

บทที่ 4

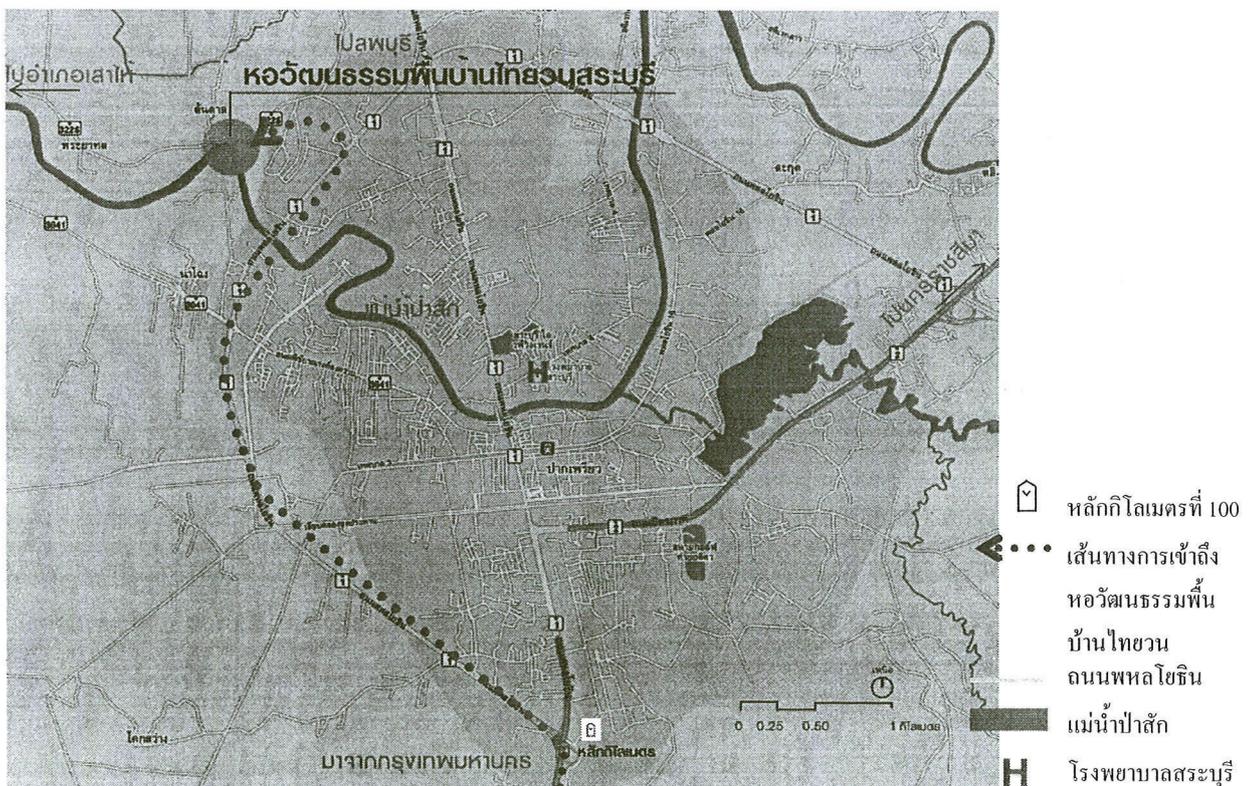
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากคำถามการวิจัย สมมุติฐานการวิจัย การลงพื้นที่สำรวจ การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มประชากร 3 กลุ่มตามที่กล่าวมาแล้ว รวมทั้งการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมินำมาสังเคราะห์ จัดหมวดหมู่และทำการวิเคราะห์หาคำตอบการวิจัย ดังต่อไปนี้

4.1 ข้อมูลที่นำเสนอ

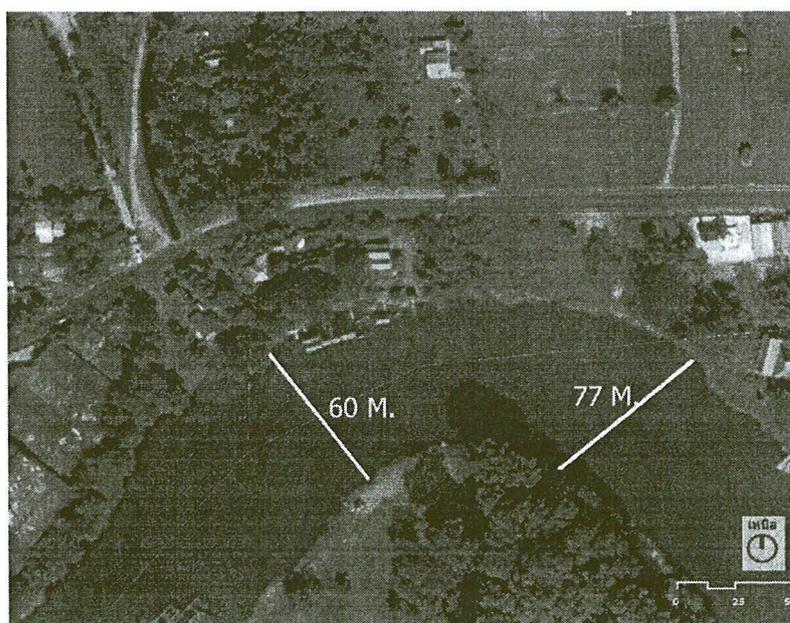
4.1.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับบ้านเขาแก้ว

การตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนสระบุรีจากบทที่ 1 อาจารย์ทรงชัย วรรณกุลเป็นชาวไทยวนคนแรกที่ย้ายมาดำเนินชีวิตนอกหมู่บ้านต้นตาลเมื่อพ.ศ.2504 มาปลูกเรือนบนที่ดินของคุณย่าโก้วัดเขาแก้ววรวิหารในเขตการปกครองท้องที่หมู่บ้านโดนด ตำบลดาวเรือง อำเภอเมืองสระบุรี และเรียกที่ตั้งเรือนแห่งนี้ว่า บ้านเขาแก้ว

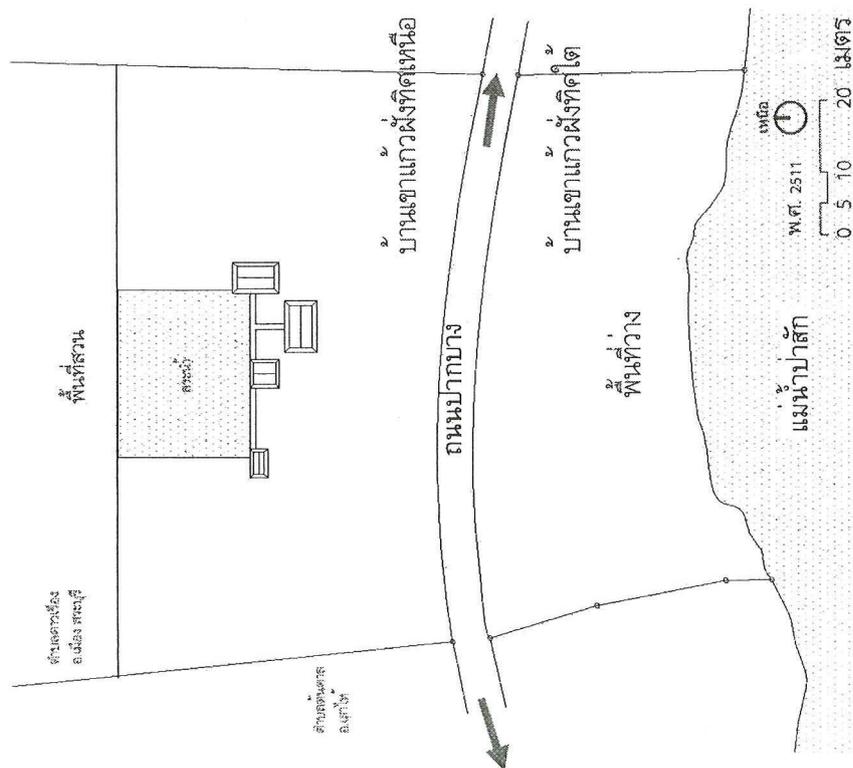
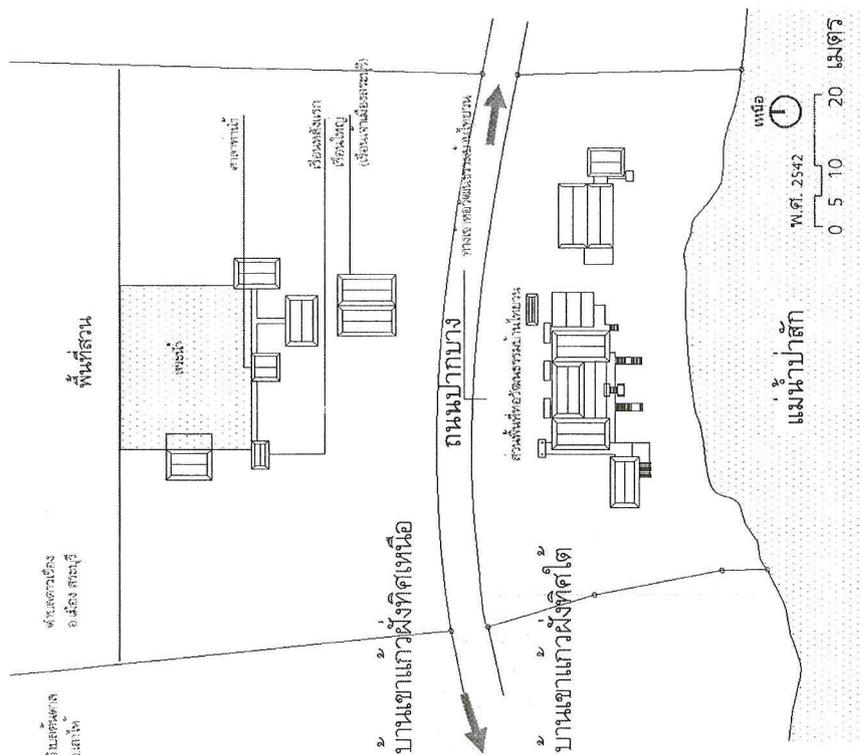

ภาพประกอบที่ 4.1 แผนที่เส้นทางสู่บ้านเขาแก้วหรือหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรี

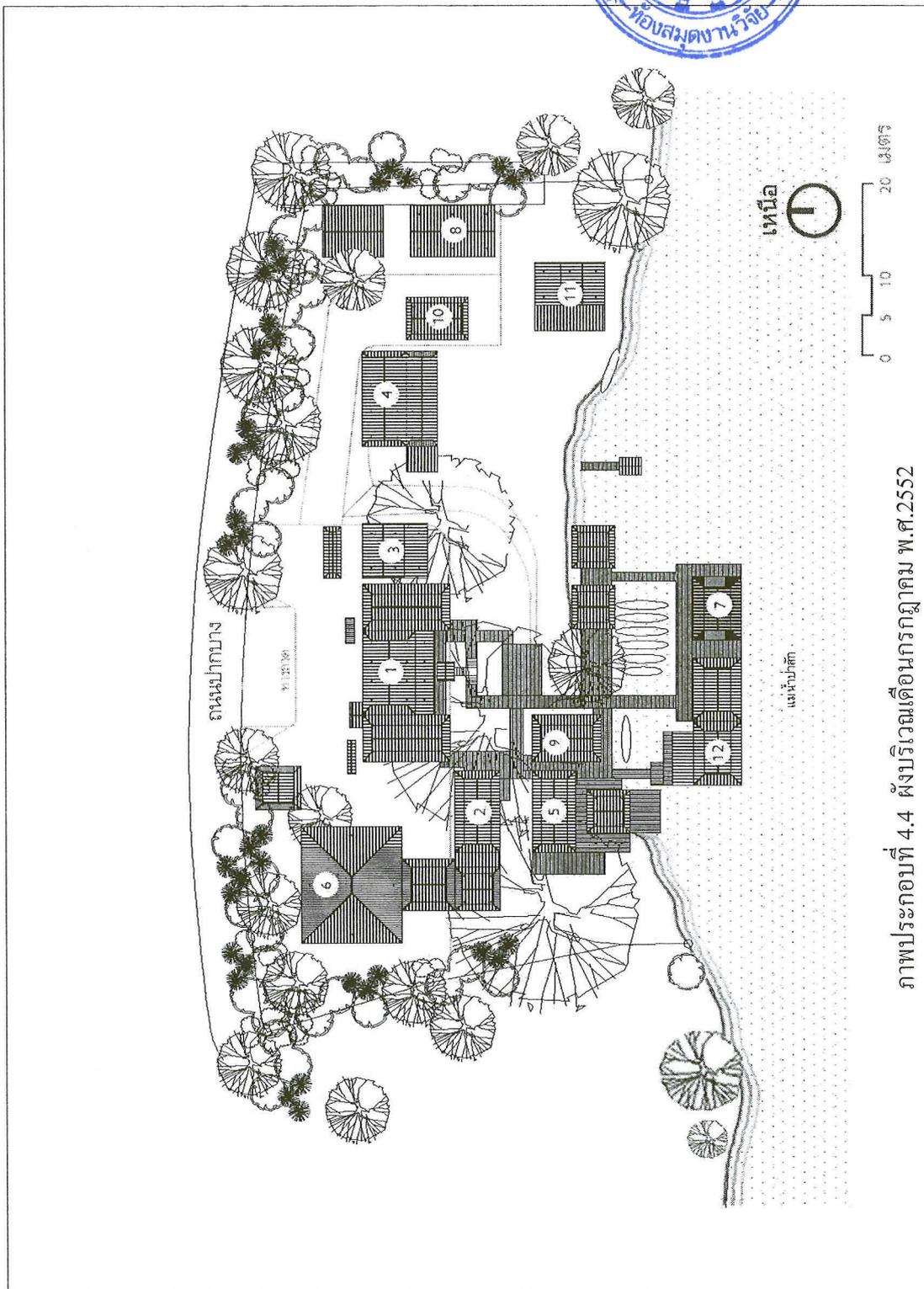
ปีพ.ศ.2511 กรมทางหลวงได้ตัดถนนปากบาง(สาย3225) พาดขวางที่ดินบ้านเขาแก้ว แบ่งบ้านเขาแก้วออกเป็นสองฝั่ง ที่ดินฝั่งนี้ทอดยาวตามแนวทิศเหนือ-ใต้ ทิศเหนือจรดพื้นที่ทำการเกษตร ทิศใต้จรดแม่น้ำป่าสัก (กว้างประมาณ 60-70เมตร) อาจารย์ทรงชัย เป็นผู้ที่มิแบบแผนการดำรงชีวิตตามแบบวิถีไทยมาตลอด จึงเกิดแรงบันดาลใจให้ทำการรวบรวมเรือนไทยจากที่ต่างๆ เพื่อต้องการอนุรักษ์เรือนไทยให้คงอยู่ โดย เริ่มทำการซื้อเรือนไทยอย่างจริงจังตั้งแต่พ.ศ.2512 ในปีพ.ศ.2530 ผู้ว่าราชการจังหวัดสระบุรีกำหนดให้ชุมชนไทยวนเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมแห่งแรกในจังหวัดสระบุรี บ้านเขาแก้ว จึงเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไปในฐานะที่เป็นสถานที่นัดพบผู้นำด้านวัฒนธรรมไทยวนสระบุรีเป็นต้นมา โดยใช้ที่พักอาศัยของครอบครัวอาจารย์ทรงชัย วรรณกุลเป็นศูนย์กลาง บนที่ดินฝั่งเหนือนั้นได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เป็นที่อยู่อาศัยและส่วนที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ส่วนที่อยู่อาศัยประกอบด้วยกลุ่มเรือนไทย 5 หลัง เรือนใหญ่ใต้ถุนสูงหนึ่งหลัง ตั้งอยู่ใกล้ถนนปากบาง เรือนอีก 4 หลัง โอบล้อมสระน้ำ 3 ด้าน (ภาพประกอบที่ 4.3) เมื่อผู้มาเยี่ยมชมบ้านเขาแก้วมากขึ้น บางกลุ่มมีจำนวนมาก พื้นที่รับรองมีไม่เพียงพอ ประกอบกับอาจารย์ทรงชัยทำการปลูกสร้างเรือนไทยบนที่ดินฝั่งใต้ติดแม่น้ำป่าสักหลังแรกแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2542 ได้จัดตั้งหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรีในปีเดียวกัน นอกจากนี้บ้านเขาแก้วยังเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการก่อสร้างเรือนไทย การปรุงเรือนให้ตอบสนองประโยชน์ใช้สอยอีกด้วย(ภาพประกอบที่ 4.4)

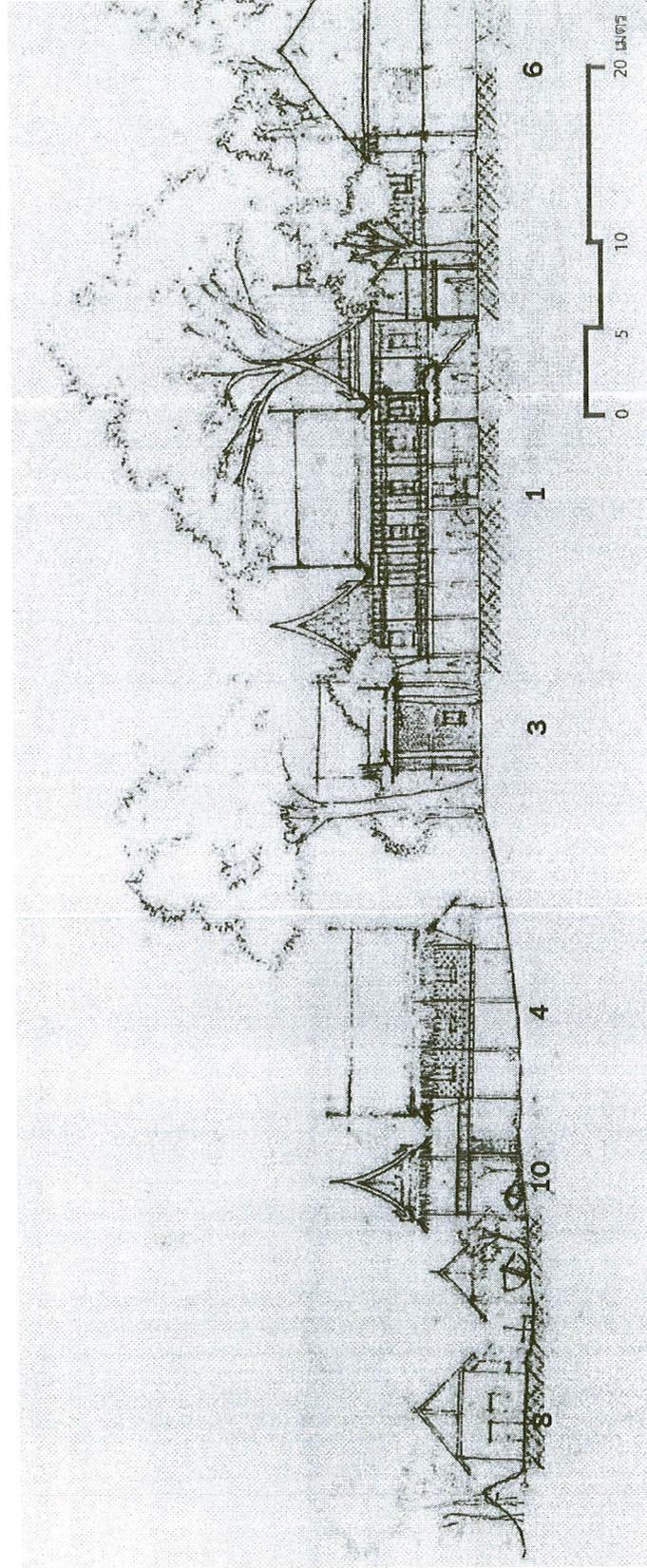
ภาพประกอบที่ 4.2 แผนที่แสดงความกว้างแม่น้ำป่าสักด้านทิศใต้ของบ้านเขาแก้ว
(ที่มา : www.googleearth.com)

ภาพประกอบที่ 4.3 เปรียบเทียบผังบริเวณบ้านเขาแก้วพ.ศ.2511 และพ.ศ.2542

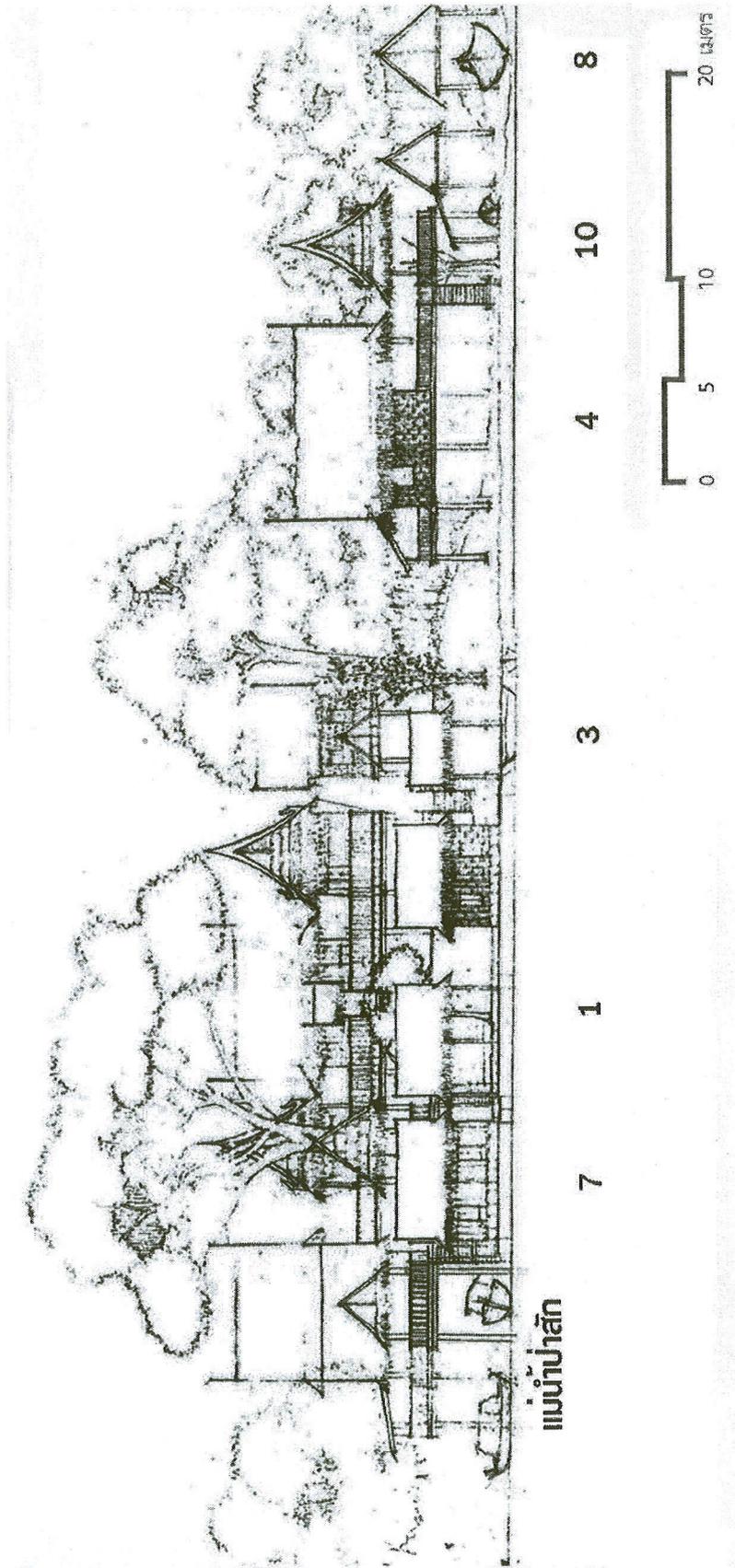
ภาพประกอบที่ 4.4 ผังบริเวณเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552

(เลขประกอบภาพแสดงถึงเรือนไทย)

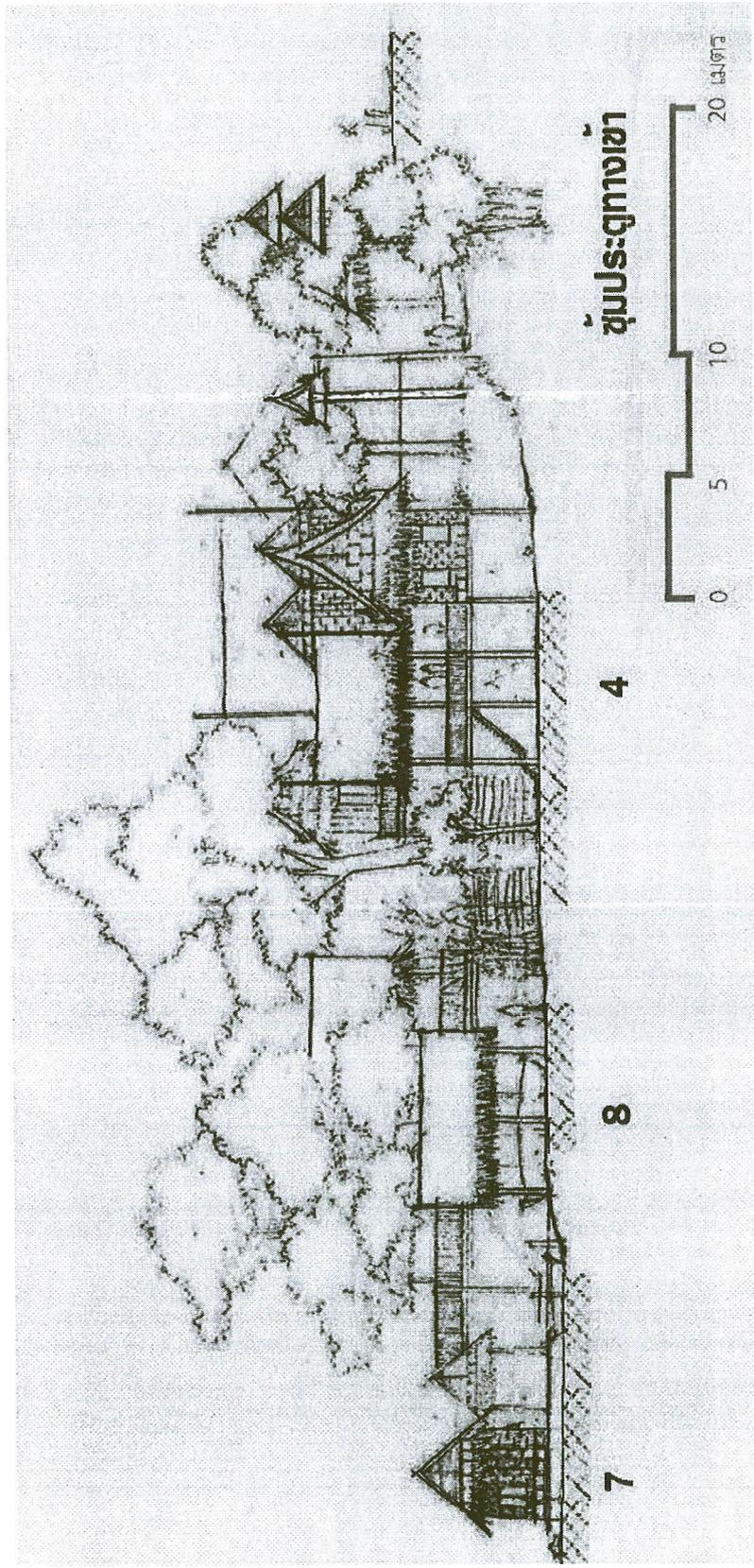
หลังที่ 1 - 10 ตามที่แสดงไว้ในผังบริเวณ)

ภาพประกอบที่ 4.9 รูปด้านทิศเหนือเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552

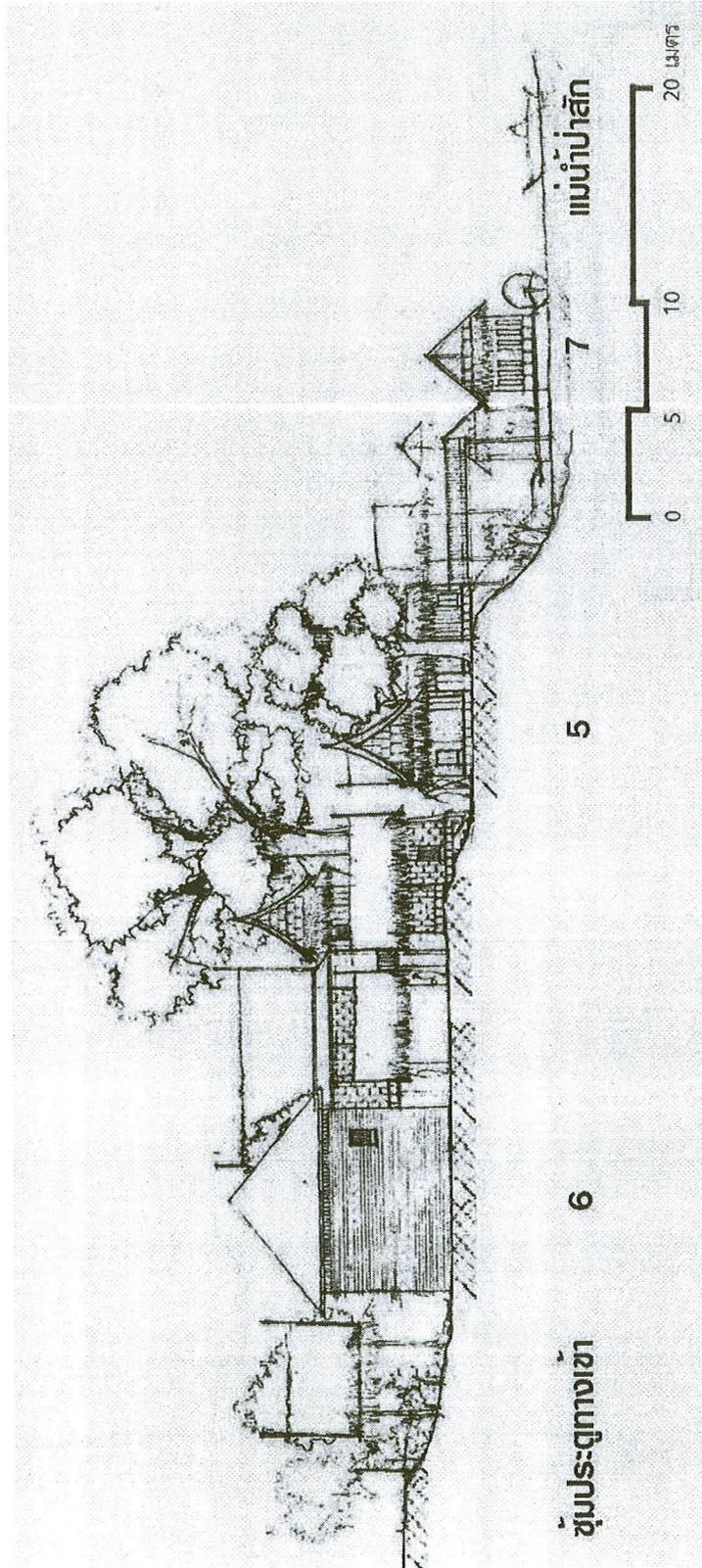

(เลขประกอบภาพแสดงถึงเรือนไทย
หลังที่ 1 - 10 ตามที่แสดงไว้ในผังบริเวณ)

ภาพประกอบที่ 4.10 รูปด้านทิศใต้เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552

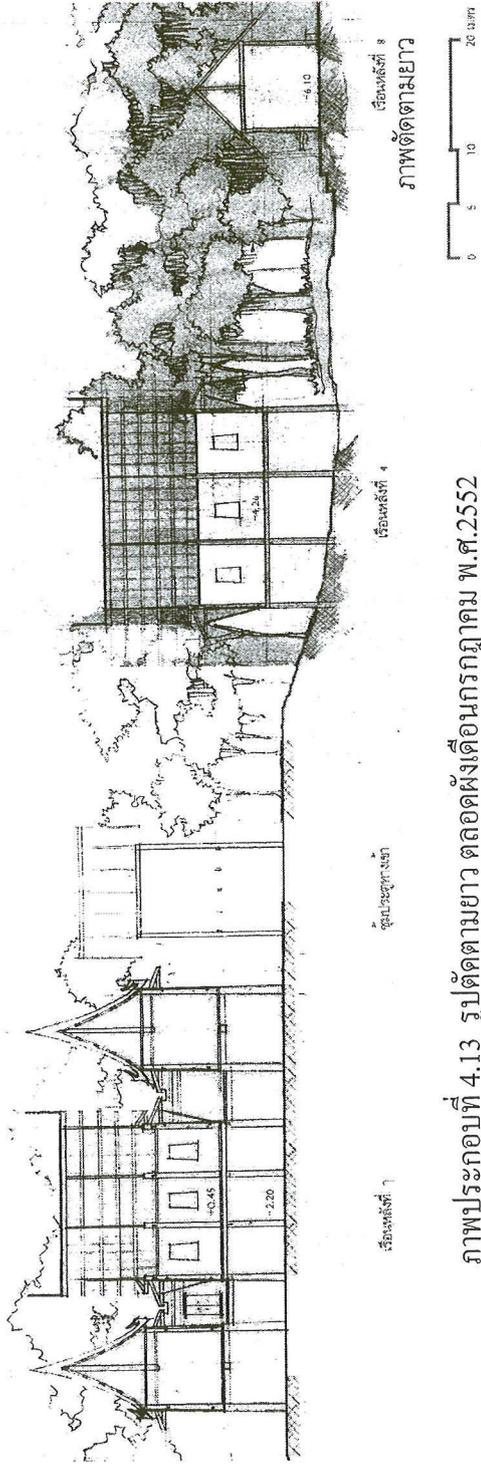

ภาพประกอบที่ 4.11 รูปด้านทิศตะวันออกเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552
 (เลขประกอบภาพแสดงถึงบริเวณไทย
 หลักที่ 4.7.8 ตามที่แสดงไว้ในผังบริเวณ)

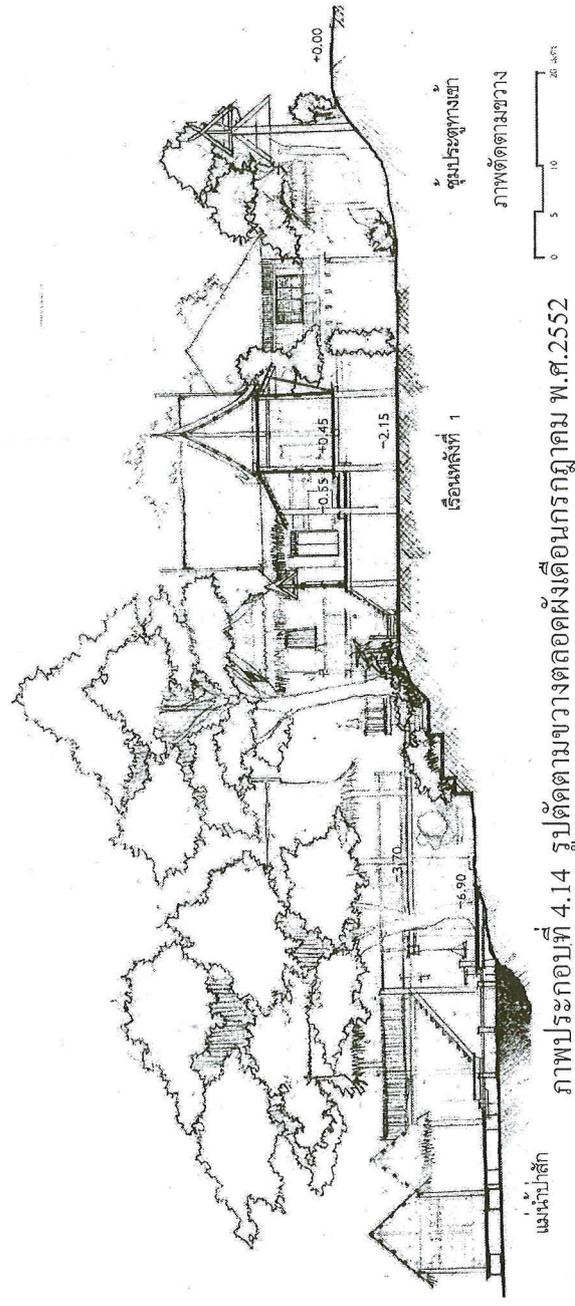

(ภาพประกอบภาพแสดงถึงคนไทย
 หลักที่ 5,6,7 ตามที่แสดงไว้ในผังบริเวณ)

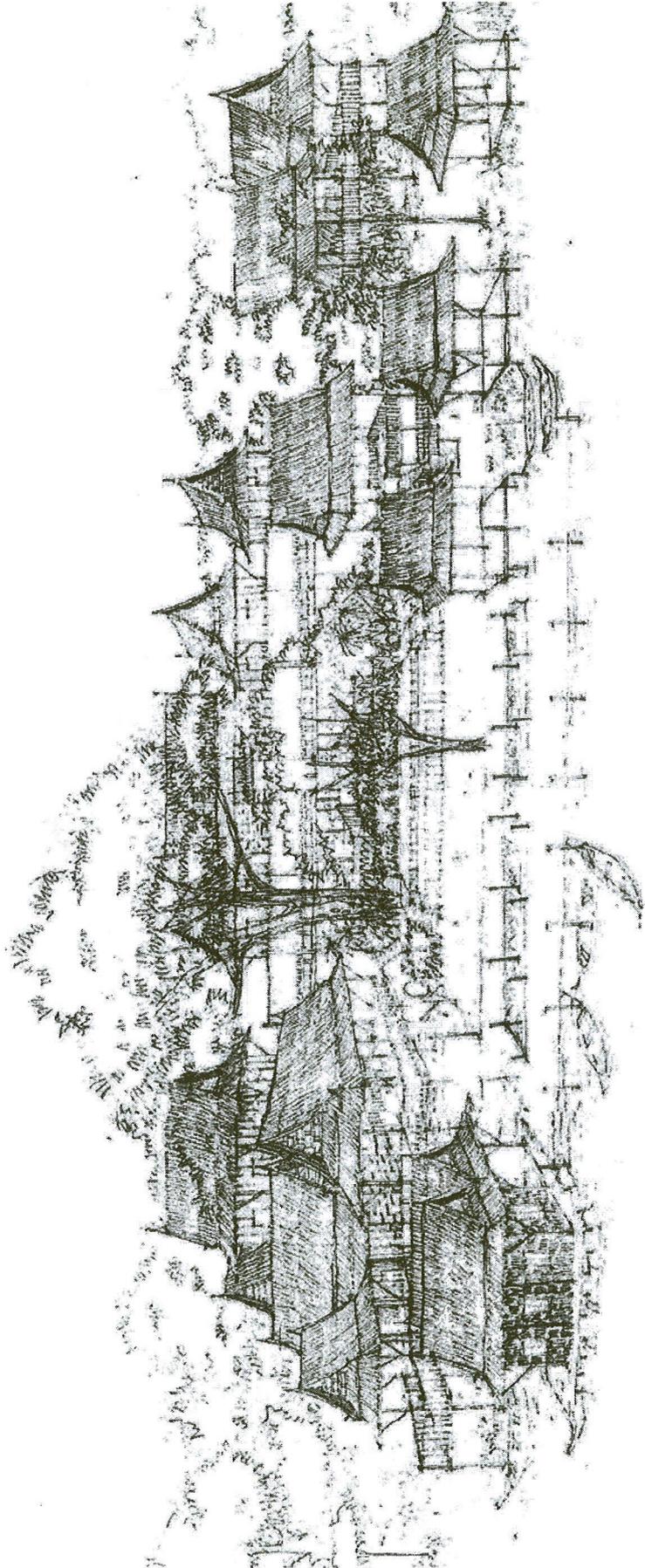
ภาพประกอบที่ 4.12 รูปด้านทิศตะวันตกเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552

ภาพประกอบที่ 4.13 รูปตัดตามยาว ตลอดฝั่งเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552

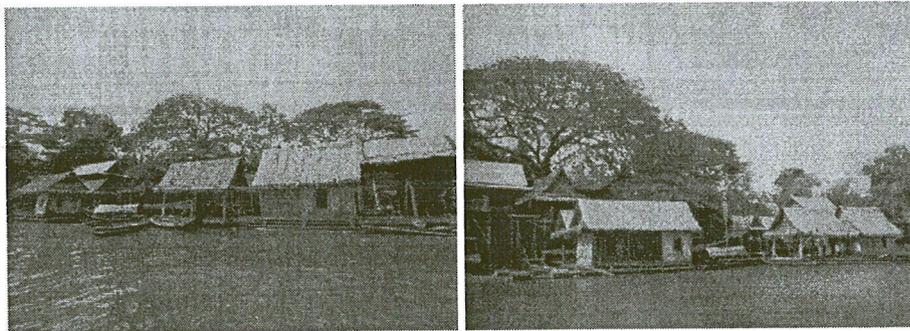

ภาพประกอบที่ 4.14 รูปตัดตามขวางตลอดฝั่งเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552

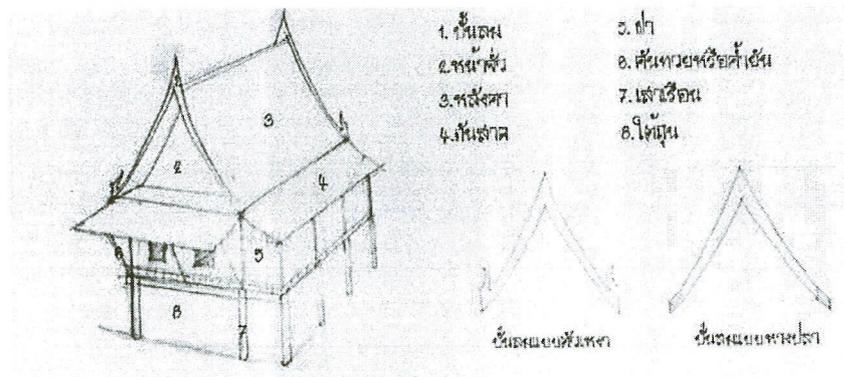
ภาพประกอบที่ 4.15 ทัศนียภาพภายในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552

ข. การสำรวจครั้งที่ 2 เป็นการสำรวจ เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ.2553 ร่วมกับนักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานก่อสร้าง เป็นการนำบางส่วนของโครงการวิจัยนี้ไปใช้ในการเรียนการสอนเพื่อให้นักศึกษามีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการสู่สังคม 3 โครงการ ได้แก่โครงการประมาณการค่าใช้จ่ายปรับปรุงตลาดน้ำดาวเรือง โครงการประมาณการค่าใช้จ่ายปรับปรุงสิ่งปลูกสร้างบ้านเขาแก้ว และโครงการประมาณการค่าใช้จ่ายบูรณะซ่อมแซมพระอุโบสถและบริเวณโดยรอบวัดสมุหประดิษฐารามวรวิหาร โดยแบ่งนักศึกษาเป็น 3 กลุ่มทำการสำรวจและจัดทำรายงานให้แก่เจ้าของหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อนำไปจัดหางบประมาณต่อไป

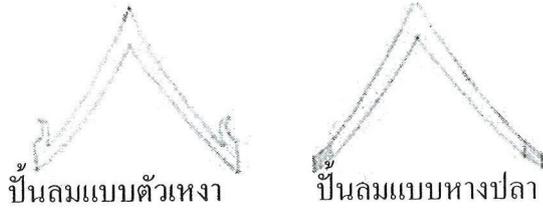
ภาพประกอบที่ 4.16 กลุ่มเรือนริมแม่น้ำป่าสักด้านทิศใต้เดือนเมษายน พ.ศ.2553

ค. การสำรวจครั้งที่ 3 เป็นการสำรวจเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ.2553ร่วมกับนักศึกษาฝึกงานชั้นปีที่ 5 หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต เป็นการเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์เชิงลึกต่อจากการสำรวจครั้งที่ 1 ในส่วนที่เป็นที่พัก ส่วนที่เป็นหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนการเก็บรวบรวมองค์ประกอบทางเรือนไทยบ้านเขาแก้ว(ภาพประกอบที่ 4.17ถึง4.30)และห้องแถวฝ้ายถึงที่ตลาดโบราณเส้าให้ตลอดจนการจัดพื้นที่ใช้สอยของกลุ่มเรือนไทยบ้านเขาแก้วกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมล้านนาที่จัดขึ้นจากการสำรวจองค์ประกอบของเรือนไทยที่บ้านเขาแก้วมีรายละเอียดดังนี้

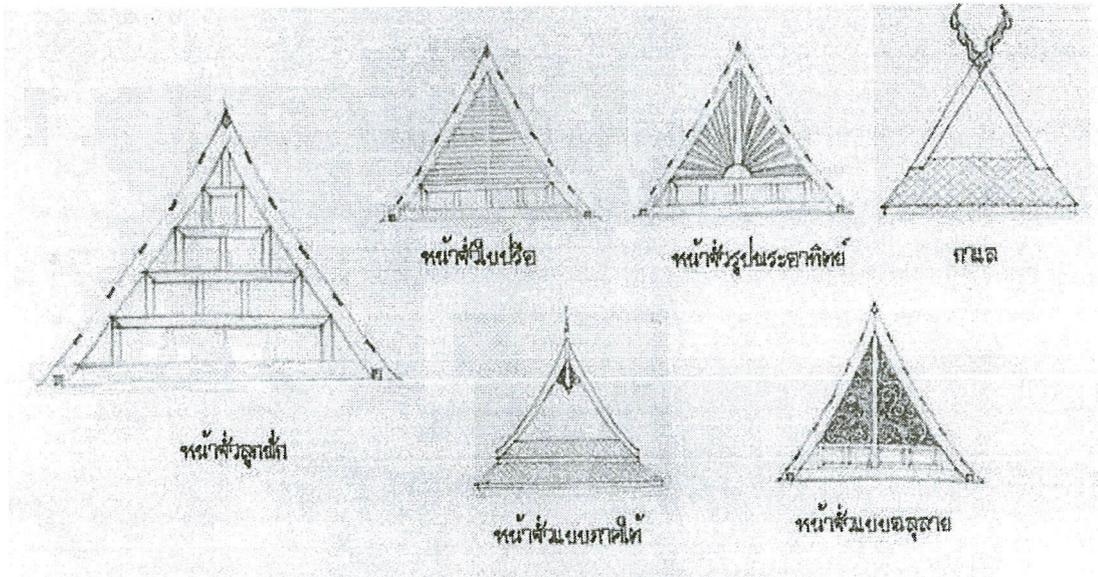
ภาพประกอบที่ 4.17 ชื่อเรียกองค์ประกอบของเรือนไทย

1. ปั้นลม คือไม้แผ่นแบนตั้งอยู่บนไม้แปหัวเสาเป็นรูปสามเหลี่ยมบริเวณหน้าจั่วของเรือน

ภาพประกอบที่ 4.18 ปั้นลมแบบต่างๆ

2. หน้าจั่ว คือแผงรูปสามเหลี่ยมกรุปิดช่องว่างที่ตอนหัวและท้ายของเรือนเหนือฝาเรือน ด้านสกัดสำหรับบังแดดและกันฝน บางครั้งก็เรียกว่าจั่ว

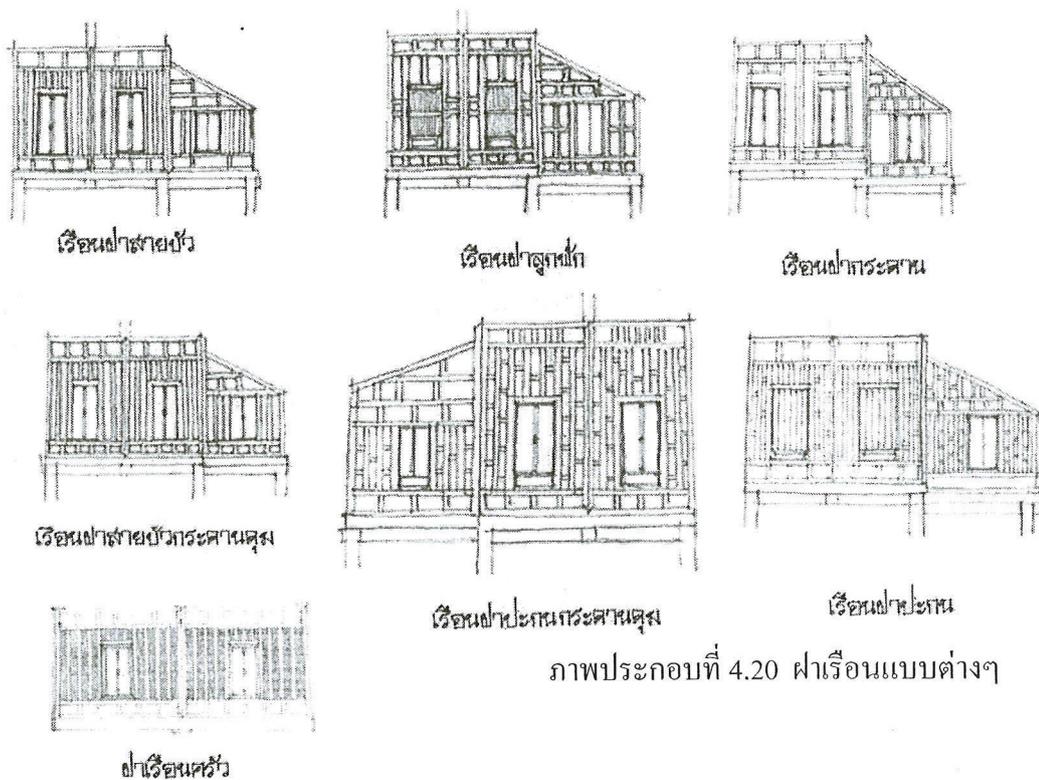

ภาพประกอบที่ 4.19 หน้าจั่วแบบต่างๆ

3. หลังคา เป็นหลังคาทรงสูงเพื่อการระบายน้ำฝนที่ดีไม่รั่วซึมได้ง่าย หลังคาทรงสูงยังมีช่องว่าง อากาศใต้หลังคาที่ช่วยให้การระบายอากาศผ่านช่องว่างระหว่างกระเบื้องและยังช่วยลดการแผ่รังสีความร้อนจากหลังคาอีกด้วย ด้านสกัดของหลังคาเรือนมีปั้นลม “ตัวหงา” ที่มีไว้ป้องกันลมพายุ หรือลมแรงพัดตีเอากระเบื้องหลังคาหลุดปลิว เรือนไทยมักจะมีการขึ้นหลังคาโดยรอบเพื่อป้องกันแสงแดดและฝนสาด มีไม้ค้ำยันเรียก “แขนนาง” รับชายคากันสาด โดยความลาดชันของหลังคาขึ้นอยู่กับวัสดุที่มุงหลังคาด้วย

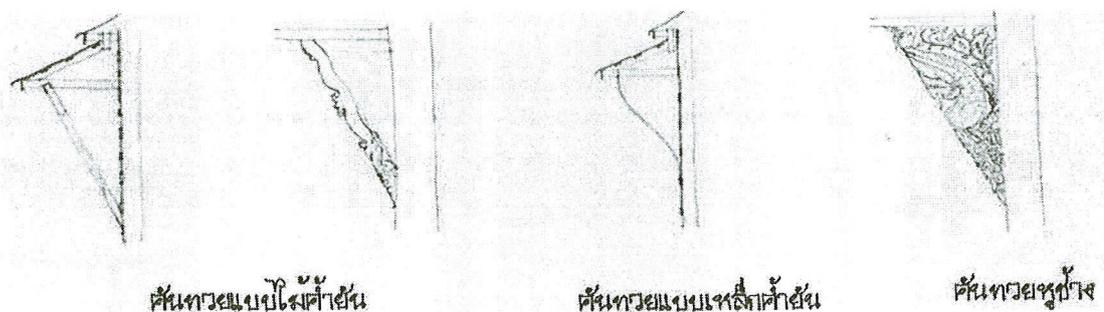
4. กันสาด คือส่วนหนึ่งของหลังคาที่ยื่นออกไปโดยรอบ ลดระดับจากหลังคาลงมาและทำมุมน้อยกว่าหลังคาประกอบด้วย จันทัน กันสาด แป้ กลอน วัสดุมุมปลายจันทันด้านหนึ่งตอกยึดอยู่กับเต้าด้วยสลักไม้(ค้ำง้าว) อีกข้างหนึ่งก็รองรับด้วยไม้ค้ำยัน หรือเสานางเรียง ทำหน้าที่กันแดดส่องและฝนสาด

5. ฝา คือสิ่งที่ทำขึ้นกั้นล้อมด้านนอก หรือกั้นแบ่งพื้นที่ภายในเรือนเป็นห้อง ดูศัพท์ภาคผนวก ก

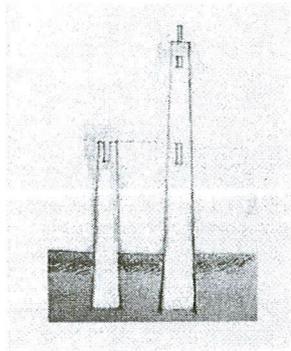
ภาพประกอบที่ 4.20 ฝาเรือนแบบต่างๆ

6. คันทวย, ค้ำยัน, หน้าแขนหรือ ทวย คือส่วนหนึ่งของสถาปัตยกรรมไทยทำหน้าที่ค้ำยันชายคามากและสลักหรือหล่อเป็นลวดลายสวยงามคันทวยมีทั้งเป็น ไม้และปูนปั้นตามแต่ประเภทของอาคาร

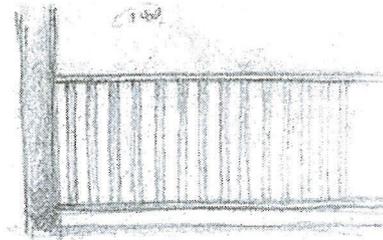

ภาพประกอบที่ 4.21 คันทวย หรือค้ำยันแบบต่างๆ

7. เสาเรือน คือไม้ท่อนกลมยาวตลอดลำโคนเสามีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๒๔ เซนติเมตร ใช้ไม้เต็งรัง ไม้มะค่า ไม้แดง เสาต่างๆ ที่จะนำมาเป็นเสาเรือนต้องเป็นเสาที่ดี มีตาเสา อยู่ในตำแหน่งที่ถูกต้องถูกโฉลก การเจาะรูเสาเพื่อใส่รอดหรือใส่เด้าก็ต้องมีวิธีที่ถูกต้องในการวัด เพื่อที่จะทำให้เจ้าของอยู่เย็นเป็นสุข

ภาพประกอบที่ 4.22 เสาเรือน

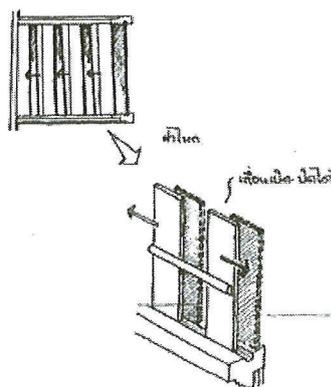

ภาพประกอบที่ 4.23 ลูกกรงระเบียง

8. ระเบียง อยู่ส่วนหน้าของห้องนอน เป็นส่วนที่กึ่งเปิดโล่ง ใช้เป็นที่นั่งเล่น รับแขก พักผ่อน และใช้เป็นที่นอนของแขกที่มาพัก หากมีลูกสาวก็ให้ลูกสาวนอนในห้องนอน ส่วนพ่อแม่ก็นั่ง ออกมานอนที่ระเบียงนี้ บางหลังมีระเบียงขนาดยาวเลยไปถึงหน้าห้องครัว ใช้ส่วนนี้เป็นที่ รับประทานอาหารพื้นเป็นไม้จริงเหมือนกับพื้นห้องนอน

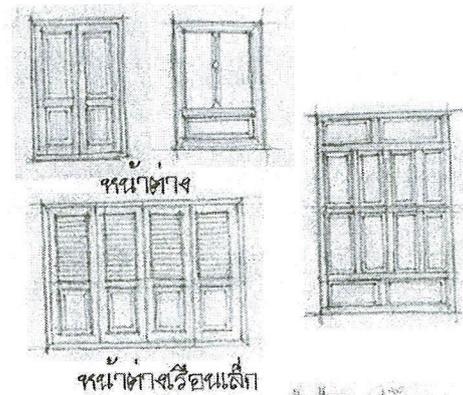
(ฤทัย ใจจงรัก, http://guru.sanook.com/search/knowledge_search.php)

9. ฝาไหล เป็นการทำฝาไม้สองชั้นที่ตีเว้นช่องสลักกัน หากเลื่อนมาซ้อนกันก็จะเป็นฝาผนังที่ทึบตัน แต่หากเลื่อนขยับฝาชั้นในก็จะทำให้เกิดช่องว่างระหว่างแผ่นกระดานที่ดีไม้ทางตั้ง เป็นช่องโล่งสูงตามต้องการขึ้นที่ฝานั้น ทำให้แสง และลมสามารถผ่านเข้าออกได้ เหมือนกับประตู หน้าต่างบานเลื่อนเราในปัจจุบัน นิยมทำ ในบริเวณที่ต้องการให้เป็นช่องมองผ่านออกจากตัวบ้าน หรือต้องการลมในบางเวลา

ภาพประกอบที่ 4.24 ลักษณะการใช้งานของฝาไหล

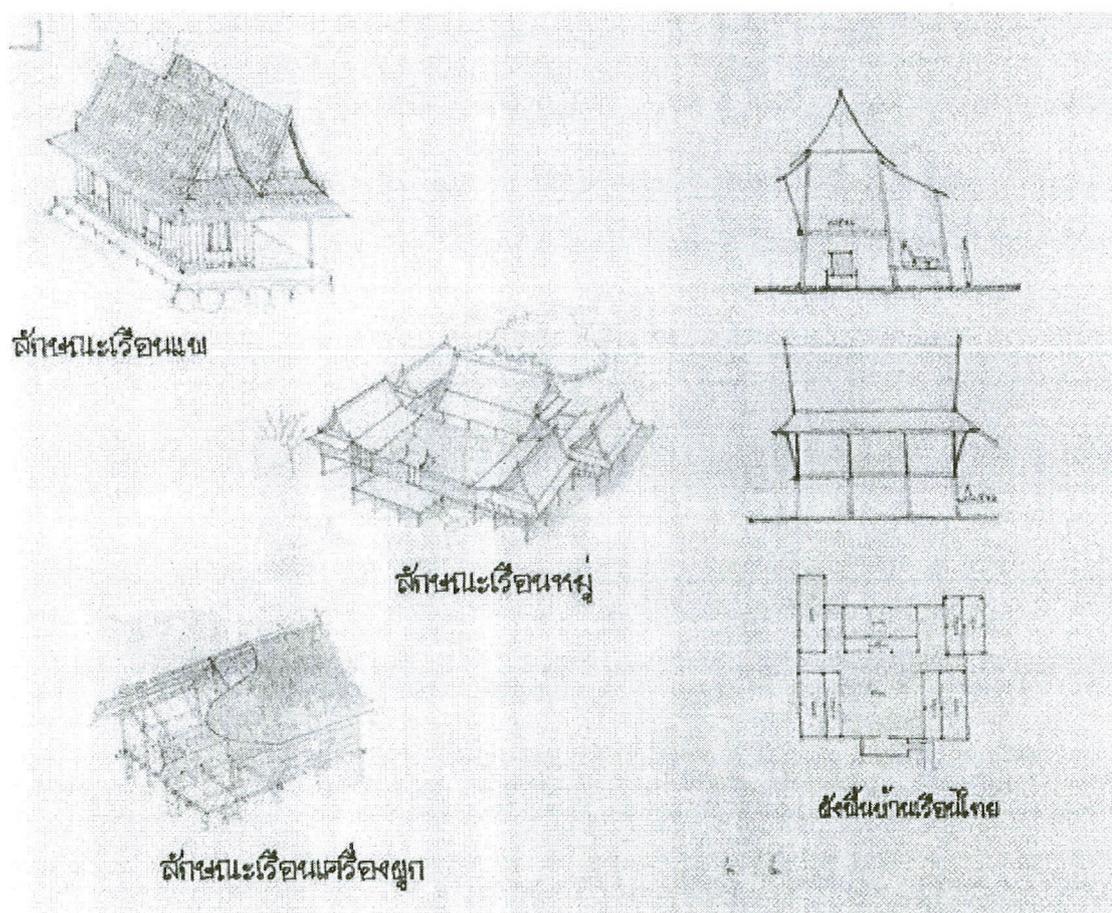
(ที่มา : โดยคุณยอดเยี่ยม เทพธรานนท์, ร้อยพัน ปัญหาในงานก่อสร้าง เล่ม 5 ฉบับภูมิปัญญาช่างไทย.)

ภาพประกอบที่ 4.25 หน้าต่างแบบต่างๆ

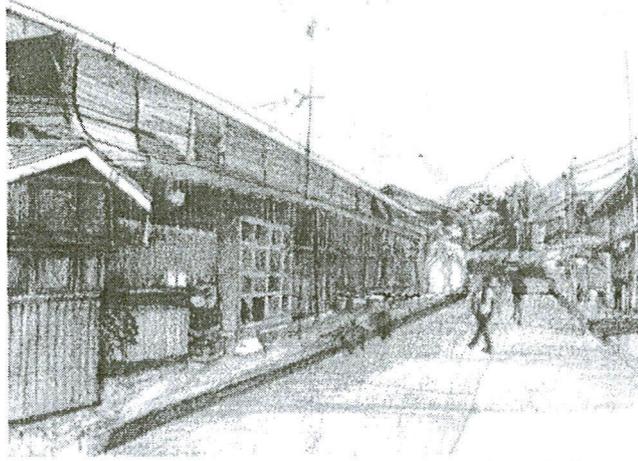
10. หน้าต่าง ส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก ช่วยควบคุมแสงสว่างภายในห้อง...มีสองแบบคือแบบเปิดโล่งและแบบที่มีกรงลูกมะหวดหรือกรงไม้สี่เหลี่ยมคี่นให้มีความปลอดภัย อาจแกะสลักลวดลายหรือเป็นบานเรียบ(ภาพประกอบที่ 4.25)...(เน่งน้อย ปัญพวรรค์, 2536: 26)

11. ใต้ถุน คือส่วนที่อยู่ใต้ตัวบ้านของเรือนไทย แต่โบราณมาคนไทยจะปลูกบ้านแบบมีใต้ถุนสูงขนาดคนสามารถเดินผ่านเข้าไปได้ ใต้ถุนเป็นพื้นที่โล่งซึ่งใช้เก็บข้าวของ บางอย่างเช่นเครื่องมือทำเกษตรกรรมเป็นที่อาศัยของสัตว์เลี้ยง เป็นที่หลบร้อน นั่งพักและเป็นที่ทำงานต่างๆในเวลากลางวัน บางบ้านใช้เป็นที่พักเรือในหน้าแล้ง และเป็นที่จอดเรือในหน้าน้ำ เมื่อน้ำหลากจะยกพื้นเป็นแคร่ไว้วางของให้พื้นน้ำ

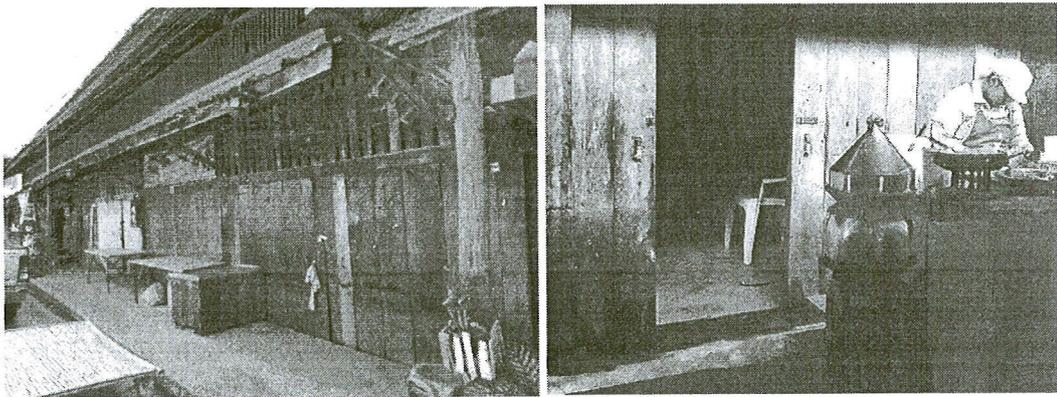

ภาพประกอบที่ 4.26 ลักษณะเรือนและผังพื้นบ้านเรือนไทย

12. ฝาถ้ง หรือ หน้าถ้ง เป็นหน้าแพ, หน้าโรง ที่ปิดด้วยแผ่นกระดานหลาย ๆ แผ่นตั้งใน
รางเรียงต่อ ๆ กันจนเต็มช่องหน้าแพ หรือ หน้าบ้าน

ภาพถ่ายเส้นห้องแถวฝาถ้งตลาดร้อยปีเสาไห้

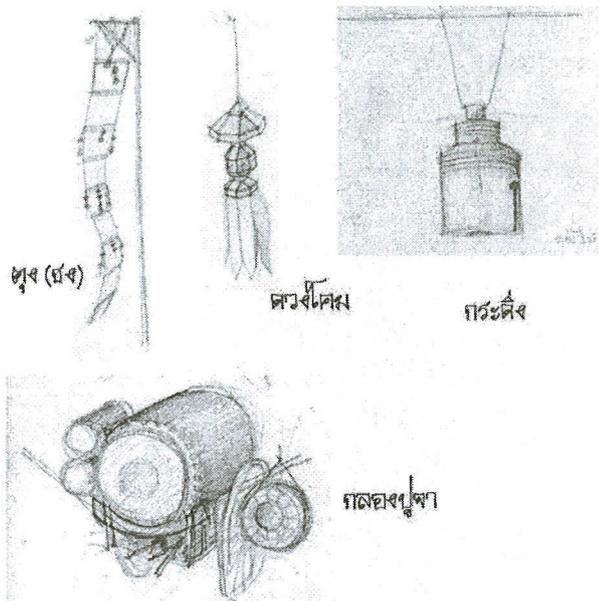

ห้องแถวฝาถ้งตลาดโบราณเสาไห้ (ที่มาของภาพ:<http://art.hcu.ac.th/ss2223new>)

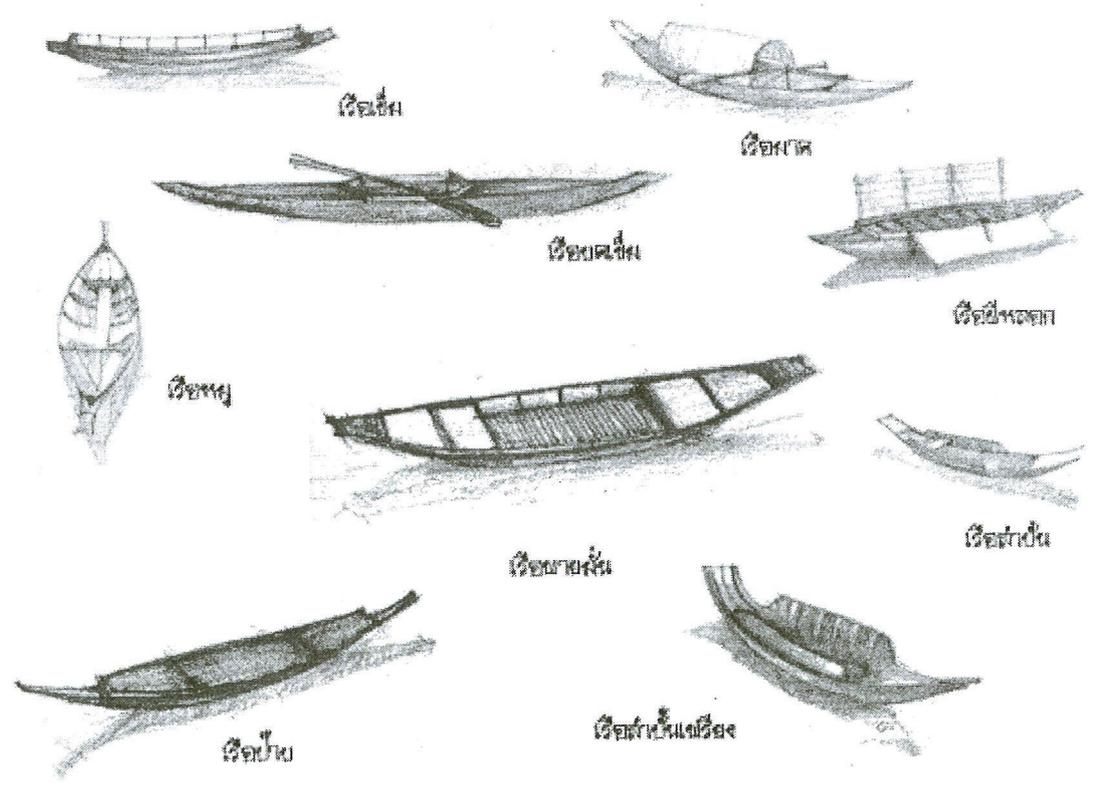
ภาพประกอบที่ 4.27 ลักษณะของฝาถ้งหรือหน้าถ้ง

ภาพประกอบที่ 4.28 ห้องแถวฝาถ้งแบบตึกบานพับ และเปลี่ยนเป็นประตูเหล็ก

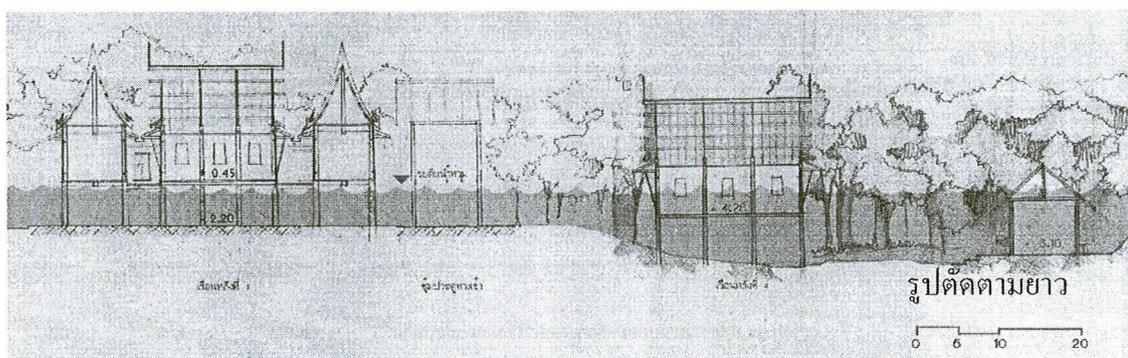
ภาพประกอบที่ 4.29 เครื่องตบแต่งเรื่อน

ภาพประกอบที่ 4.30 เรือแบบต่างๆในกลุ่มน้ำป่าสัก

จ. การสำรวจครั้งที่ 4 เป็นการสำรวจเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2553 หลังจากบ้านเขาแก้วประสบอุทกภัยระหว่างวันที่ 17-29 ตุลาคม พ.ศ.2553 สาเหตุจากการระบายน้ำล้นเขื่อนพระรามหก ทำให้ระดับในแม่น้ำป่าสักท่วมขึ้นสูงอย่างรวดเร็วจนถึงสันจั่วของเรือนหลังที่ 4, 5 , 9 และถึงท้องพื้นเรือนหลังที่ 1 กระแสน้ำที่หลากมาด้วยความเร็วและแรงพัดเรือหลายลำที่จอดแสดงริมตลิ่งหลุดลอยไปกับสายน้ำ

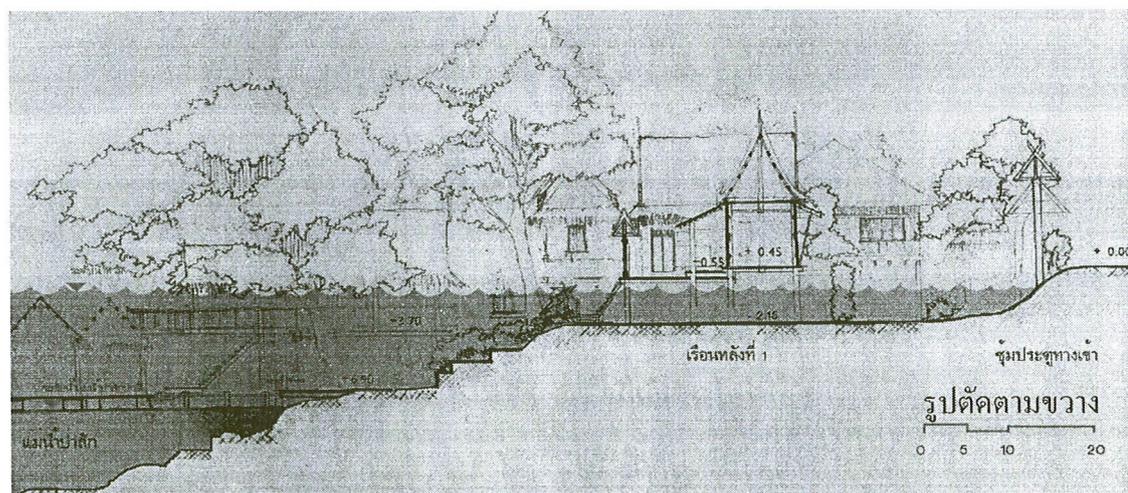
ระดับน้ำท่วม

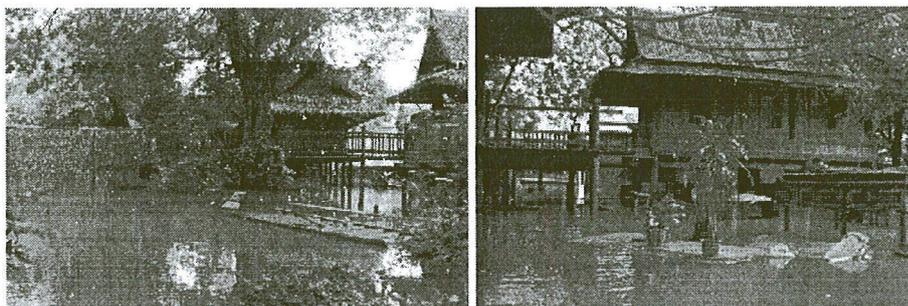
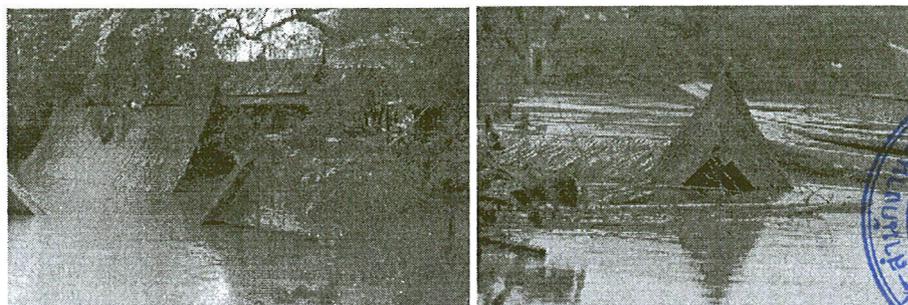
ภาพประกอบที่ 4.31 รูปตัดตามยาวแสดงระดับน้ำท่วมขังเดือนตุลาคม พ.ศ.2553

ระดับน้ำท่วม

ระดับน้ำปกติ

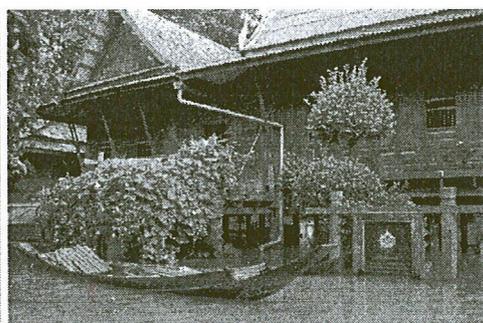
ภาพประกอบที่ 4.32 รูปตัดตามขวางแสดงระดับน้ำท่วมขังเดือนตุลาคม พ.ศ.2553

ภาพประกอบที่ 4.33 ระดับน้ำท่วมบ้านเขาแก้ว ภาพบนระดับ-6.90 เมตร ภาพล่างระดับ-2.15 เมตร

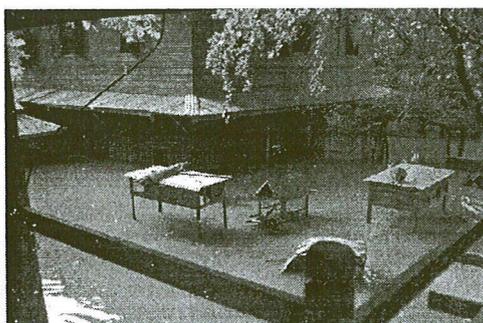
ภาพประกอบที่ 4.34 ระดับน้ำบริเวณช่วง
หน้าบ้านด้านทิศเหนือ

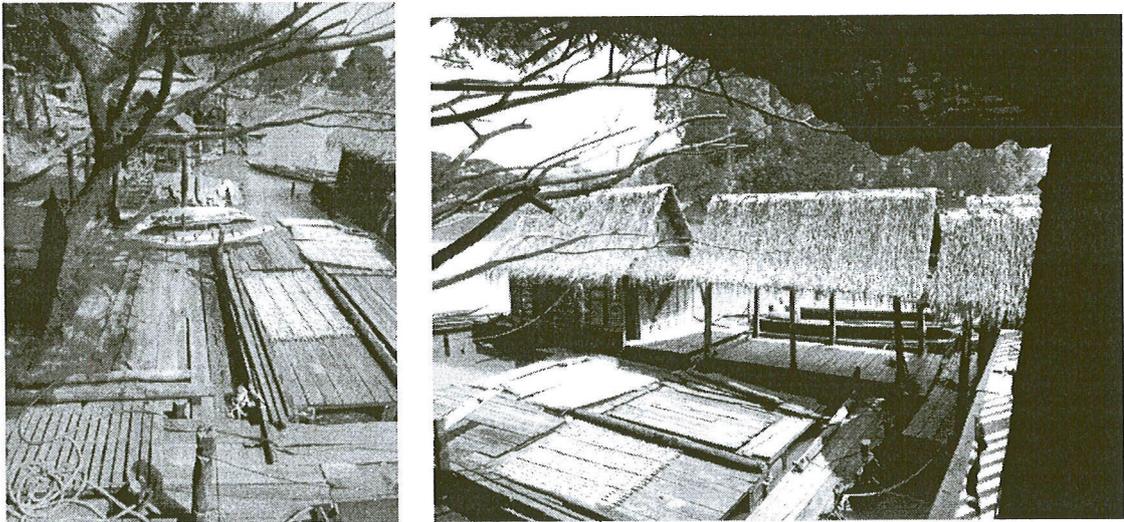
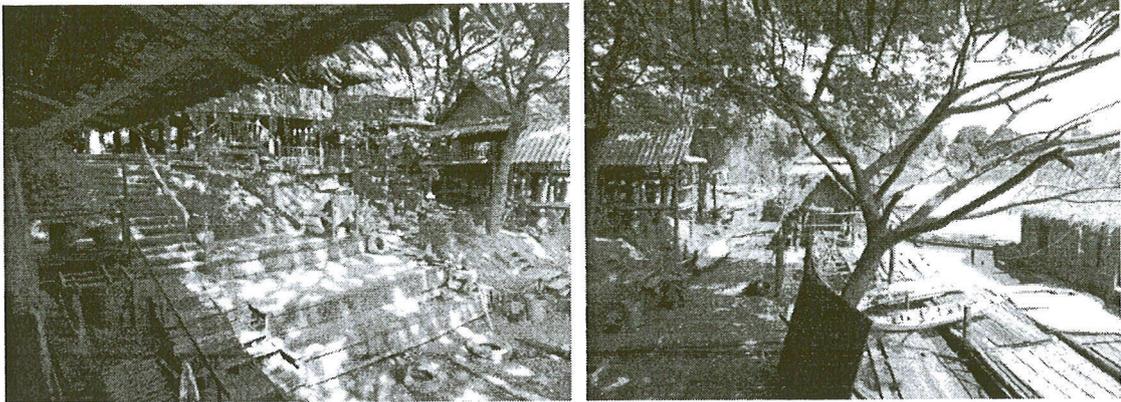
ภาพประกอบที่ 4.35 ระดับน้ำท่วมที่ เรือน
ฟ่อนรำใต้ถนนเรือนหลังที่ 1

ภาพประกอบที่ 4.36 ระดับน้ำท่วมครัวไฟ
เรือนหลังที่ 2

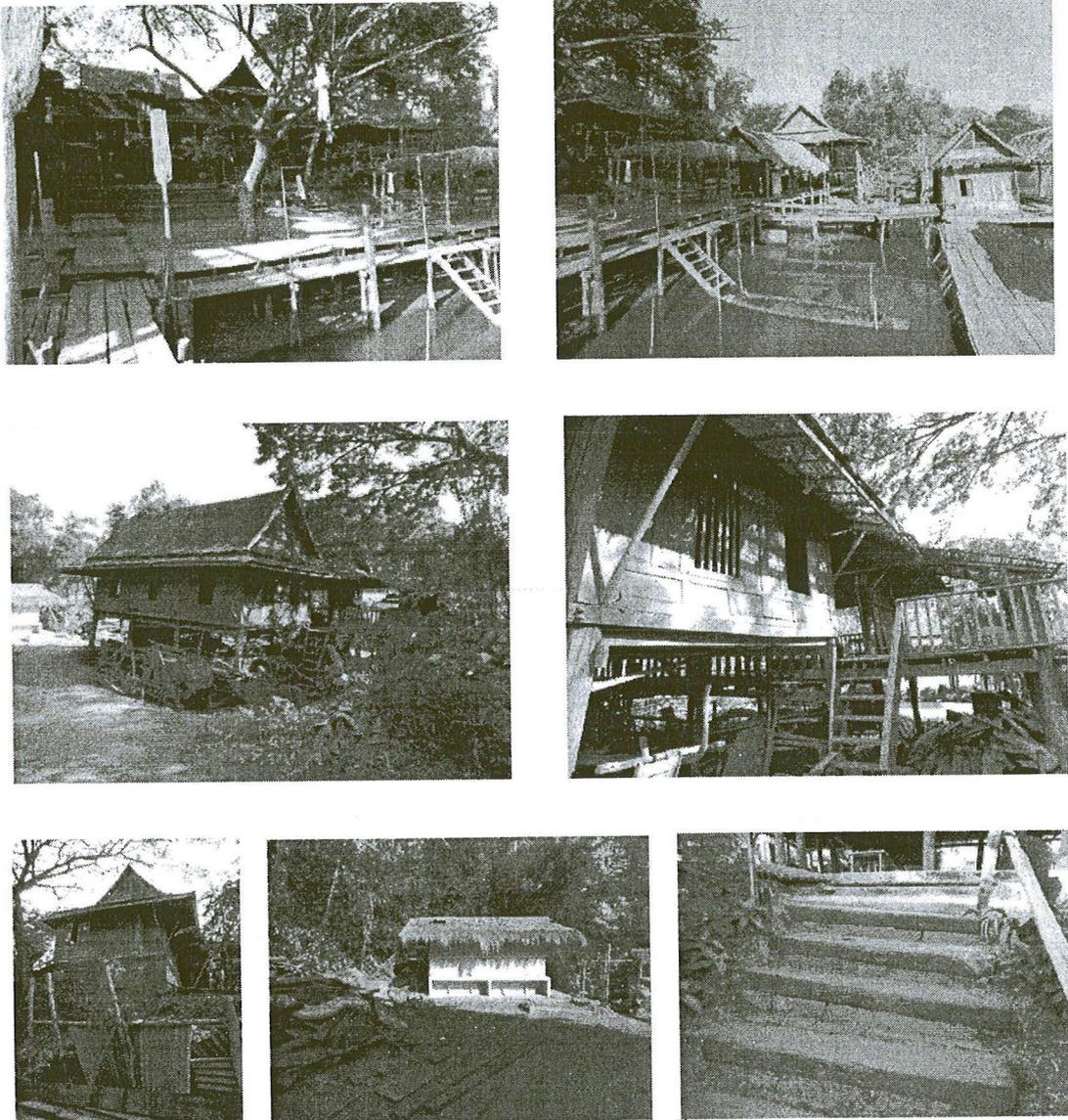

ภาพประกอบที่ 4.37 ระดับน้ำท่วมห้องจัด
แสดงผ้าทอ โบราณชั้นล่างเรือนหลังที่ 6

ภาพประกอบที่ 4.38 เมื่อระดับน้ำลดลงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2553

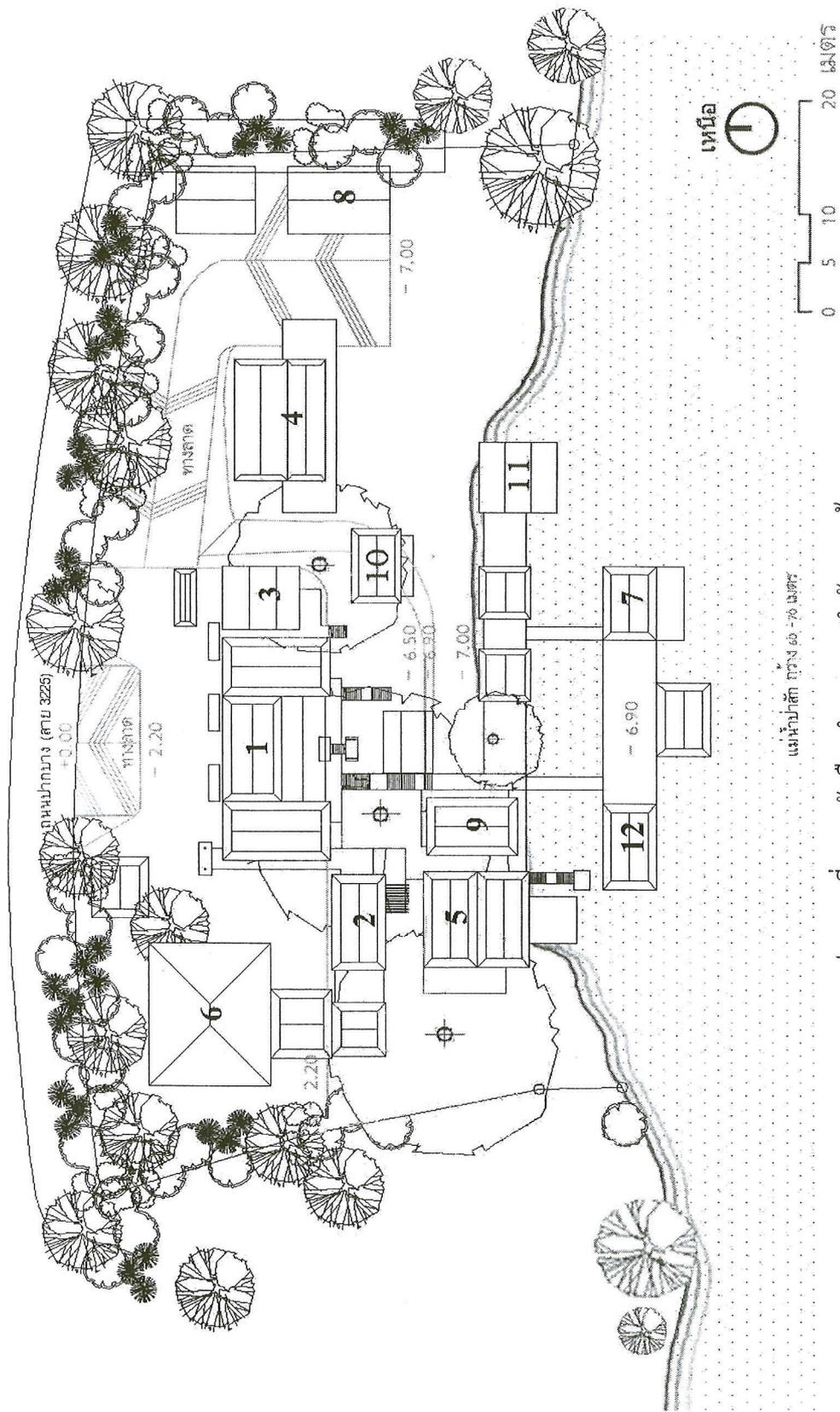
จ. การสำรวจครั้งที่ 5 เป็นการสำรวจเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ.2554 องค์ประกอบของเรือนไทยที่บ้านเขาแก้ว เริ่มจากวิธีการปลูกสร้างบ้านเรือนเริ่มจากการขอ - การซื้อ-การให้ จากหลายแหล่งทั้งภายในจังหวัดสระบุรี จังหวัดลพบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดเพชรบูรณ์ ในลักษณะที่ถูกรื้อลงมากองไว้ ส่วนเรือนที่ยังมีความสมบูรณ์มีเพียงเรือนเดียวคือ เรือนหลังที่ 9 ดังนั้นเมื่อมาปลูกสร้างที่บ้านเขาแก้ว บางหลังจึงมีฝาเรือนหลายรูปแบบอยู่ในเรือนเดียวกันเช่นเรือนหลังที่ 3 ดังข้อมูลที่ปรากฏในข้อ 4.1.2.2 และการจำแนกเรือนตามลำดับการก่อสร้าง(ภาพประกอบที่ 4.40 ถึง 4.58)

ภาพประกอบที่ 4.39 สถาปัตยกรรมบ้านเข่าระหว่างการฟื้นฟูเดือนมกราคม พ.ศ.2554

4.1.2.2 การจำแนก เรือนตามลำดับการก่อสร้าง

ที่มาของเรือนมี 3 ลักษณะ ได้แก่ การขอ การซื้อ และการให้ การเลือกซื้อเรือนจะเลือกเรือนขนาดกลางที่เจ้าของเรือลงมากองไว้แล้วมี 3 ขนาด ได้แก่ เรือนขนาดใหญ่กว้าง 6 สอก, เรือนขนาดกลางกว้าง 5-6 สอก, เรือนขนาดเล็กกว้าง 4-5 สอก สำหรับวิธีการเสาะแสวงหาเรือนไทยนั้น มีทั้งเดินทางไปด้วยตนเองและสั่งคนในพื้นที่ช่วยหาให้การซื้อเรือนเริ่มอย่างจริงจังในปีพ.ศ.2512 ผู้วิจัยได้ลำดับการได้มาของเรือนจากการสัมภาษณ์อาจารย์ทรงชัย ตามลำดับการก่อสร้างจากฝั่งเรือน พ.ศ.2553 ดังนี้

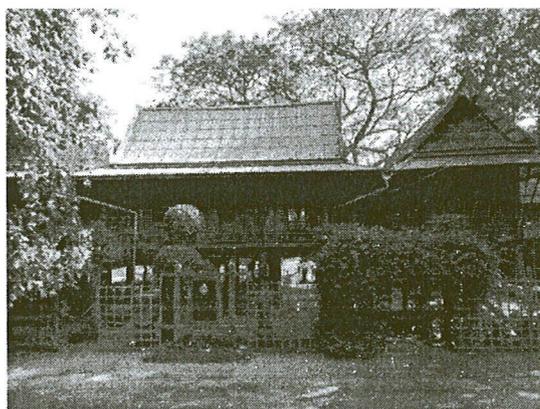

ภาพประกอบที่ 4.40 ฟังเรียนจำแนกตามลำดับการสร้าง

แผนผังพื้นที่ ๕๐-๗๐ เมตร

เหนือ

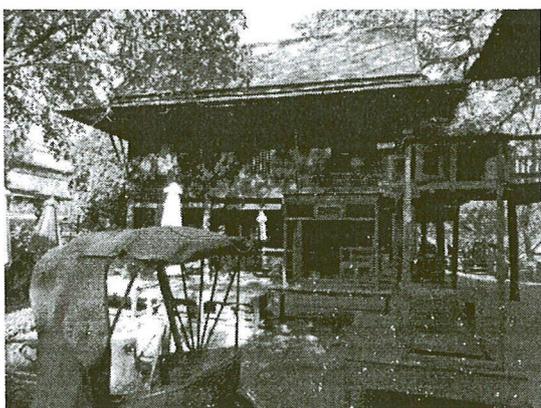
เรือนหลังที่ 1 เรือนประธาน ตั้งอยู่ตรงกลางของผังบ้านเขาแก้ว เป็นเรือนหมู่ใต้ถุนสูงได้มาจาก 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอเสาวไห้ และอำเภอแก่งคอย เจ้าของเดิมเป็นคหบดี อายุเรือน 70-80 ปี ประกอบด้วยเรือนฝาปะกน 3 หลัง ตั้งอยู่บนพื้นชานเดียวกัน เรือนจั่วเดี่ยวสองหลังหันหน้าจั่วสู่แม่น้ำป่าสัก เรือนจั่วเดี่ยวอยู่ตรงกลางหันเรือนตามตะวัน มาจากอำเภอเมือง เรือนด้านขวามือเมื่อมองจากถนนปากบาง ฝาเรือนมาจากอำเภอแก่งคอย หน้าจั่วมาจากอำเภอเสาวไห้เป็นแบบฉลุลายสวยงาม หลังคามุงสังกะสี ชายคาหน้าจั่วมุงจากทับไว้เฉพาะด้านริมแม่น้ำป่าสัก ส่วนเสาเป็นไม้มะค่าแต่พบที่จังหวัดลพบุรี เมื่อสอบถามเจ้าของพบว่าซื้อมาจากจังหวัดสระบุรี ปลูกสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2542

ภาพประกอบที่ 4.41 เรือนหลังที่ 1 ด้านทิศเหนือ
ติดถนนปากบาง

ภาพประกอบที่ 4.42 เรือนหลังที่ 1 ด้านทิศใต้
หันหน้าสู่แม่น้ำป่าสัก

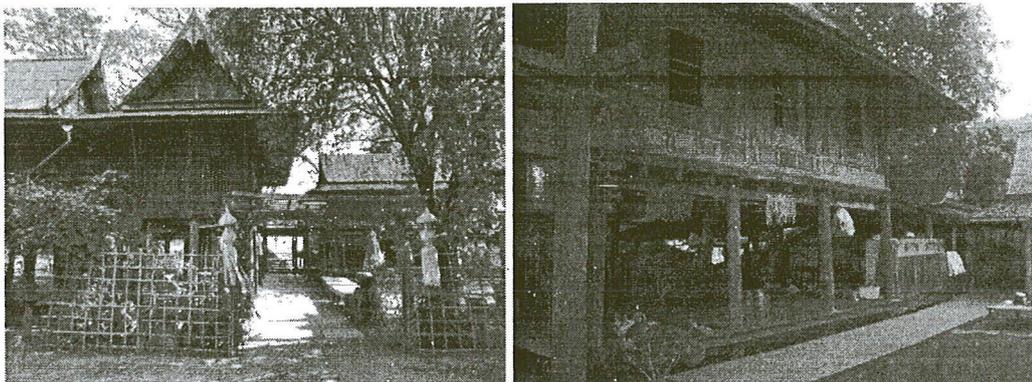

ภาพประกอบที่ 4.43 เรือนหลังที่ 1 ด้านทิศ
ตะวันตก

ภาพประกอบที่ 4.44 หน้าจั่วแบบฉลุ
ลายงดงามได้จากอำเภอเสาวไห้

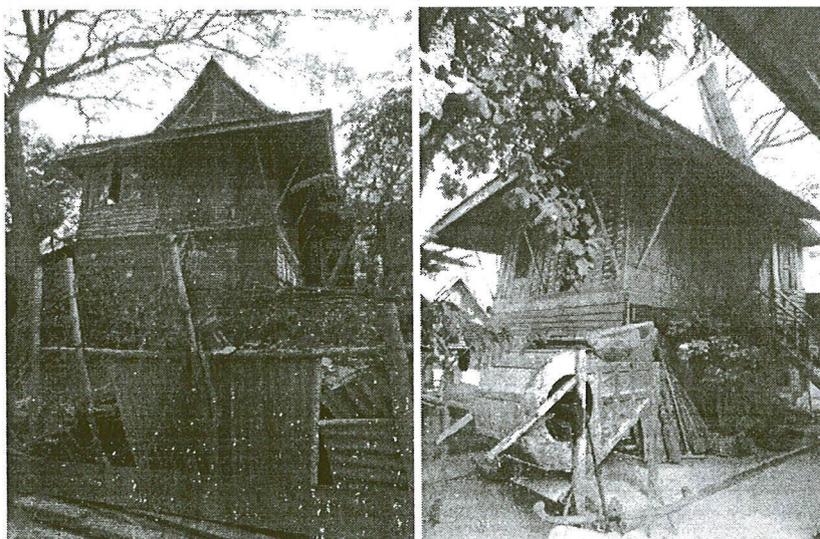
เรือนหลังที่ 2 เรือนจั่วเดี่ยวใต้ถุนสูง ปลูกเรือนตามตะวัน ฝาปะกน หลังคามุงสังกะสี ชั้นใต้ถุนเสริมเป็นเต็นด้วยพื้นไม้จริง บางแผ่นกว้าง 24 นิ้ว เต็นสูงจากทางเดิน 40 ซม. ใช้ประโยชน์กิจกรรมหลายอย่างหรือใช้นั่งห้อยขาได้ เรือนนี้มีการต่อเติมเรือนครัวชั้นล่างออกไปทางทิศตะวันตกของเรือน ต่อมามีการต่อเติมเรือนชั้นล่างด้านทิศใต้เพื่อเป็นที่เก็บ โตก ภาชนะและเครื่องใช้ต่างๆในครัว

ภาพประกอบที่ 4.45 มองจากซุ้มทางเข้าหลัก ด้านทิศเหนือ ขวามือเป็นเรือนหลังที่ 2

ภาพประกอบที่ 4.46 การเสริมเดินพื้นไม้ใต้ถุนเรือนหลังที่ 2 และต่อเติมครัวไฟ

เรือนหลังที่ 3 เรือนจั่วเดี่ยวใต้ถุนมีฝาปิด ปลูกเรือนตามตะวัน พบฝาหลายแบบ ได้แก่ ฝาปะกน ฝาเกร็ดและ ฝาสำหรับรด หลังคามุงสังกะสี มีบันไดขึ้นชั้นบนอยู่นอกตัวเรือน

ภาพประกอบที่ 4.47 เรือนหลังที่ 3 ด้านทิศตะวันออกและตะวันตกเฉียงเหนือ

เรือนหลังที่ 4 เรือนจั่วแปด ใต้ถุนสูง ฝาปะกน หลังคามุงจาก ใต้เสาและหน้าจั่วจากบ้าน
ต้นตาล ฝาเรือนมาจากอำเภอแก่งคอย เคยเป็นเรือนที่ใช้ถ่ายทำภาพยนตร์เรื่องขุนช้างขุนแผน

ด้านทิศใต้ริมแม่น้ำป่าสัก

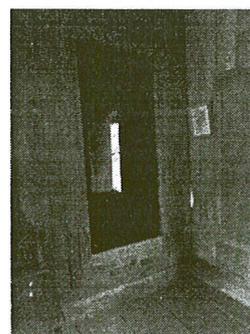
ด้านทิศเหนือติดถนนปากบาง

ภาพประกอบที่ 4.48 เรือนหลังที่ 4 ด้านทิศเหนือและด้านทิศใต้

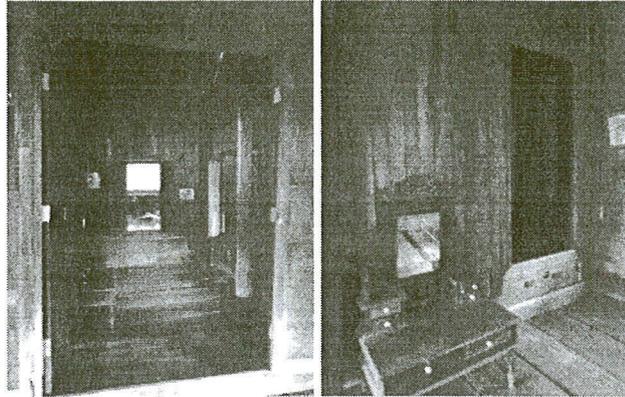
เรือนหลังที่ 5 เดิมเป็นเรือนจั่วเดี่ยวได้มาจากจังหวัดสุพรรณบุรี ตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีน เจ้าของเป็น
หลานเสียดคง ตัวเรือนซื้อมาในราคา 35,000 บาท รวมค่าแรงขนย้ายเป็นเงิน 45,000 บาท บ้านเดิมที่
สุพรรณบุรี มีเรือนครัวอยู่ข้างๆ แต่ไม่ได้ย้ายมา เมื่อมาปลูกที่บ้านเขาแก้วอยากให้คงบรรยากาศ
เรือนริมน้ำไว้ เรือนนี้เป็นเรือนโจร สังกัดได้จากกรณีประตูจะมีความสูงกว่าเรือนทั่วไปเชื่อว่า
ป้องกันไม่ให้คนเข้าถึงผู้ที่อยู่ในห้องหับได้ง่าย ห้องพระจะอยู่ด้านข้างก่อนเข้าห้องนอน มีประตูเข้า
ห้องนอนจากห้องพระนี้ ฝาเรือนมีหลายลักษณะ หลังคาตัวเรือนมุงสังกะสีลูกฟูก ด้านนอกชานมุง
สังกะสีขึ้นรูปสมัยใหม่ สำหรับหลังคานอกชานนี้มีการเปลี่ยนรูปแบบและขนาดให้ใหญ่ขึ้นเพื่อกัน
ฝนและกันแดดเพื่อใช้กิจกรรมต่างๆ ได้ตลอดเวลาดูจากผังบริเวณบ้านเขาแก้วปีพ.ศ.2552 และพ.ศ.
2553

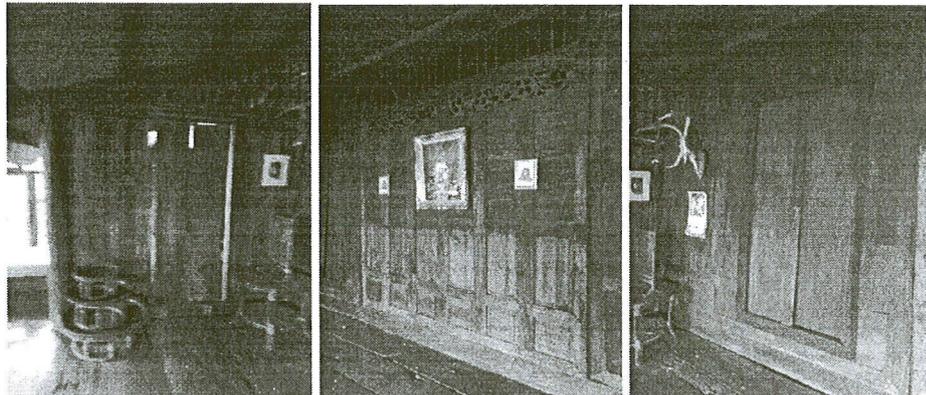
ภาพประกอบที่ 4.49 เรือนหลังที่ 5 มองจาก
ระเบียงเรือนหลังที่ 9 ด้านทิศใต้ริมแม่น้ำป่าสัก

ภาพประกอบที่ 4.50 เรือนหลังที่ 5 มี
กรณีประตูยกสูงเพื่อกันผู้บุกรุก

ภาพประกอบที่ 4.51 ห้องพระของเรือนหลังที่ 5 มีประตูเข้าห้องนอน

ภาพประกอบที่ 4.52 ฝาปะกน 3 แบบในเรือนหลังที่ 5

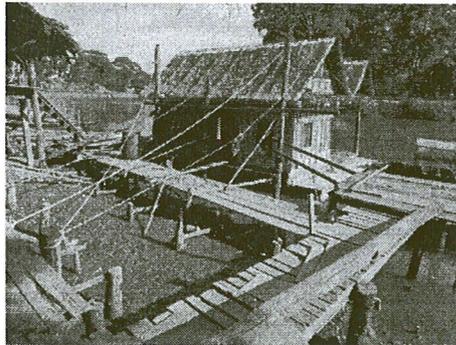
ภาพประกอบที่ 4.53 เรือนหลังที่ 5 เปลี่ยนรูปแบบและขนาดหลังคานอกชานด้านทิศใต้ พ.ศ.2553

เรือนหลังที่ 6 เรือนแบบกระหลาป่า..(เสนอ นิลเดช, ๒๕๔๔).....หลังคาทรงปั้นหยา
ได้มาจากตำบลดันตาล เป็นเรือนหลังแรกในหมู่บ้านที่เป็นทรงสมัยใหม่ เป็นเรือนที่อุณยของ
อาจารย์ทรงชัยสร้างให้คุณอา อายุเรือนราว 70-80 ปี ย้ายเรือนมาปลูกที่บ้านเขาแก้ว พ.ศ.2552

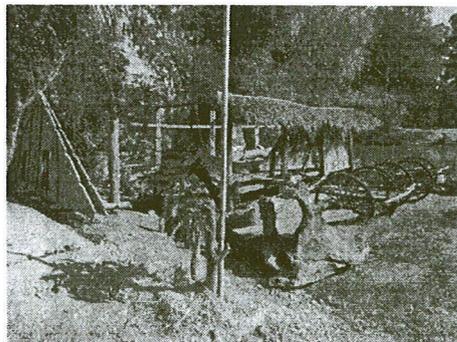
ภาพประกอบที่ 4.54 เรือนหลังที่ 6 หลังคาทรงปั้นหยากับเรือนครัวกับห้องน้ำ-ส้วม พ.ศ.2553

เรือนหลังที่ 7 เรือนแพจั่วแฝด ฝาปะกน เดิมเป็นเรือนไทยจั่วเดี่ยว เป็นหลังเดี่ยวที่ซื้อมา
เมื่อเป็นตัวเรือนสมบูรณ์

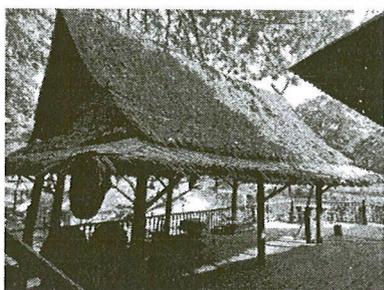
ภาพประกอบที่ 4.55 เรือนหลังที่ 7 เรือนแพฝาปะกน

เรือนหลังที่ 8 ยู่งข้าวได้มาพร้อมกับเรือนหลังที่ 7 แต่ถูกน้ำท่วมใหญ่ เมื่อวันที่ 17-29
ตุลาคม พ.ศ.2553 ได้ตัดฝาและหลังคาหายไป

ภาพประกอบที่ 4.56 เรือนหลังที่ 8 ยู่งข้าวหลังน้ำท่วมเดือนตุลาคม พ.ศ.2553

เรือนหลังที่ 9 เรือนจั่วเดี่ยวใต้ถุนสูง มีระเบียงโคยรอบ ได้มาด้วยการขอเสาคานและพื้นจากโรงสีเขาแก้ว หลังคามุงจากแหล่งผลิตจากจังหวัดสมุทรปราการ ราคาตั้ละ4บาท สร้างเสร็จปี พ.ศ.2552 เคยเป็นฉากละครปีแก้วนางหงส์ การปลูกเรือนขวางตะวันนี้มีเหตุมาจากการใช้สอยโดยหันเรือนด้านยาวเข้าสู่เวทีการแสดงและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรม

ภาพประกอบที่ 4.57 เรือนหลังที่ 9 มองจากทิศเหนือสู่ม่าน้ำป่าสัก

ภาพประกอบที่ 4.58 เรือนหลังที่ 9 ด้านทิศตะวันออกมองจากลานการแสดง

4.1.3 แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชนไทยวน สระบุรี

4.1.3.1 รายชื่อสถานที่และแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ บนถนนสายวัฒนธรรมไทยวน เริ่มนับตั้งแต่ทางแยกจากถนนเลี้ยวเมืองสระบุรี(ไปลพบุรี) เข้าถนนปากบาง(ทางหลวงสาย 3225) ขนานไปกับแม่น้ำป่าสัก ผ่านบ้านเขาแก้ว(หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรี) เลี้ยวซ้ายตรงสามแยกไปเส้นทางหลวงสาย 3041 เมื่อถึงสี่แยกไฟแดงเลี้ยวขวาไปจนถึงหอนาฬิกาแล้วเลี้ยวขวาเข้าที่ว่าการอำเภอเสาให้ติดกันเป็นศูนย์แข่งขันเรือยาวประเพณี ขวามือจะเป็นตลาดร้อยปี เสาให้รวมระยะทาง 10 กิโลเมตร(ภาพประกอบที่ 4.83)พบว่ามีแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญตามเส้นทาง ดังนี้

- 1) วัดโดนด
- 2) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตำบลดาวเรือง(บ้านโดนด)
- 3) บ้านเขาแก้ว(หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรี) และประธานชมรมไทยวน
- 4) ทำหิณฑล(ข้ามฝักแม่น้ำป่าสัก)เขื่องบ้านเขาแก้ว
- 5) วัดเขาแก้ววรวิหาร ได้ขึ้นทะเบียนกรมศิลปากร
- 6) วัดต้นตาล บริเวณตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนแห่งแรกในจังหวัดสระบุรี
- 7) ศูนย์วัฒนธรรมตำบลต้นตาล / จัดแสดงเรือยาวนารายณ์ประสิทธิ์
- 8) ตลาดต้นน้ำต้นตาล
- 9) โฮมสเตย์(Homestay)บ้านต้นตาล 17 หลัง
- 10) กลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าบ้านต้นตาล
- 11) ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์ หมู่ 6 ตำบลต้นตาล

- 12) วัดพระยาทศ
- 13) วัดท่าช้างเหนือ
- 14) วัดท่าช้างใต้
- 15) วัดพะเยาว์
- 16) วัดสมุหประดิษฐาราม (ข้ามฝากแม่น้ำป่าสัก) ได้ขึ้นทะเบียนกรมศิลปากร
- 17) ศูนย์แข่งขันเรือยาวประเพณี เทศบาลอำเภอเสนาให้
- 18) ตลาดร้อยปีเสนาให้(ตลาดโบราณเสนาให้)

4.1.3.2 รายละเอียดสถานที่และแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาคารทางศาสนา กลุ่มสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ กลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกลุ่มประเพณี ศิลปวัฒนธรรม

ก. กลุ่มอาคารทางศาสนา

๑. วัดโตนด เดิมชื่อวัดหงษาคาราวาส เป็นวัดมอญ ตาโหนดเป็นคนสร้างวัด มีต้นตาลโตนด

๒. วัดเขาแก้ววรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ เลขที่ ๑ หมู่ ๑ ตำบลต้นตาล อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี บนเนินเขาเตี้ยๆ ประวัติความเป็นมาสันนิษฐานว่าเป็นพระอารามที่สร้างตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมแห่งกรุงศรีอยุธยา เมื่อราวปีพ.ศ.2171 ตั้งอยู่บนเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการรอยพระพุทธรูป บูรณปฏิสังขรณ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยกรมหลวงพระนุชิตชิโนรสตรวจการคณะสงฆ์ ทอดพระเนตรป้ายวัดที่ทำหินลาด รับสั่งว่าเป็นภาษามคธจึงทรงให้เรียกเป็นคำไทยว่า วัดเขาแก้ว เป็นนามพระอารามตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา มหาบุญมา (บิดาอาจารย์ทรงชัย วรรณกุล) ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาส ก่อนสึกมาเป็นครูและท่านเป็นผู้สร้างบันไดนาคเป็นทางขึ้นสู่ข่วงวัด ปัจจุบันวัดเขาแก้ววรวิหารได้ขึ้นทะเบียนกับกรมศิลปากร(8 มีนาคม พ.ศ.2478)โดยมีพุทธศิลปกรรมที่สำคัญ ได้แก่

๒.๑ พระอุโบสถทรงไทย ก่ออิฐถือปูนเครื่องลายของแบบไทยประเพณี ส่วนหลังคาซ้อนกัน 2 ชั้น มีมุขลดที่ด้านหน้าและด้านหลัง ส่วนฐานพระอุโบสถเป็นฐานบัวลูกแก้วอกไก่ รอบพระอุโบสถก่อเป็นฐานสิงห์

๒.๒ พระเจดีย์ประธานทรงปราสาท ๕ ยอด สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นเพื่อประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ มีที่มาจากการผสมผสานงานศิลปกรรมหลายแห่ง แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนฐาน ส่วนกลาง และส่วนยอด

ส่วนฐาน ชั้นล่างของพระเจดีย์ก่อเป็นฐานเขียง

ส่วนกลาง ได้แก่ เรือนธาตุของพระเจดีย์ มีซุ้มจรนำประดิษฐานพระพุทธรูปยืน 4 ทิศ มีการก่อบัวคว่ำและบัวหงายกับปากแฉก ลักษณะเป็นจะงอยเส้นโค้ง แบบเดียวกับที่ปรากฏในการก่อสร้างเจดีย์ทรงปราสาทศิลปะล้านนาและศิลปะล้านช้าง เรือนธาตุของพระปรางค์รวมทั้ง

ส่วนยอดเจดีย์ทรงเครื่องสมัยรัตนโกสินทร์สอดคล้องกับการตั้งถิ่นฐานชุมชนที่ปรากฏการรวมกลุ่มชาติพันธุ์ ไท-ลาว ไทยวน และ ชาวพื้นเมือง

ส่วนยอด ก่อเป็นเจดีย์ทรงระฆัง ถัดขึ้นไปเป็นบัวกลุ่มเถา 7 ชั้น รองรับปลียอดและลูกแก้วด้านบนสุด สันนิษฐานว่ามีที่มาจากส่วนยอดของเจดีย์ทรงเครื่องสมัยรัตนโกสินทร์

๒.๓ วิหารจัตุรมุขยอดพระปรารักษ์ เป็นพระวิหารขนาดเล็กก่ออิฐถือปูน มีแผนผังรูปกากบาทตรงกลางก่อเป็นเสาขนาดใหญ่รองรับยอดพระปรารักษ์ 5 ยอด ตั้งบนฐานสิงห์ประดับ นกศูล มี 4 मुख ยื่นออกมาเป็นวิหารขนาดเล็ก मुखด้านทิศตะวันตกประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมาทรงเครื่องปางห้ามสมุทรขนาดใหญ่ครองจีวรคูนนูนลายดอกกลิ้งปิดทองประดับกระจกแบบพระราชนิมสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 3 ถึงต้นรัชกาลที่ 4 จารึกปีที่สร้างพ.ศ.2414 คราวเดียวกับพระพุทธรูปปางห้ามสมุทรและพระมาลัยถือตาลปัตรใน मुख เดียวกัน मुखด้านทิศใต้ประตูทางเข้าเป็นประตูไม้จำหลักเป็นรูปเสี้ยววงหรือทวารบาลแบบจีนที่มีรายละเอียดงดงามภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมาปางสมาธิ และรอยพระพุทธรูปบาทจำลองหล่อด้วยสำริดมีรูปสัญลักษณ์มงคล 108 (ภาพประกอบที่ 4.60) मुखด้านทิศตะวันออกประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมาปางปาลิไลยก์ประทับนั่งห้อยพระบาทบนโศคนหินศิลาจำลองตามเรื่องราวพุทธประวัติ

ภาพจิตรกรรมสีฝุ่น เขียนประดับภายในวิหารจัตุรมุขยอดปรารักษ์ มีเนื้อหาสำคัญ 2 เรื่องคือ พระสงฆ์ปลงอสุภกรรมฐาน(การพิจารณาซากศพ)และนรกภูมิ - เปรตวิสัยภูมิ เปรียบเสมือนเป็นสื่อการสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการปฏิบัติแต่สิ่งที่งดงาม ภาพหญิงสาวแต่งกายคล้ายนุ่งผ้าซิ่นเกล้ามวยผมคล้ายชาวไทยวนล้านนา สะท้อนให้เห็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่โดยรอบวัดเขาแก้ว

ส่วนหลังคาเป็นเครื่องไม้มุงกระเบื้องมีหน้าบันประดับลายปูนปั้นอิทธิพลศิลปะจีนจารึกชื่อผู้สร้าง พ.ศ.2413

๒.๔ ศาลาโรงธรรม (สมคิด จิระทัศนกุล, 2544) ใช้เป็นที่แสดงธรรมเทศนาในวันอุโบสถหรือวันพระ สร้างขึ้นด้วยการก่ออิฐเป็นเสาเพื่อรองรับส่วนหลังคาเครื่องไม้ จึงเรียกศาลาโรงธรรมเครื่องก่อ รูปแบบลักษณะเดียวกับศาลาเครื่องไม้แทบทุกประการ ส่วนของอาสน์สงฆ์หรือเรียกธรรมาสน์ปูนนิยมวางซิดเข้าไปด้านในเพื่อให้บริเวณตอนกลางมีพื้นที่มากขึ้น... (ภาพประกอบที่ 4.59)

๓. วัดต้นตาล สร้างขึ้นเป็นวัดเมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2210 แต่เดิมบริเวณนี้เต็มไปด้วยต้นตาลมากมาย ต่อมาหลายสภาพเป็นวัดร้าง พ.ศ.2347เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนอพยพมาจากเมืองเชียงแสนพบว่าบริเวณนี้มีความร่มรื่นเขียวชอุ่มของธรรมชาติและอยู่ใกล้แหล่งน้ำจึงได้ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนและตั้งอยู่ติดกับบริเวณวังชุมชน ห่างออกไปทางทิศตะวันตก 500 เมตร มีทำนน้ำศักดิ์สิทธิ์ 1 ใน 5 แห่งของแม่น้ำ 5 สาย

๔. วัดพระยาทศ มีเจดีย์หลวงรูปทรงล้านนาทรงระฆังคว่ำ มีวิหารเดิมเป็นเครื่องไม้ และมีลวดลายที่ระเบียงและพื้นหินแกะสลักที่สวยงาม (ภาพประกอบที่ 4.62)

๕. วัดท่าช้างเหนือ มีธรรมาสถาปัตยกรรมล้านนา(ภาพประกอบที่ 4.62)สมัยรัชกาลที่ 5 พระยาอิทธิดำรงเอาช่างลงอาบน้ำที่ท่าช้างของวัด

๖. วัดท่าช้างใต้ พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 เคยเสด็จสร้างน้ำที่ท่าช้างของวัด

๗. วัดพะเยาว์ มีพระพุทธรูปทองคำได้อัญเชิญมาจากวัดร้างกลางทุ่งสมัยอยุธยา เดิมหุ้มด้วยปูนต่อมาเมื่อปูนกะเทาะออกจึงพบองค์พระทำด้วยทองคำ

๘. วัดสมุหประดิษฐาราม(เอกสารพิมพ์ที่: สำนักงานเจ้าอาวาส วัดสมุหประดิษฐาราม) เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญสังกัดคณะสงฆ์มหานิกายเจ้าพระยานิกรบดินทร์ มหินทรมหากัถยานิมิตร(โต)ต้นตระกูลกัถยานิมิตรได้สร้างวัดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 เพื่ออุทิศให้มารดา เมื่อสร้างเสร็จแล้วจึงน้อมเกล้าฯถวายเป็นพระอารามหลวงแต่จะเป็นในรัชกาลใดไม่แน่ชัด และท่านได้สร้างพระเจดีย์บรรจุอัฐิมารดาด้านริมแม่น้ำป่าสัก สิ่งสำคัญในวัดนี้(ภาพประกอบที่ 4.61) ได้แก่

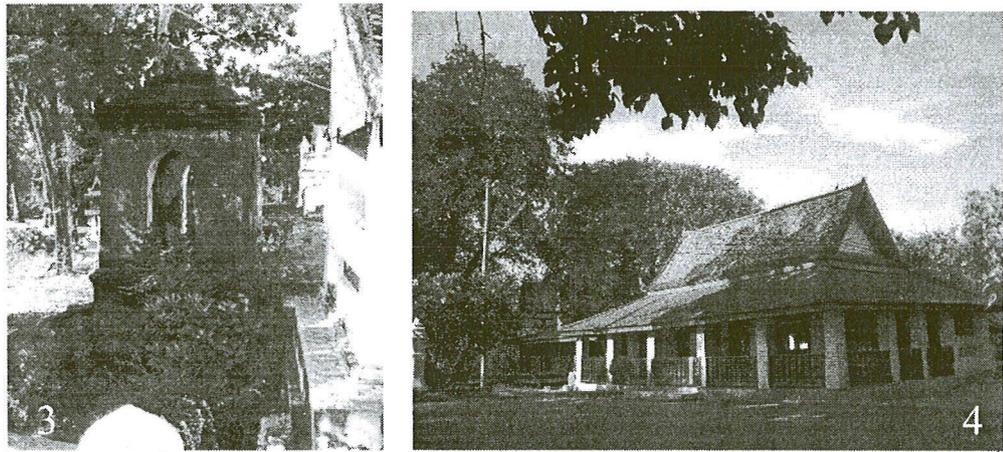
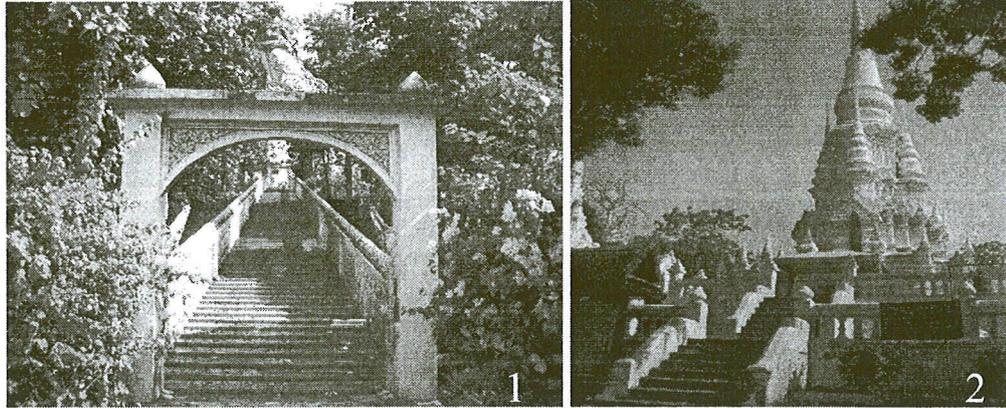
๘.๑ โรงเรียนปริยัติธรรม แผนกนักธรรมบาลีแห่งแรกในจังหวัดสระบุรี เจ้าคุณโตสร้างในปีพ.ศ.๒๔๙๒ มีลายฉลุเหนือกรอบประตูที่สวยงาม รวมทั้งราวระเบียงและราวบันได

๘.๒ พระอุโบสถวางในแนวทิศเหนือทิศใต้หันหน้าสู่แม่น้ำป่าสัก ชุ่มระเบียงรอบพระอุโบสถและหน้าบันประดับปูนปั้นลวดลายสวยงามเป็นศิลปะในสมัยรัชกาลที่ 3 ภายในมีพระประธาน“พระพุทธรูปกัถยานิมิตรประดิษฐาราม”ปางมารวิชัยสมัยสุโขทัยกับพระอัครสาวกสององค์ และภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงเรื่องราวทางพุทธศาสนา ส่วนผนังด้านหน้าข้างประตูฝั่งซ้ายแสดงเรื่องราววัฒนธรรมล้านนา

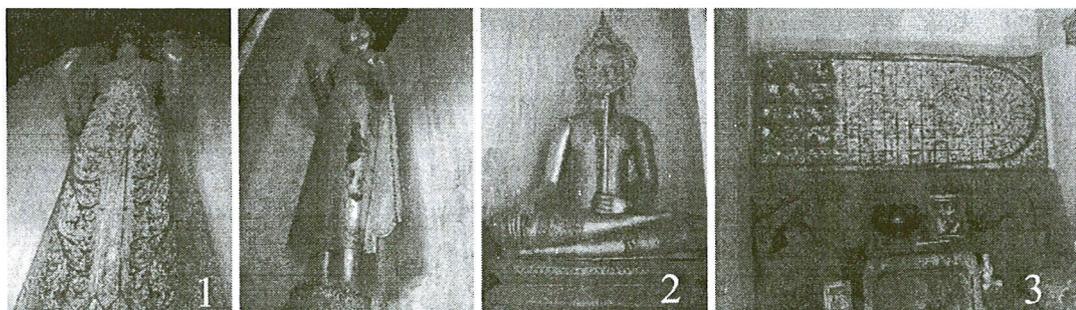
๘.๓ กุฏิเจ้าอาวาสก่อสร้างด้วยไม้สักทองทั้งหลัง หลังคาทรงปั้นหยาชายคาฉลุ ลวดลายแกะสลักที่อ่อนช้อยมีทางต่อเชื่อมกับหอนั่นและทางขึ้นเป็นซุ้มประตูประดับปูนปั้นที่งดงาม

๘.๔ ตุ๊กตาทอง วัสดุเป็นหินเขียวแกะสลัก ลักษณะแบบเขียนจีนขึ้นสูง1.16เมตร เหมือนในวัดสุทัศน์ที่เสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

๙. วัดปากบาง, ๑๐. วัดบ้านยาง, ๑๑. วัดเพชร, ๑๒. วัดจันทบุรี, ๑๓. วัดซ่งเป็นวัดที่ (ฟิล์ม) รัฐภูมิ มาบวชเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.2553 ก่อนเดินทางไปศึกษาที่ ประเทศอังกฤษ, ๑๔. วัดห้วยหวาย-วัดหนองโน, ๑๕. วัดอัมพวัน, ๑๖. วัดสูง, ๑๗. วัดเจ้าฟ้า

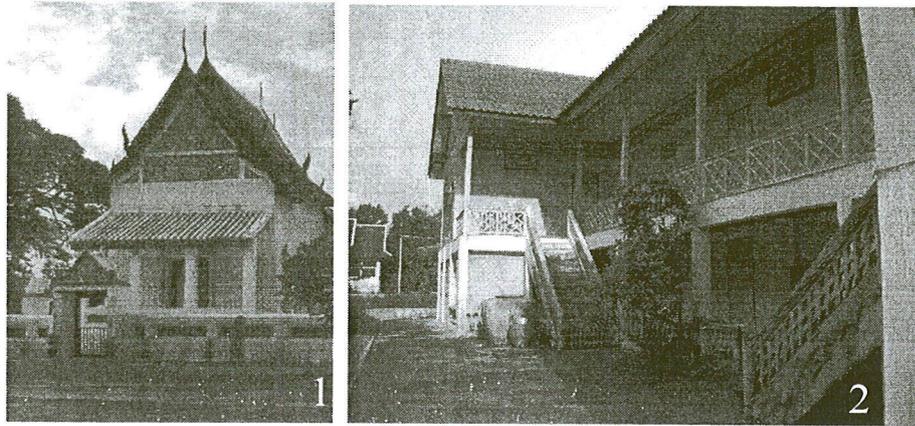

ภาพประกอบที่ 4.59 ศาสนสถานภายในวัดเขาแก้ววรวิหาร รูปที่ 1. ซุ้มบันไดนาคทางขึ้น
ช่วงวัดสร้างสมัยพระมหาบุญมาเป็นเจ้าอาวาส 2. เจดีย์ประธานทรงปราสาท 5 ยอดและ
วิหารจัตุรมุขยอดพระปรางค์ 3. หอระฆังโบราณ 4. ศาลาโรงธรรมเครื่องก่อหรือศาลาดิน

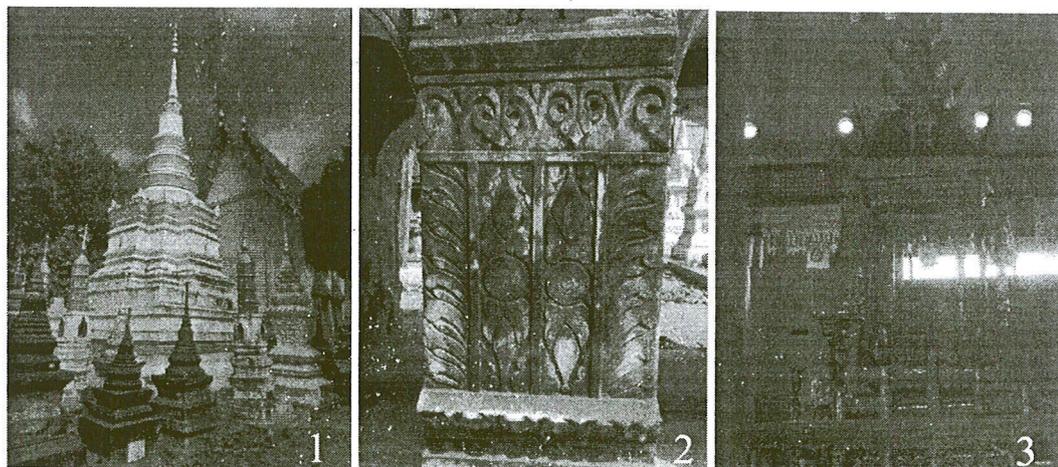

ภาพประกอบที่ 4.60 พระพุทธศิลป์ภายในวัดเขาแก้ววรวิหาร รูปที่ 1. พระพุทธปฎิมา
ทรงเครื่องปางห้ามสมุทรขนาดใหญ่ครองจีวรคูนนูนลายดอกกลิ้งปิดทองประดับกระจก
พระพุทธปฎิมาปางห้ามสมุทร 2. พระมาลัยถือตาลปัตร 3. รอยพระพุทธบาทจำลองหล่อด้วยสำริด

ภาพประกอบที่ 4.61 รูปที่ 1.พระอุโบสถสมัยรัชกาลที่ 3 2.โรงเรียนปรีดิธรรม
แห่งแรก 3.กุฏิเจ้าอาวาสไม้สักทอง 4.พระประธานปางมารวิชัย
สมัยสุโขทัยกับพระอัครสาวกสององค์ในวัดสมุหประดิษฐาราม

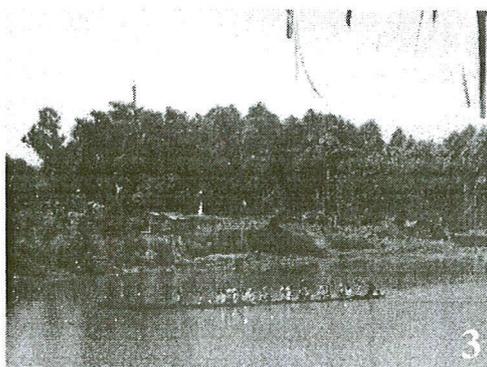
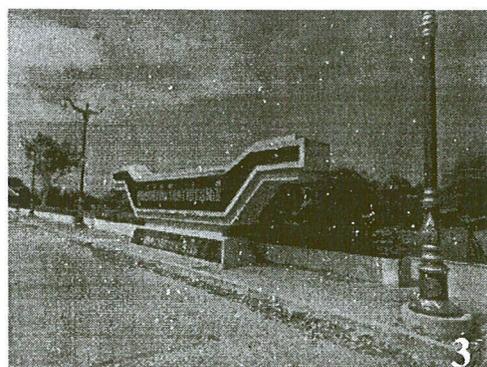
ภาพประกอบที่ 4.62 รูปที่ 1.เจดีย์หลวงรูปทรงล้านนา 2.เสาหินแกะสลัก
ลวดลายงดงามที่วัดพระยาทศ 3.ธรรมาสถาปัตยกรรมล้านนาที่วัดท่าช้างเหนือ

ข. กลุ่มสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์

๑. ทำหินลาดอยู่คนละฝากแม่น้ำไม่ไกลจากวัดเขาแก้ววรวิหาร เยื้องกับบ้านเขาแก้ว มีผลต่อการตั้งชื่อวัดเขาแก้ว ครั้งในรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 กรมหลวงพระนุชิตชิโนรส ตรวจการคณะสงฆ์ ทอดพระเนตรป่าวัดที่ ทำหินลาด รับสั่งว่าเป็นภาษามคธจึงทรงให้เรียกเป็นคำไทยว่าวัดเขาแก้ว เป็นนามพระอารามตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (ภาพนชายของภาพประกอบที่ 4.63)

๒. ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์ ห่างจากวัดต้นตาลออกไปทางทิศตะวันตก 500 เมตรอยู่ที่หมู่ 6 ตำบลต้นตาล ตรงข้ามวัดไผ่ล้อม เป็นหนึ่งในเบญจสุทธานก หมายถึง แม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ 1 ใน 5 แห่งของแม่น้ำ 5 สาย ที่ตรงตามลักษณะ คือ ชื่อมงคลนาม น้ำไม่แห้ง มีตาน้ำ แหล่งน้ำลึก ถือเป็นแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่อัญเชิญมาใช้ประกอบพระราชพิธีมหามงคลที่สำคัญยิ่งจนถึงทุกวันนี้ ได้แก่ พระราชพิธีบรมราชาภิเษก และพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ประกอบด้วย แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่มาจาก แม่น้ำเจ้าพระยา จากจังหวัดอ่างทอง, แม่น้ำบางปะกง จากจังหวัดนครนายก, แม่น้ำป่าสัก จากจังหวัดสระบุรี(ตำบลต้นตาล อำเภอเสาไห้), แม่น้ำเพชรบุรี จากจังหวัดเพชรบุรี, แม่น้ำราชบุรี จากจังหวัดสมุทรสาคร

๓. ศูนย์แข่งขันเรือยาวประเพณีเทศบาลตำบลเสาไห้ การใช้ชีวิตในรอบปีของชุมชนเกษตรกรรม (ภาพประกอบที่ 2.1) จะมีช่วงเวลาว่างเพื่อทำงานหัตถกรรม ช่วงหน้าน้ำที่เว้นว่างในฤดูทำนาแต่ละหมู่บ้านจะจัดให้มีการแข่งเรือยาวขึ้น เป็นกีฬาแห่งชาติแสดงความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกัน (สัมภพณ์กำนันสมจิตต์ ยะกุล)

ภาพประกอบที่ 4.63 รูปที่ 1.ทำหินลาด 2.ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์ 3.ศูนย์แข่งขันเรือยาวประเพณี

ค. กลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๑. หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรีที่บ้านเขาแก้ว จัดให้มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมด้านนาสืบสานประเพณียี่เป็ง อนุรักษ์ศิลปปะการฟ้อนรำล้านนา การจัดแสดงผ้าทอโบราณ พิพิธภัณฑ์เรือลุ่มน้ำป่าสัก และจัดเตรียมขันโตกอาหารพื้นถิ่นพร้อมการแสดงไว้ต้อนรับแขกผู้มาเยือน ทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ลักษณะโครงสร้างการวางผังบริเวณบ้านแบบบ้านไทยวน(ช่วงบ้าน) และองค์ประกอบเรือนไทยที่มีความหลากหลาย

๒. ศูนย์วัฒนธรรมตำบลต้นตาล มีการจัดแสดง **เรือยาวนารายณ์ประสิทธิ์** เป็นเรือยาวโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปี มีรูปลักษณะที่สวยงาม(ภาพประกอบที่ 4.64) ...ความหมายของเรือยาว (เรือแข่ง) เป็นเรือขุดจากไม้ตะเคียนทั้งต้น ลำต้นตรง ไม่มีตาหรือรูรอยแตกร้าว ในสมัยก่อนชาวบ้านจะร่วมมือร่วมใจกันขุดเรือที่วัดและใช้ชื่อวัดหรือคณะสงฆ์เข้าแข่งขัน มีการแข่งขันกันระหว่างตำบล หมู่บ้าน เป็นการสร้างความสามัคคีและถือว่าเป็นงานสนุกสนานประจำปี เป็นพาหนะในการเดินทางเรือ ปัจจุบันใช้พายแข่งขันความเร็ว เป็นกีฬาทางน้ำอย่างหนึ่ง พบเห็นได้ในเกือบทุกภาคของประเทศไทย...(ประวัติศาสตร์การพานิชย์นาวิไทย : 92)... ประวัติเรือยาวนารายณ์ประสิทธิ์ เดิมชื่อเรือพระยามณเฑียรทองเป็นเรือที่อยู่ในขบวนราชพิธี หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 มหาบุญมา(นายทรง วรรณกุล)บิดาอาจารย์ทรงชัย วรรณกุล และนายคำ ยะกุล(บิดาของกำนันสมจิตต์ ยะกุล)ได้ไปติดต่อขอซื้อมาไว้เป็นเรือประจำวัดต้นตาล ราคา ๘๐ บาท ทำด้วยไม้ตะเคียนทอง ขนาดกว้าง 1.20 เมตร ยาว 27 เมตร มีฝีพายประจำเรือ 46 ฝีพาย เพื่อใช้ในงานประเพณี อาทิเช่น งานประเพณีทอดกฐินหลวงทางน้ำ งานทอดผ้าป่าสามัคคี งานแข่งเรือยาว งานทอดกฐิน งานบุญสลากภัตฯ ต่อมาพ.ศ.2490 ชาวบ้านต้นตาลได้เปลี่ยนชื่อเป็นเรือยาวนารายณ์ประสิทธิ์เพื่อนำไปลงแข่งขันในงานประเพณีแข่งขันเรือยาวลุ่มแม่น้ำป่าสัก

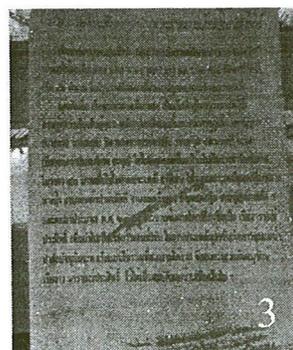
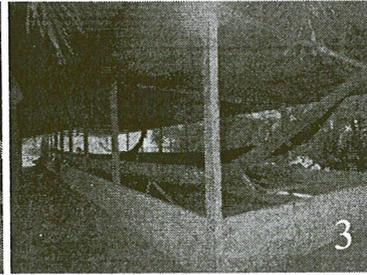
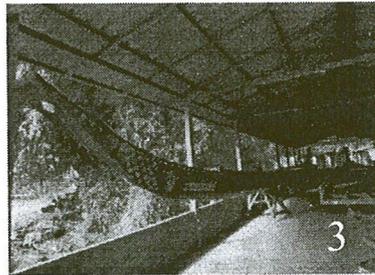
๓. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตำบลดาวเรือง(บ้าน โตนด) ผลิตกล้วยน้ำว้าทับอบแห้ง เป็นสินค้า OTOP (ภาพประกอบที่ 4.65)

๔. กลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าบ้านต้นตาล เกิดจากกลุ่มสตรีที่ว่างงานรวมตัวกันใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว และเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้การทอผ้าด้วยมือให้กับเยาวชนและบุคคลทั่วไปที่สนใจผ้าทอด้วยกี่กระตุกแบบ 2-4-6-8-12 กระจกอ ผลิตผ้าฝ้ายทอมือได้แก่ ผ้าขาวม้า ผ้าถุง ผ้าสี่เขา ผ้าลายดอกพิกลุส ผ้าพื้นหรือผ้าลายนำไปตัดชุดเครื่องแบบส่งจำหน่ายทั่วประเทศ ถ้าเป็นผ้าพื้นผลิตได้วันละ 5 เมตรต่อกี่ ผ้าลายผลิตได้วันละ 1 เมตรต่อกี่

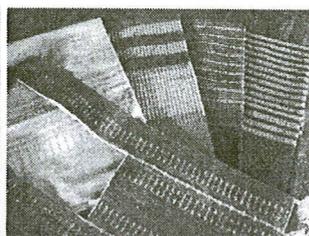
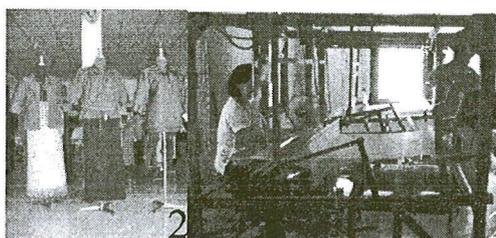
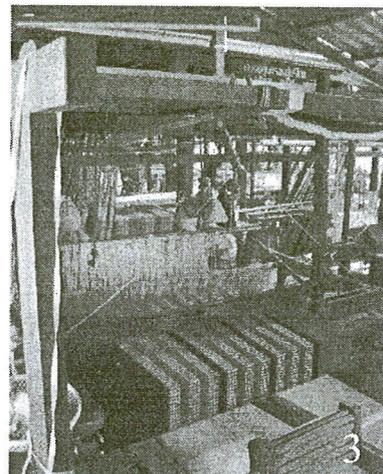
๕. กลุ่มทอผ้าขมุกหมู่บ้านงามล้อม หมู่ที่ 8 ตำบลต้นตาล ผลิตผ้าทอไทยวนโบราณได้แก่ ผ้าขมุก ผ้าซิ่นตีนจก ผ้าเก็บสำหรับชนชั้นสูง(ภาพประกอบที่ 4.65)

๖. ตลาดน้ำต้นตาล ทุกวันอาทิตย์ แม่ค้าทุกคนจะนุ่งผ้าซิ่น พุดคำเมืองเหนือ มีอาหารและขนมพื้นเมือง มีการแสดงวัฒนธรรมล้านนา

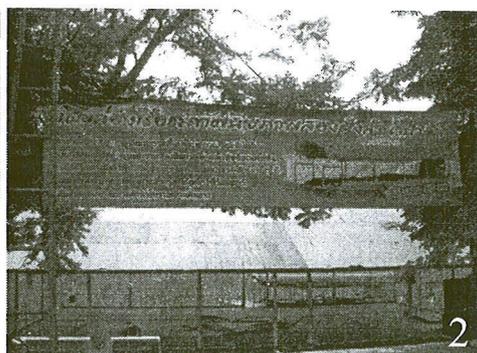
๗. ตลาดร้อยปีเส้าให้(ตลาดโบราณเส้าให้) พบว่ามีลักษณะเป็นห้องแถวไม้จริงฝาฉ้าง ปลูกสร้างต่อเนื่องเป็นแนวยาวไปตามลำน้ำป่าสักมีถนนหลวงบริบูรณ์เชื่อมห้องแถวสองข้าง สำหรับห้องแถวริมแม่น้ำจะเปิดโล่งหลังร้านด้วย เมื่อคนเดินบนถนนตรงกลางตลาดสามารถทอดสายตาสู่น้ำป่าสักได้ ลักษณะฝาฉ้าง(ฝากระดาน ไม้จริง)จะเป็นทั้งผนังและช่องเปิด กระดาน ไม้ทางตั้งแต่ละแผ่นจะวางเรียงในร่องรางบนและรางล่าง มีมือจับเพื่อยกบานกลางออกจากรางก่อน แล้วทยอยเอาแผ่นถัดไปออกมา ด้านบนของฝาฉ้างจะเป็นช่องระบายอากาศดีด้วยไม้จริงทางตั้งเว้นแผ่น ปัจจุบันกระดานไม้ทางตั้งถูกติดบานพับเพื่อความสะดวกในการเปิด-ปิด บางห้องเปลี่ยนเป็นประตูเหล็กยึด บางห้องให้ผู้เช่าพื้นที่ค้าขาย ผู้คนจะมาเที่ยววันเสาร์-อาทิตย์ เมนูที่ขึ้นชื่อ คือ ก๋วยเตี๋ยวรอบ 100 ปี สูตร “ก๋วยเตี๋ยว” เส้าให้ ใช้แป้งห่อก๋วยเตี๋ยวสูตรพิเศษปรุงเอง เมื่อทอดแล้วเนื้อแป้งกรอบบางแทบละลายเมื่อสัมผัสลิ้น

ภาพประกอบที่ 4.64 รูปที่ 1.หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรี 2.ศูนย์วัฒนธรรมตำบลต้นตาล 3.หมู่บ้านท่องเที่ยวโฮมสเตย์เชิงวัฒนธรรมตำบลต้นตาล จัดแสดงเรือยาวนารายณ์ประสิทธิ์

ภาพประกอบที่ 4.65 รูปที่ 1.กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตำบลดาวเรือง(บ้าน โตนด)
2.กลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าบ้านต้นตาล 3.กลุ่มทอผ้ายกมุกหมู่บ้านงามล้อม

ภาพประกอบที่ 4.66 รูปที่ 1.ตลาดน้ำดาวเรือง 2.ตลาดต้นน้ำต้นตาล 3.ตลาดโบราณร้อยปีเสาไห้

ง. กลุ่มประเพณี ศิลปวัฒนธรรม

สิ่งที่บ่งบอกว่าเป็นคนยวนสระบุรีมี 2 อย่าง คือ ภาษาและประเพณี(พิเนตร น้อยพุทธา, 2545)

๑. ภาษา ภาษาไทยยวนสระบุรี มีสำเนียงการพูด ถ้อยคำ หนังสือน้อยและประเพณีอันเนื่องจากภาษาที่มีลักษณะแตกต่างจากล้านนาและภาคกลาง เช่น สำเนียงการพูดของไทยยวนสระบุรีค่อนข้างจะแข็งและห้วนกว่าสำเนียงของชาวล้านนาเล็กน้อย ภาษายวนจะลงท้ายประโยคด้วย ก๊ะ ไม่ใช่คำเจ้า เหมือนคนเมืองเหนือในปัจจุบัน ถ้อยคำบางคำต่างไปจากภาษาไทยกรุงเทพฯ เช่น ข้าวเป็ยะ (ข้าวต้ม) ข้าวแจ๊ะ(ข้าวแฉะ) ข้าวปั้น(ข้าวเหนียว) ขี้จี้(ขี้เหนียว) ขี้จ่ม(ชอบบ่น) ขี้แอ้(งอแง) ขี้ค้อง(ผอม) ฯลฯ คนยวนมีหนังสือน้อยยวนใช้ที่มีมาเก่ามาก นักขวิทยาสันนิษฐานว่าหนังสือน้อยยวนคงจะคลี่คลายมาจากอักษรมอญโบราณเมื่ออพยพจากเชียงแสนมาอยู่สระบุรีก็นำหนังสือน้อยยวนมาใช้ในหมู่บ้าน นิยมสร้างหนังสือน้อยยวน โดยเฉพาะคัมภีร์เทศน์ถวายเป็นการตอบแทนพระคุณของบุญการี เช่น เรื่องชาคดต่างๆ เรื่องยอดปีไถล(ยอดพระไตรปิฎก) สำหรับประเพณีอันเนื่องจากภาษาและหนังสือ คือ การเทศน์มหาชาติด้วยสำเนียงยวนซึ่งมีท่วงทำนองไพเราะมากต่างจากทำนองการเทศน์ของล้านนา ที่น่าเสียดายคือคุณปู่ที่เขียนภาษายวนคนสุดท้ายได้เสียชีวิตลงปลายปีพ.ศ.๒๕๕๑

๒. ประเพณีวัฒนธรรมแบบเชียงแสนมาใช้ที่สระบุรี ได้แก่

-ประเพณีการทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย เรียกว่า เวณทาน ทานขันข้าว และปอยข้าวสงฆ์

-ประเพณีตีกลองประจำวัดเพื่อบอกวัน-เวลา มีกลองทัด กลองเท็ง กลองตุ้ม กลองตีะและ

กลองงูจา(งูชา)

-ประเพณีตรุษ-สงกรานต์

-ประเพณีถวายเป็นสลากภัต

-ประเพณีการกวนข้าวทิพย์

-ตัวตังสี่(ท้าวทังสี่) ได้แก่ทวดดาผู้รักษาโลกทั้งสี่ทิศ

-ประเพณีตามประทีป เทศกาลยี่เป็งไทยยวน ลอยกระทงในเดือนพฤศจิกายนทุกปี มี

ผู้เข้าร่วมประมาณ 5,000 คน งานเริ่มหลังเที่ยงวัน ตั้งแต่บ่ายโมงถึง 4 ทุ่ม กลางวันแข่งเรือยาว

16.00-17.00 น. นำกระทงลอยลงน้ำ

18.00 น. ประทวงนางนพมาศ

19.00 น. การแสดงแสง สี เสียง Light and Sound

-ประเพณีเกี่ยวกับผี ที่คนยวนนับถือ ได้แก่ ผีเรือน ผีประจำหมู่บ้าน ผีประจำวัด ผีประจำท้องนา ผีที่อยู่ในตัวคน และผีที่มาตามคำขอ

-ศิลปะการฟ้อนรำล้านนา มีจัดการแสดง 2 แห่ง คือ หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยยวน

สระบุรีที่บ้านเขาแก้ว และศูนย์วัฒนธรรมตำบลต้นตาล(ตลาดต้นน้ำต้นตาล)

สรุปลักษณะคนยวน 10 ประการ คือ นักเดินทาง ชอบสร้างบุญ อุคหนุนกัน ขยันดี กวีเก่ง

นักเลงลือ ฝีมือดี ของขลังมัน กตัญญู รักหมู่บ้าน (พิเนตร น้อยพุทธา, 2545)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(โดยใช้แนวคิดวิธีวิทยาของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น)ที่ยังคงแกนหลักของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ การกำหนดปัญหา การตั้งสมมุติฐาน รวบรวมข้อมูล พิสูจน์สมมุติฐาน ข้อเสนอจากการศึกษา รับรองสมมุติฐานหรือได้สมมุติฐานใหม่...(กาญจนา แก้วเทพ, 2553.) ทั้งนี้ผู้ทำการวิจัยได้ทำการรวบรวมความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องที่วิจัย ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนสระบุรี เอกถัตถ์ทางวัฒนธรรมล้านนา ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับบ้านเขาแก้ว ข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์เพื่อนำมาพิสูจน์สมมุติฐานที่ตั้งไว้ และเพื่อสนับสนุนคำว่า โสมสത്യ ที่เป็นคำในภาษาไทยว่า เรือนแรม ตามลำดับดังนี้

การพิสูจน์สมมุติฐานข้อที่ 1

“บ้านเขาแก้วเป็นแหล่งถ่ายทอดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมไทยวนสระบุรีและเรือนไทยให้คงอยู่(อยู่รอด)” ผู้ทำการวิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ประเด็น คือ

- ความเหมือนและความแตกต่างของบ้านไทยวน 3 แห่ง ได้แก่ บ้านไคยวนที่ตอยสะแกัดจังหวัดเชียงใหม่ บ้านเขาแก้วจังหวัดสระบุรี และโสมสത്യบ้านต้นตาลจังหวัดสระบุรี
- การเปรียบเทียบพื้นที่ใช้สอยกลุ่มเรือนไทย กิจกรรมทางวัฒนธรรมล้านนาและการพักแรมที่บ้านเขาแก้ว
- ภูมิปัญญาการปลูกเรือนไทยที่บ้านเขาแก้ว

การพิสูจน์สมมุติฐานข้อที่ 2

“ การบริหารจัดการเรือนแรม(โสมสത്യ)ไทยวนขึ้นอยู่กับชุมชนมีความเข้าใจ เห็นคุณค่าของวิถีชีวิตท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมด้วยการร่วมกันสืบทอดเอกลักษณ์ชุมชนด้วยความเต็มใจ” แบ่งเป็น

- การเปรียบเทียบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเรียนรู้ของชุมชนตามมาตรฐานโสมสത്യไทย พ.ศ.2551ระหว่างบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ บ้านเขาแก้วจังหวัดสระบุรี และโสมสത്യบ้านต้นตาลจังหวัดสระบุรี
- ความคุ้มค่าบนเส้นทางท่องเที่ยวสายวัฒนธรรมไทยวนสระบุรี
- ความเหมือนและความแตกต่างของบ้านเขาแก้วหรือหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรีกับพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจันทวี จังหวัดพิษณุโลก

การพิสูจน์สมมุติฐานดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การตอบคำถามการวิจัยที่ว่า

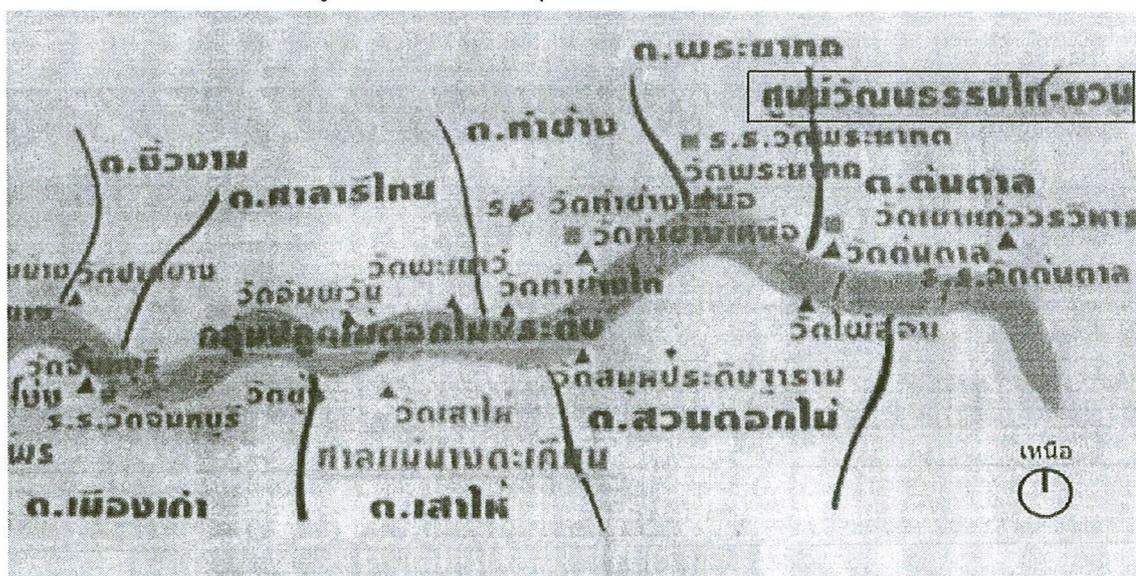
- การบริหารจัดการบ้านเขาแก้วให้เป็นเรือนแรม(โสมสത്യ)ได้อย่างไร
- บ้านเขาแก้วเป็นสถานที่เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ตามวิถีชีวิตชาวไทยวนด้วยความเบิกบานได้หรือไม่

4.2.1 การพิสูจน์สมมุติฐานข้อที่ 1

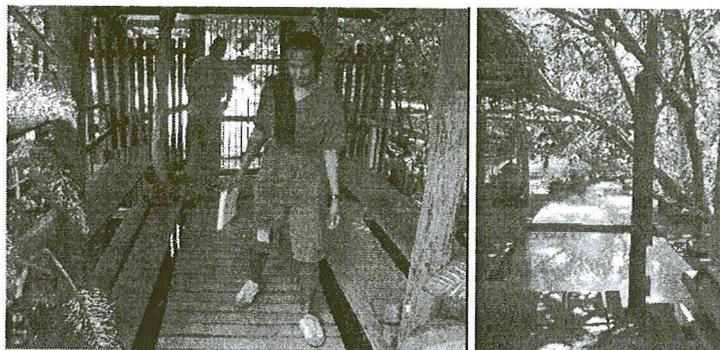
4.2.1.1 ความเหมือนและความแตกต่างของบ้านไทยวน 3 แห่ง ได้แก่ ที่ดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ที่บ้านเขาแก้วจังหวัดสระบุรี และ โฮมสเตย์บ้านต้นตาลจังหวัดสระบุรี

ผู้ทำการวิจัยได้นำเนื้อหา บ้านไทยวน ที่ดอยสะเก็ด เชียงใหม่...(อรศิริ ปาณินท์, 2539.) มาเปรียบเทียบกับบ้านไทยวนสระบุรี ที่กล่าวว่า....ไทยวนหรือไทยวน คือ การกล่าวถึงคนไทยที่มีวัฒนธรรมโดดเด่นเฉพาะกลุ่มคือวัฒนธรรมล้านนา และจากทฤษฎีการตั้งถิ่นฐาน(Ekistics)กับลักษณะทางภูมิศาสตร์ได้ชี้ให้เห็นความเหมือนความแตกต่างระหว่างลักษณะทางกายภาพชุมชนบริเวณบ้าน ตัวบ้านของชาวไทยวนเชียงใหม่และไทยวนสระบุรี ดังนี้

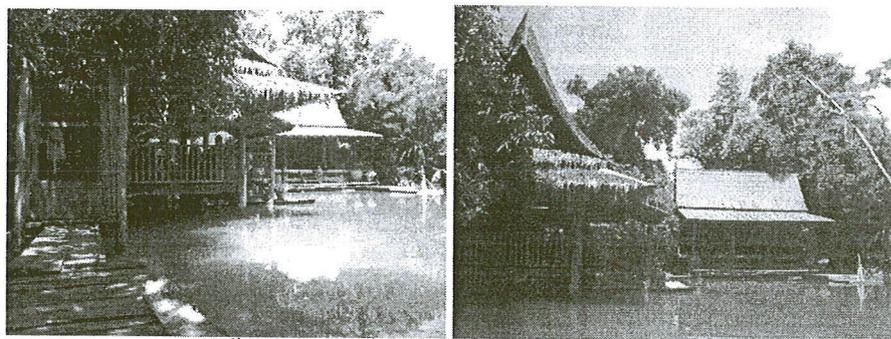
การตั้งถิ่นฐานทางกายภาพกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ ชุมชนไทยวนเชียงใหม่และชุมชนไทยวนสระบุรีมีความเหมือนกันในการตั้งชุมชนบนที่ราบลุ่มริมลำน้ำเกาะตัวยาวไปตามลำน้ำน้อยใหญ่ สังคมของไทยวนเป็นสังคมเกษตรกรรมและภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศวิทยา คือความร่มรื่นเขียวชะอุ่มของธรรมชาติให้ทั้งความร่มเย็นและอบอุ่นไปพร้อมกัน ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มริมแหล่งน้ำและต้องพึ่งพาอาศัยน้ำเพื่อการเกษตร ดังนั้นเมื่อชาวไทยวนมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองสระบุรีได้เลือกพื้นที่ราบลุ่มสองฝั่งแม่น้ำป่าสักบริเวณวัดจันทบุรีมาจนถึงบ้านต้นตาลก่อนจะมีวัดต้นตาลซึ่งมีทรัพยากรดินทรัพยากรน้ำเหมาะกับการทำการเกษตร สำหรับบ้านเขาแก้วซึ่งแต่เดิมเจ้าของบ้านเกิดในหมู่บ้านต้นตาล เมื่อย้ายออกมาปลูกเรือนนอกหมู่บ้านได้เลือกที่ดินติดแม่น้ำป่าสักเชื่อมต่อกับเรือกสวน(ภาพประกอบที่ 4.3) และวางผังบริเวณบ้านในลักษณะคล้ายกับบ้านไทยวนที่เชียงใหม่ ที่มีลำรางหน้าบ้านรองรับน้ำไหลลงสู่บ่อน้ำขนาดใหญ่หลังบ้านในส่วนที่เชื่อมกับเรือกสวนไร่นาที่อยู่ถัดออกไปและใช้อุปโภคบริโภคด้วย (ภาพประกอบที่ 4.68 และ 4.69)

ภาพประกอบที่ 4.67 การตั้งถิ่นฐานชุมชนไทยวนบนพื้นที่ราบลุ่มริมสองฝั่งแม่น้ำป่าสัก

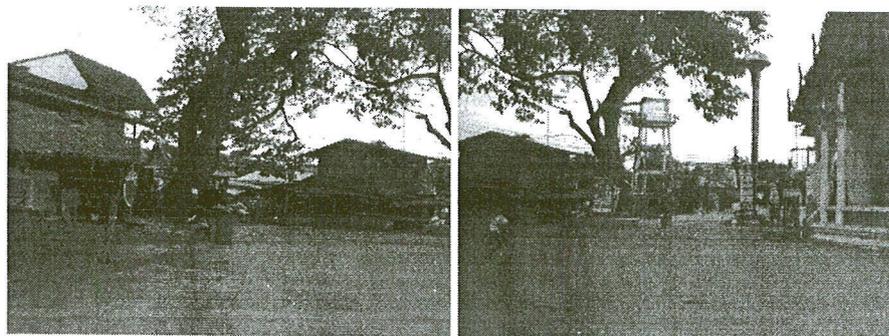

ภาพประกอบที่ 4.68 ลำรางหน้าบ้านเขาแก้ว(บ้านสวน)รองรับน้ำไหลลงสู่บ่อน้ำหลังบ้าน

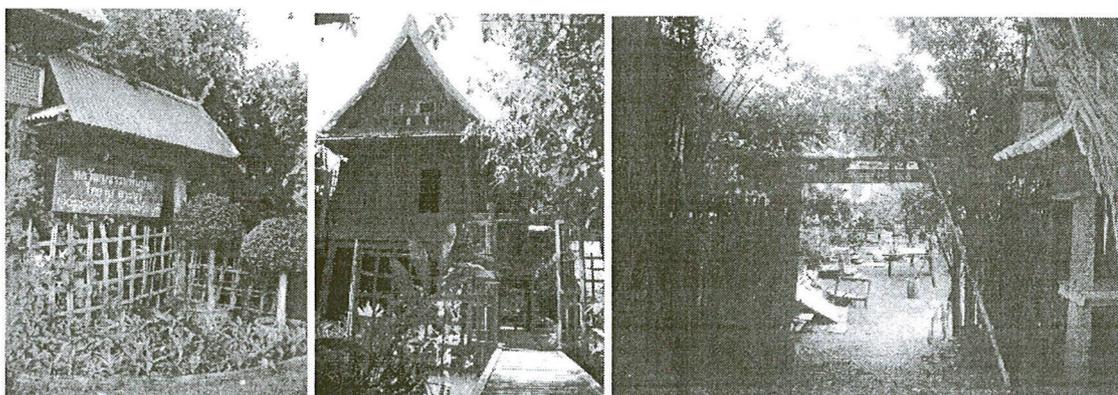
ภาพประกอบที่ 4.69 บ่อน้ำหลังบ้านเขาแก้ว(บ้านสวน)ที่รองรับและเก็บไว้ใช้ในการเกษตร

ลักษณะทางกายภาพของชุมชน ชุมชน ชนบทหรือหมู่บ้านมีโครงสร้างทางกายภาพ เช่นเดียวกับชุมชนเมือง คือ ประกอบด้วยลานกลางหมู่บ้านหรือช่วงหมู่บ้าน เป็นที่ตั้ง “เสาใจบ้าน” ซึ่งเป็นศูนย์รวมกิจกรรมทางประเพณีของหมู่บ้าน(อรศิริ ปาณินท์, 2539.)ในหมู่บ้านต้นตาลมีลักษณะเช่นเดียวกันคือมีลานกลางหมู่บ้านรายล้อมด้วยบ้านเรือน วัด ร้านค้า ศูนย์วัฒนธรรมตำบลต้นตาล สาธัญปโภค จะมีชาวบ้านเอาของมาขายในช่วงเช้า และจัดกิจกรรมทางประเพณีของหมู่บ้าน

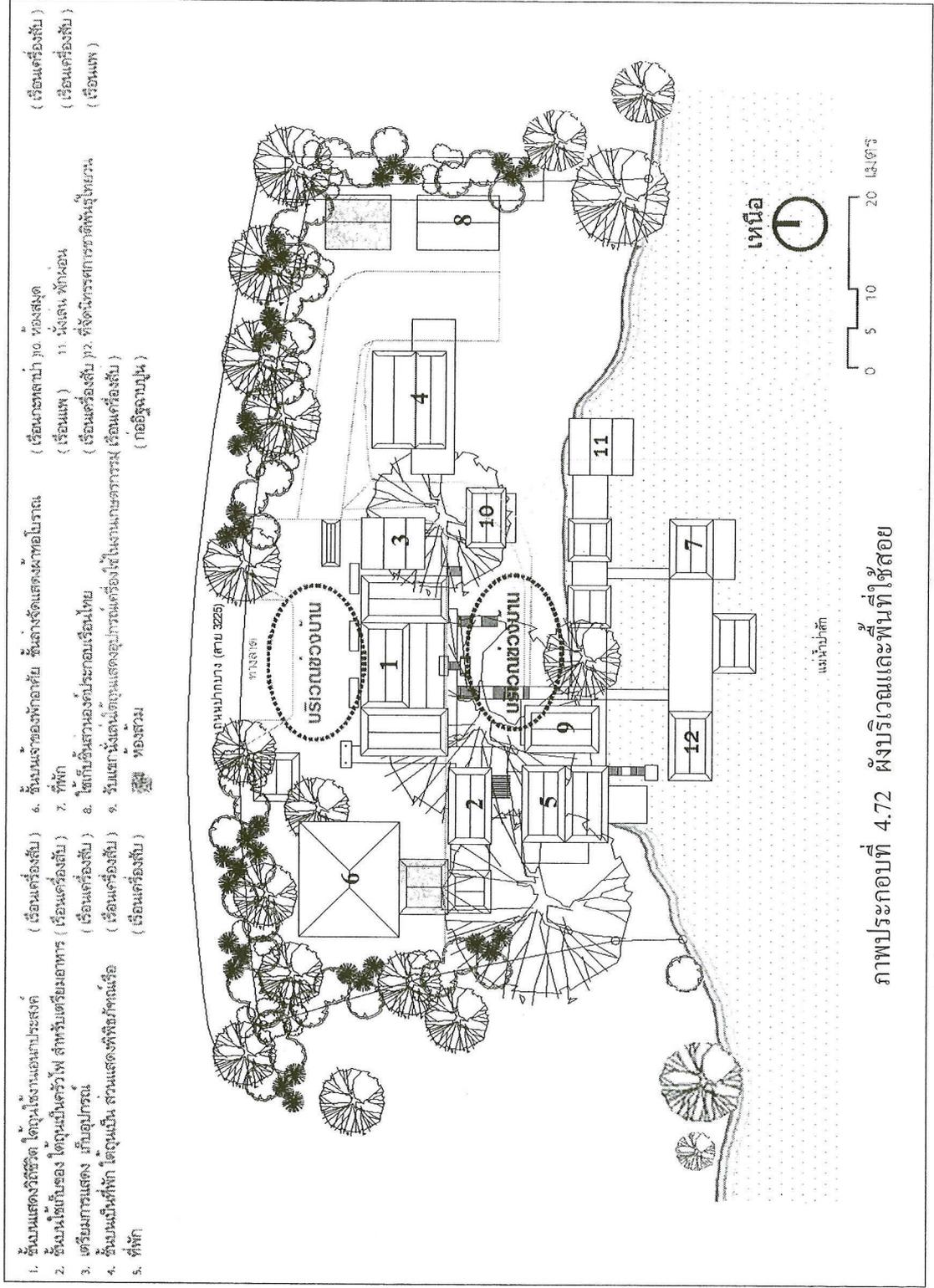
ภาพประกอบที่ 4.70 ลานกลางหมู่บ้านหรือช่วงหมู่บ้านต้นตาล

บริเวณบ้าน ในหมู่บ้านคันตาลพบว่าบ้านเรือนอยู่ติดกันค่อนข้างหนาแน่นไม่พบช่วงบ้านต่างจากบ้านเขาแก้วที่มีโครงสร้างทางกายภาพของผังบริเวณบ้านใกล้เคียงกับบ้านไทรยวนเชียงใหม่ ประกอบด้วยรั้วบ้านภายในรั้วบ้านจะเข้าถึงลานบ้านหรือ **ช่วงบ้าน** ซึ่งอยู่บริเวณหน้าบ้านที่กวาดเตียน สะอาด ร่มรื่นและเขียวชอุ่ม แต่จะไม่พบขี้ข้าว โรงเลียงสัตว์และโรงเก็บของต่างๆ เนื่องจากเจ้าของบ้านประกอบอาชีพครุณีได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการเลี้ยงไก่กับสุนัขหลังบ้านมี **ตอมอบาน้ำ** สวนครัวและสวนผลไม้ บ้านไทรยวนเชียงใหม่มีบ่อน้ำใช้หลายบ่อแต่บ้านไทรยวนเขาแก้วสระบุรีมีบ่อน้ำขนาดใหญ่บ่อเดียวอยู่หลังบ้านใกล้ครัวและใช้อาบน้ำด้วย ส่วนรั้วบ้านมีทั้งรั้วตาแสงเป็นรั้วไม้ไผ่สานตาสี่เหลี่ยมโตซึ่งสามารถใช้ปลูกไม้เลื้อยต่างๆ ได้ให้ความเขียวชอุ่มก่อนเข้าถึงตัวบ้านเป็นรั้วค้ำหรือรั้วตั้งปองเป็นรั้วไม้ไผ่ที่ใช้ไม้ไผ่เป็นคร่าวนอนสอดทะลุไม้ไผ่ที่เป็นเสาแสดงการกันอาณาเขต และรั้วสลาบเป็นไม้ไผ่ขัดกันตามแนวตั้งทึบและแน่นหนา

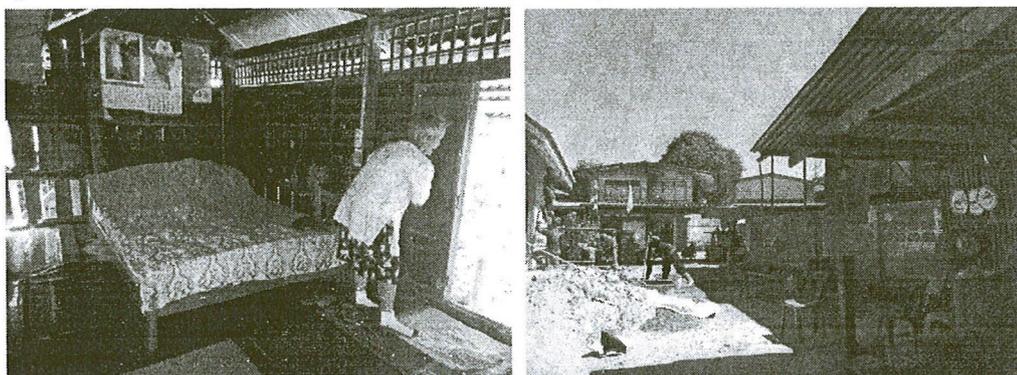
ภาพประกอบที่ 4.71 รั้วตาแสง รั้วค้ำหรือรั้วตั้งปอง และรั้วสลาบพบที่บ้านเขาแก้ว

สำหรับบ้านเขาแก้วหรือห้วงวัฒนธรรมพื้นบ้านไทรยวนริมแม่น้ำป่าสัก ด้านทิศเหนืออยู่ติดถนนปากบาง(สาย 3225) ทิศใต้ติดแม่น้ำป่าสัก เป็นพื้นที่ลาดชันเจ้าของได้ปรับแต่งให้ลดหลั่นไปตามการใช้สอย ระดับแรกของได้ถนนเรือนหลังที่ 1 ต่ำกว่าถนนปากบาง 2.15 เมตร ระดับที่สองเป็นพื้นชั้นบนของเรือนหลังที่ 9 ต่ำกว่าถนนปากบาง 3.70 เมตร ระดับที่สามเป็นลานการแสดงต่ำกว่าถนนปากบาง 6.90 เมตร เจ้าของกำหนดโครงสร้างทางกายภาพของผังบริเวณบ้านประกอบด้วยรั้วบ้าน ภายในรั้วบ้านจะเข้าถึงลานหรือช่วงบ้านซึ่งมีอยู่สองแห่ง(ภาพประกอบที่ 4.72) ได้แก่ บริเวณหน้าบ้านด้านทิศเหนือติดถนนปากบางและบริเวณลานการแสดงด้านทิศใต้ริมแม่น้ำป่าสักทั้งสองแห่งมีการเก็บกวาด สะอาดเตียน ร่มรื่นและเขียวชอุ่ม ส่วนบ่อน้ำด้วยปัจจุบันมีน้ำประปาใช้แล้วจึงไม่จำเป็นต้องมีบ่อน้ำและอยู่ใกล้แม่น้ำ

ภาพประกอบที่ 4.72 ผังบริเวณและพื้นที่ใช้สอย

บ้าน รูปลักษณะอาคารและวัสดุของบ้านไถยวน สามารถแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ เรือนไม้บัว(ไม้ไผ่)และเรือนไม้จริง บ้านไถยวนเป็นเรือนใต้ถุนสูง ชั้นล่างโล่งใช้งานเอนกประสงค์ (อรศิริปาณินท์, 2539.) จากการสำรวจตัวบ้านที่บ้านต้นตาล ส่วนใหญ่เป็นอาคารสองชั้นครึ่งตึกครึ่งไม้ยังคงเหลือเรือนไม้จริงใต้ถุนสูงไม่กี่หลังที่ยังสมบูรณ์อยู่เป็นบ้านเก่าอายุเกือบ 200 ปีของนางลำเจียก แก้ววงศ์พรวน เลขที่ 5 หมู่ที่ 4 ตำบลต้นตาล อำเภอเสนาให้ อยู่อาศัยเป็นรุ่นที่ 3 ใต้ถุนเดิมใช้เลี้ยงควายเอาไว้ไถนา บนเรือนเป็นโถง โถง มีสิ่งที่ยกลักษณะของบ้านไถยวน คือ เติ้นและฝาไหล ปัจจุบันนางลำเจียกประกอบอาชีพทำขนมขาย และเป็นโฮมสเตย์หนึ่งใน 17 หลัง ติดต่อเข้าพักได้ที่ องค์การบริหารส่วนตำบลต้นตาล-พระยาทศ ได้รับรางวัลกนิรทองคำในปีพ.ศ.2551 จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและได้รับรางวัล โครงการภายใต้แผนยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข จังหวัดสระบุรี เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวโฮมสเตย์เชิงวัฒนธรรม หมู่ที่ 4 ตำบลต้นตาลอำเภอเสนาให้ปีพ.ศ.2550

ภาพประกอบที่ 4.73 ภาพซ้ายโฮมสเตย์เรือนไทยใต้ถุนสูงอายุเกือบ 200 ปีของนางลำเจียก ภาพขวาโฮมสเตย์ของกำนันสมจิตต์ ยะกุล

จากการสัมภาษณ์ อาจารย์ทรงชัยเจ้าของบ้านเขาแก้วฝั่งเหนือถนนปากบาง เรือนหลังใหญ่ เดิมเป็นเรือนเจ้าเมืองสระบุรี พระสยามบดินทร์ ท่านได้ซื้อเรือนเจ้าเมืองมาเมื่อปีพ.ศ.2518 ส่วนบ้านเขาแก้วฝั่งใต้ถนนปากบางที่เรียกว่าหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไถยวนเป็นกลุ่มเรือนไทยที่ได้มาจากจังหวัดลพบุรี สุพรรณบุรี เพชรบูรณ์และในจังหวัดสระบุรีด้วยการขอ การซื้อ และการให้ เป็นเรือนที่ถูก รื้อลงมากอง ทุกเรือนเป็นเรือนไม้จริงใต้ถุนสูง ชั้นล่างโล่ง(ภาพประกอบที่ 4.41 ถึง 4.58) จาก ข้อมูลการลงพื้นที่ที่สำรวจและสัมภาษณ์สามารถจำแนกเรือนตามลำดับการก่อสร้างได้ ดูข้อ 4.1.2.2

ดังนั้นบ้านเขาแก้วหรือหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไถยวนสระบุรีจึงมีความเหมือนบ้านไถยวน เชียงใหม่ตรงที่เป็นเรือนไม้จริง มีเต็นท์ ทำยนต์ ธรณีประตู ฝาเรือน การนอนใช้ปูเสื่อกางมุ้ง การยก กระบะแม่เตาไฟจากพื้นครัว และสวนเชิงบันได ส่วนรูปลักษณะที่แตกต่างจากบ้านไถยวน เชียงใหม่ ได้แก่ บันไดขึ้นเรือน จั่วบ้าน รัานน้ำดื่ม ควัน หิ้งพระ ตัวเป็ง และแป้นต๋อง โดยได้ เปรียบเทียบลักษณะบ้านไถยวน 3 แห่ง ตามตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 เปรียบเทียบลักษณะบ้านไถยวน(ไถยวน) 3 แห่ง

ลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น	ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่	บ้านเขาแก้ว ตำบลดาวเรือง	โฮมสเตย์ ตำบลต้นตาล
• การตั้งถิ่นฐานทางกายภาพกับลักษณะทางภูมิศาสตร์สังคมเกษตรกรรมบนที่ราบริมน้ำ	√	√	√
• ระบบนิเวศวิทยาวินิจฉัยน้ำจากแหล่งน้ำเข้าทุกพื้นที่ในชุมชน	√	√	x
• ลักษณะทางกายภาพของชุมชน			
ช่วงบ้าน	√	x	√
เสาเอนบ้าน	√	x	√
• บริเวณบ้าน			
รั้วบ้าน	√	√	x
ช่วงบ้าน	√	√	x
ศาลพระภูมิ	√	√	x
ยุงข้าว	√	√	x
โรงเลี้ยงสัตว์	√	√	x
โรงเก็บของ	√	√	x
ตึบอบน้ำ	√	√	x
สวนครัว สวนผลไม้	√	√	x
หอเสื่อบ้าน	√	x	x
บ่อน้ำใช้	√	√	x
• ตัวบ้าน			
เรือนใต้ถุนสูง	√	√	√
ชานหน้าบ้าน	√	√	√
เต็น	√	√	√
จั่วบ้านหันทิศเหนือ - ใต้	√	√	√
ร้านน้ำดื่ม	√	√	x
ควั่น	√	√	x
หิ้งพระ	√	√	√

ลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น	ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่	บ้านเขาแก้ว ตำบลดาวเรือง	โฮมสเตย์ ตำบลต้นตาล
• ห้องนอน			
ห้ายนต์	√	√	X
ข่มประตู	√	√	X
แป้นดั่ง	√	√	X
ปูเสื่อ นอนฟูกบนพื้น กางมุ้ง	√	√	X
• ครัวไฟ			
หม้อน้ำชั๊วะ	√	√	X
กระบะแม่เตาไฟ	√	√	X
เตาสามเส้า เตาอั้งโล่	√	√	X
• สวนเชิงบันได			
ไม้ดอก ไม้เลื้อย ไม้ให้กลิ่นหอม	√	√	X
• วัสดุก่อสร้าง			
เรือนไม้บัว	√	√	X
หลังคามุงใบตองตึง	√	X	X
ฝาขัดแตะ	√	√	X
พื้นบ้าน โครง ไม้จริง ผสมไม้บัว	√	√	√
เรือนไม้จริง	√	√	√
หลังคามุงกระเบื้องดินขอ	√	X	X
ผนัง ไม้จริงบางส่วนมีฝาไหล	√	√	√
จำนวน	36	30	12
ค่าเฉลี่ยร้อยละ	100	83	33.33

สรุป บ้านเขาแก้วมีลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นด้านนาใกล้เคียงกับบ้านไถยวน ที่ดอยสะเก็ด เชียงใหม่ร้อยละ 83 ขณะที่โฮมสเตย์ของนางลำเจียกบ้านต้นตาลซึ่งเป็นเรือนไม้จริงได้ถูกสูงอายุ กว่าเกือบสองร้อยปีมีลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นด้านนาใกล้เคียงกับบ้านไถยวน ที่ดอยสะเก็ด เชียงใหม่ร้อยละ 33.33

4.2.1.2 การเปรียบเทียบพื้นที่ใช้สอยกลุ่มเรือนไทย กิจกรรมทางวัฒนธรรมล้านนาและการพักแรมที่บ้านเขาแก้ว

จากการลงพื้นที่สำรวจครั้งล่าสุดเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ.2554 พบว่าบ้านเขาแก้วได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมขังช่วงเดือนตุลาคมพ.ศ.2553 อย่างมาก (ภาพประกอบที่ 4.31 ถึง 4.38) ซึ่งต้องใช้เวลาซ่อมแซมปรับปรุงฟื้นฟูโครงสร้างทางกายภาพมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้สิ่งของจัดแสดงหลายชิ้นสูญหาย ได้แก่ เรือหลายลำ ตู้ข้าว ห้องจัดแสดงผ้าทอโบราณได้รับความเสียหาย มีผลให้กิจกรรมในหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรีต้องหยุดชะงักไป ส่วนกิจกรรมที่ยังจัดแสดงได้อยู่ คือ การพ้อนรำพร้อมรับประทานอาหารแบบขันโตก สำหรับการวิจัยครั้งนี้จะกล่าวถึงกิจกรรมที่จัดให้มีขึ้น ณ หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนโดยทั่วไป ประกอบด้วย

1. การจัดแสดงนิทรรศการ

- ผ้าทอไทยวนโบราณประกอบด้วย ผ้าเก็บชั้นสูง ผ้ายกมุก ผ้าชั้นตีนจก ผ้าจก ที่ชั้นล่างเรือนหลังที่ 6 (ภาพประกอบที่ 4.37 และ 4.54)
- อุปกรณ์เครื่องใช้ในการทำไร่ ทำนาที่ได้ถุนเรือนหลังที่ 4 และ 9 (ภาพประกอบที่ 4.74)
- พิพิธภัณฑ์เรือลุ่มแม่น้ำป่าสักบริเวณริมแม่น้ำป่าสัก (ภาพประกอบที่ 4.75)

2. การสอนพ้อนรำวัฒนธรรมล้านนาและรำไทยภาคกลางแก่ลูกหลานไทยวนในชุมชนและย่านใกล้เคียงทุกวันเสาร์ ได้ถุนเรือนหลังที่ 1 (ภาพประกอบที่ 4.76)

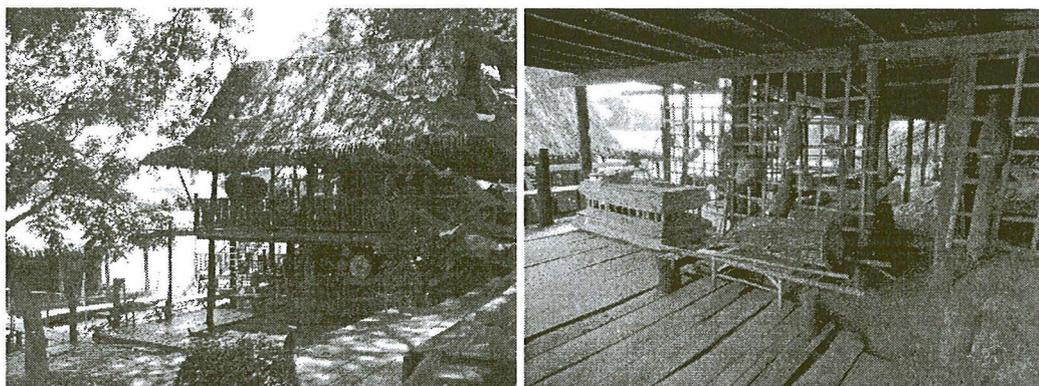
3. การแสดงพ้อนรำพื้นบ้านล้านนา(ภาพประกอบที่ 4.78)ผสมกับพ้อนรำภาคกลางที่บริเวณช่วงบ้านด้านทิศใต้ นางรำทุกคนแต่งกายชุดไทยวน ปัจจุบันมีการจัดแสดง 2 แห่ง คือ หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรีที่บ้านเขาแก้ว และศูนย์วัฒนธรรมตำบลต้นตาล(ตลาดต้นน้ำต้นตาล) โดยมีชื่อชุดการแสดงดังนี้ พ้อนเล็บ-พ้อนเทียน ตำนานไทยวน บุษบาป่าสัก พ้อนปิติ(นพบุรี)-อวยพร พ้อนปิติ(ปราสาทไหว)-อวยพร พ้อนโลม เชื่อว่าถวายเป็นพุทธบูชาจะเป็นสิริมงคล พ้อนวิถีคนเมือง ผาง-ล่องสะเปา(สะเปา/เรือสำเภา) พ้อนล่องแม่ปิง พ้อนนกยูงแม่ฮ่องสอน ผางประทีป หมายถึง ภาชนะใส่เทียนจุด ผางดอกไม้ พ้อนตุ่ง (ตุ่งมีหลายชนิด ตุ่งมโหศ) สาวไหมพ้อนมาลัย รำอวยพร เป็นของภาคกลาง รำวงไทยวนสระบุรี กล้วย(ไทลื้อ) พ้อนนก(ไทใหญ่) รำโชนพื้นถิ่นสระบุรี และรำวง(สมัยยุค จอมพลป.อยากให้เป็นศิลปะประจำชาติ)

4. รับประทานอาหารแบบขันโตก (ภาพประกอบที่ 4.77)พร้อมชมการแสดงพ้อนรำพื้นบ้านล้านนาที่บริเวณช่วงบ้านด้านทิศใต้ริมลำน้ำป่าสัก นั่งล้อมวงกันรอบๆ โตก โตกละประมาณ 4-5 คนอาหารพื้นเมืองในแต่ละโตกประกอบด้วย น้ำพริกหนุ่ม แคบหมู ลาบหรือ หมูแดดเดียว ต้ม

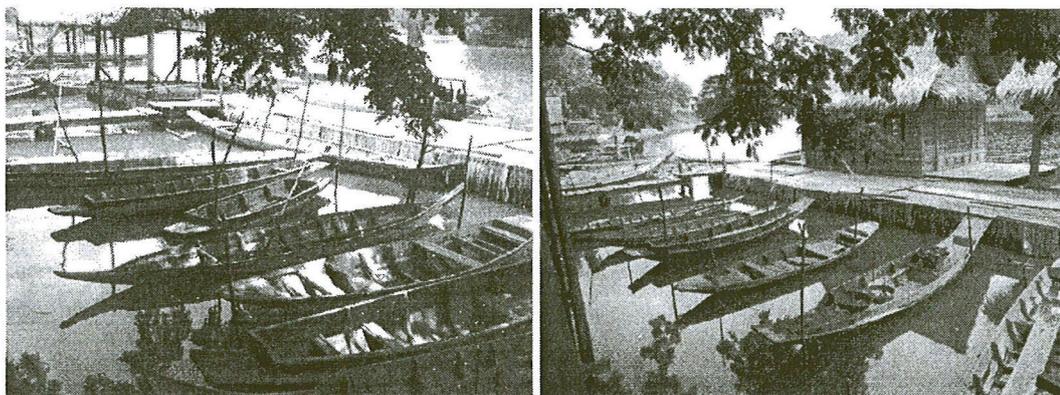
เปอะ แกงไก่บ้านพริกไทยดำใส่ใบหญ้านาง ผักสด ข้าวเหนียวและข้าวสวย ขนมกงหรือทับทิมกรอบ เป็นต้น

5. ที่พักแรมรับรองได้ 30-50 คน บนเรือนไม้จริง 5 หลัง เรือนแพ 3 หลัง (ภาพประกอบที่ 4.80) การนอนแบบปูเสื่อ นอนฟูก กางมุ้งแบบฝาครอบ (ภาพประกอบที่ 4.79)

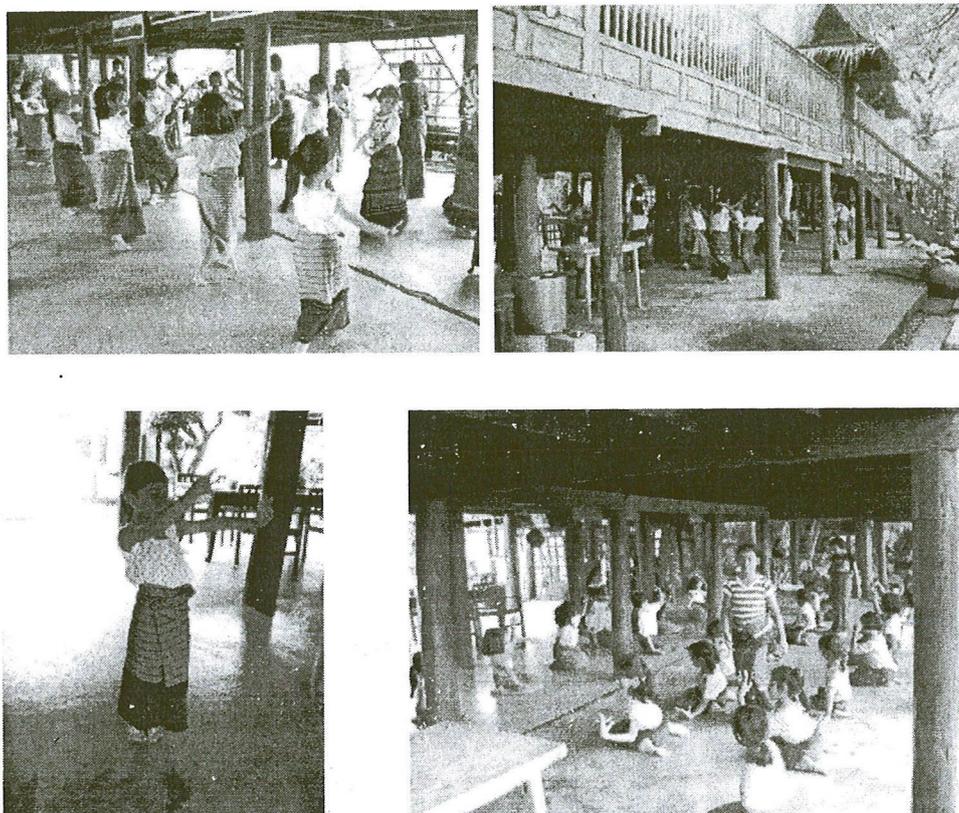
6. การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ เช่น ผ้าพื้นสำหรับตัดชุด ผ้าถุงธรรมดา ผ้าถุงยกมุก ย่าม ถุงผ้าแบบต่าง และผ้าสไบ

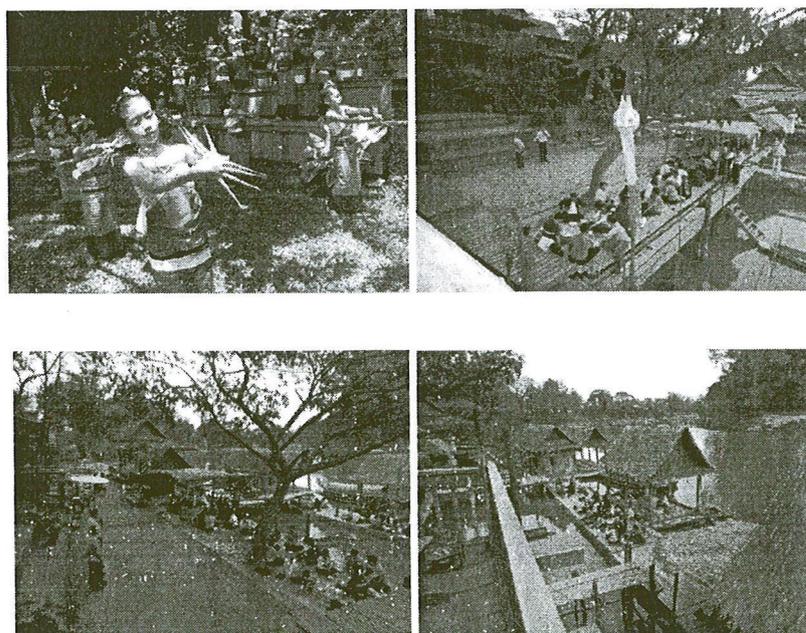
ภาพประกอบที่ 4.74 จัดแสดงอุปกรณ์เครื่องใช้ในการทำไร่ทำนาใต้เรือนหลังที่ 9

ภาพประกอบที่ 4.75 จัดแสดงเรือประเภทต่างๆริมลำน้ำในอดีตปี พ.ศ. 2552

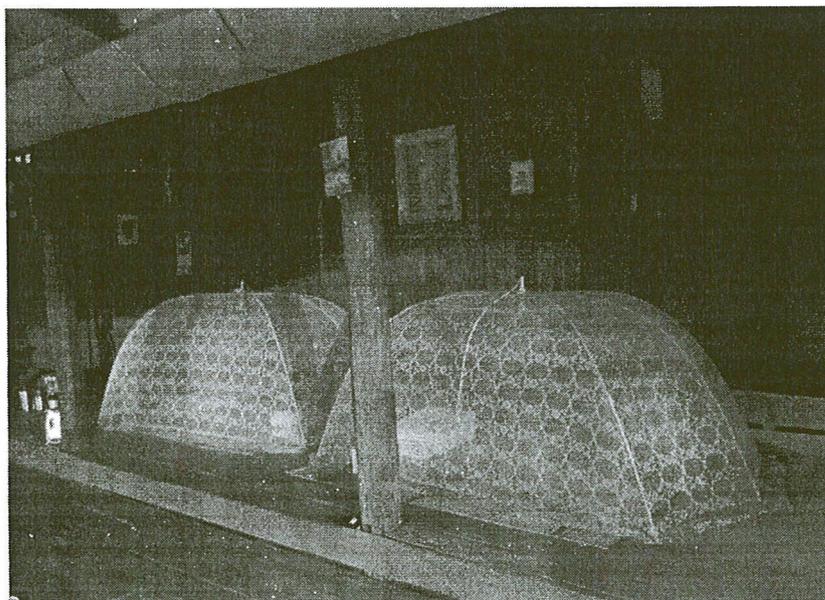
ภาพประกอบที่ 4.76 การสอนเพื่อนรำพื้นบ้านล้านนาทุกวันเสาร์ได้ดูนเร็นหลังที่ 1

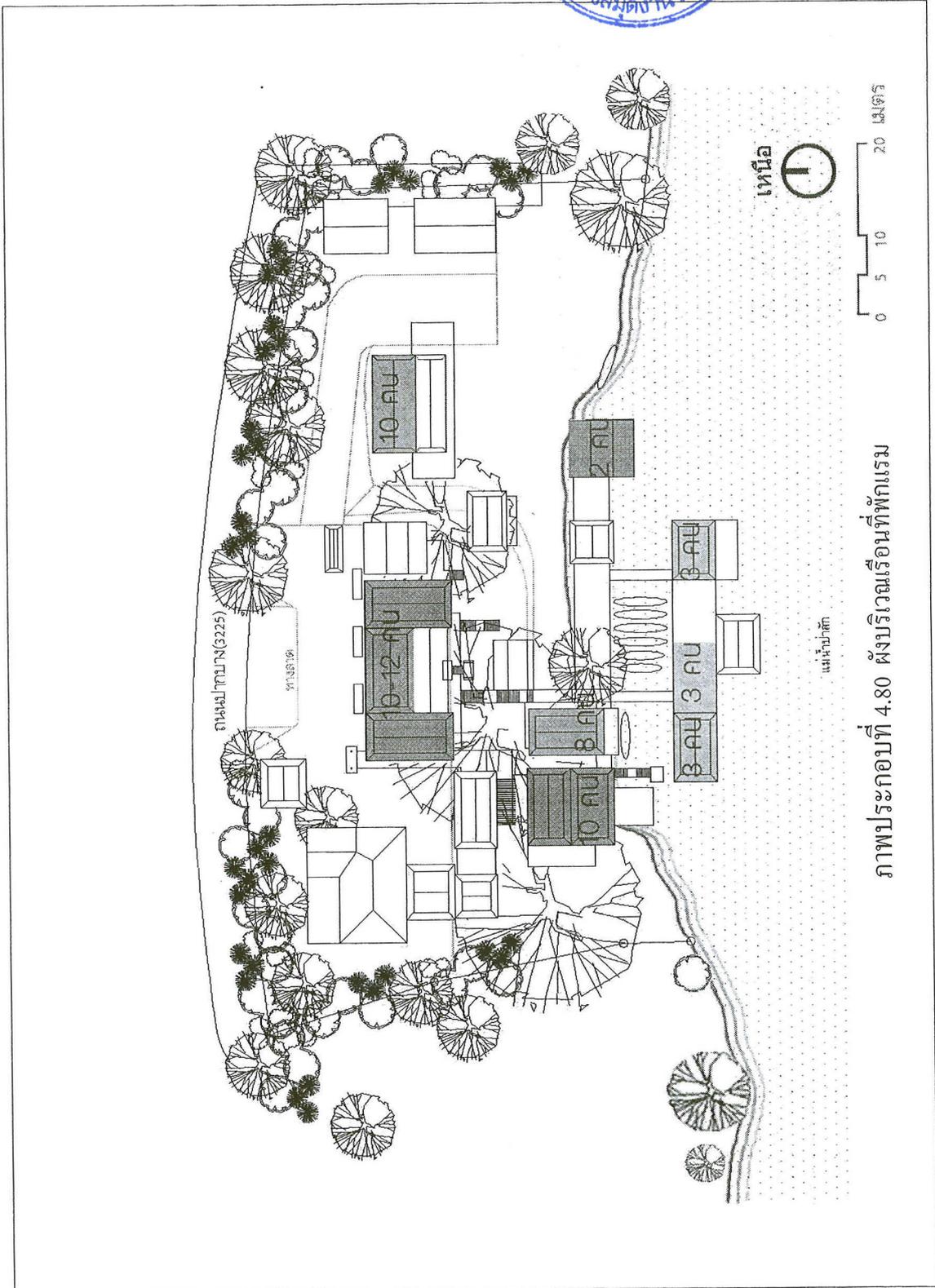
ภาพประกอบที่ 4.77 การแสดงเพื่อนรำวัฒนธรรมล้านนาพร้อมกับอาหารแบบขันโตกที่ข่วงบ้าน
ด้านทิศใต้

ภาพประกอบที่ 4.78 การแสดงการฟ้อนรำวัฒนธรรมล้านนา และรำไทยภาคกลางในชุดแต่งกายแบบชาวไทยวน

ภาพประกอบที่ 4.79 ปูเสื่อ นอนฟูก กางมุ้งแบบผ้าครอบ บนเรือนหลังที่ 5

ภาพประกอบที่ 4.80 ฟังบริเวณเรือนที่พักแรม

ตารางที่ 4.2 การเปรียบเทียบพื้นที่ใช้สอย กิจกรรมทางวัฒนธรรมและการพักผ่อนที่บ้านเขาแก้ว

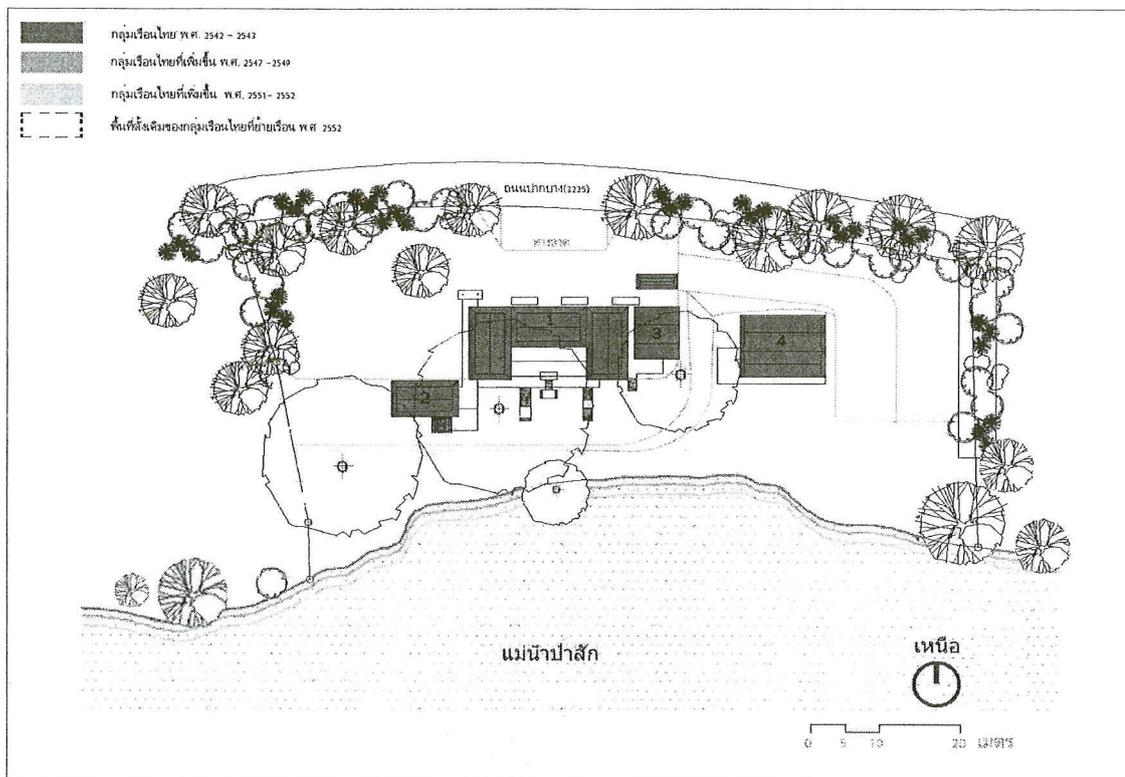
ประเภทกิจกรรม	ทำประจำ	ทำ บางครั้ง	เรือนหลังที่ หรือบริเวณที่ จัดทำ
ก.การจัดแสดงนิทรรศการ			
ผ้าทอโบราณ	.	√	6
อุปกรณ์ทางการเกษตร	√		4 และ 5
พิพิธภัณฑ์เรือลุ่มน้ำป่าสัก	√		ริมแม่น้ำ
องค์ประกอบเรือนไทย	√		ทุกหลัง
เครื่องตกแต่งเรือน		√	ทุกหลัง
สอนพ็อนรำทุกวันเสาร์	√		1
ข.กิจกรรมทางวัฒนธรรมล้านนา			
ทำบุญสลากภัต		√	ทั่วบริเวณ
เทศการยี่เป็ง		√	ทั่วบริเวณ
ภาษาพื้นเมือง	√		ทั่วบริเวณ
อาหารแบบขันโตก + พ็อนรำล้านนา	√		1, 2 และ ช่วงทศได้
จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ		√	2
ค. การพักผ่อนและวิถีชีวิตประจำวัน			
ที่พักแรมของผู้เยี่ยมชม		√	1,4,5,7,9,11
ที่พักเจ้าของบ้าน	√		6
เก็บกวาดช่วงบ้านทำทุกวัน	√		ทั่วบริเวณ
การดูแลพืชพันธุ์รอบบริเวณให้มีความร่มรื่น	√		ทั่วบริเวณ
จัดห้องสมุด		√	10
ซ่อมแซมสิ่งของจัดแสดง		√	2, 3, 8
การปรุงเรือน		√	10,11,12
รวม 18 กิจกรรม	9	9	ทุกหลัง
ค่าเฉลี่ยร้อยละ	50	50	

สรุป การใช้พื้นที่รอบบริเวณบ้านเขาแก้วและกลุ่มเรือนไทยแบ่งเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ การจัดแสดงนิทรรศการ กิจกรรมทางวัฒนธรรมล้านนา การพักผ่อนและวิถีชีวิตประจำวัน รวม 18 กิจกรรม กิจกรรมที่ทำสม่ำเสมอเท่ากับกิจกรรมที่ทำบางครั้งมีละกันทั้ง 3 กิจกรรม ส่วนกิจกรรมที่ทำสม่ำเสมอที่มีจำนวนมากที่สุดคือการจัดแสดงนิทรรศการ รองลงมาคือการพักผ่อนและวิถีชีวิตประจำวัน ส่วนกิจกรรมทางวัฒนธรรมล้านนาทำสม่ำเสมอที่น้อยที่สุด และการจัดกิจกรรมได้ครอบคลุมทั่วบริเวณบ้านเขาแก้วฝั่งใต้บนพื้นที่ 2 ไร่

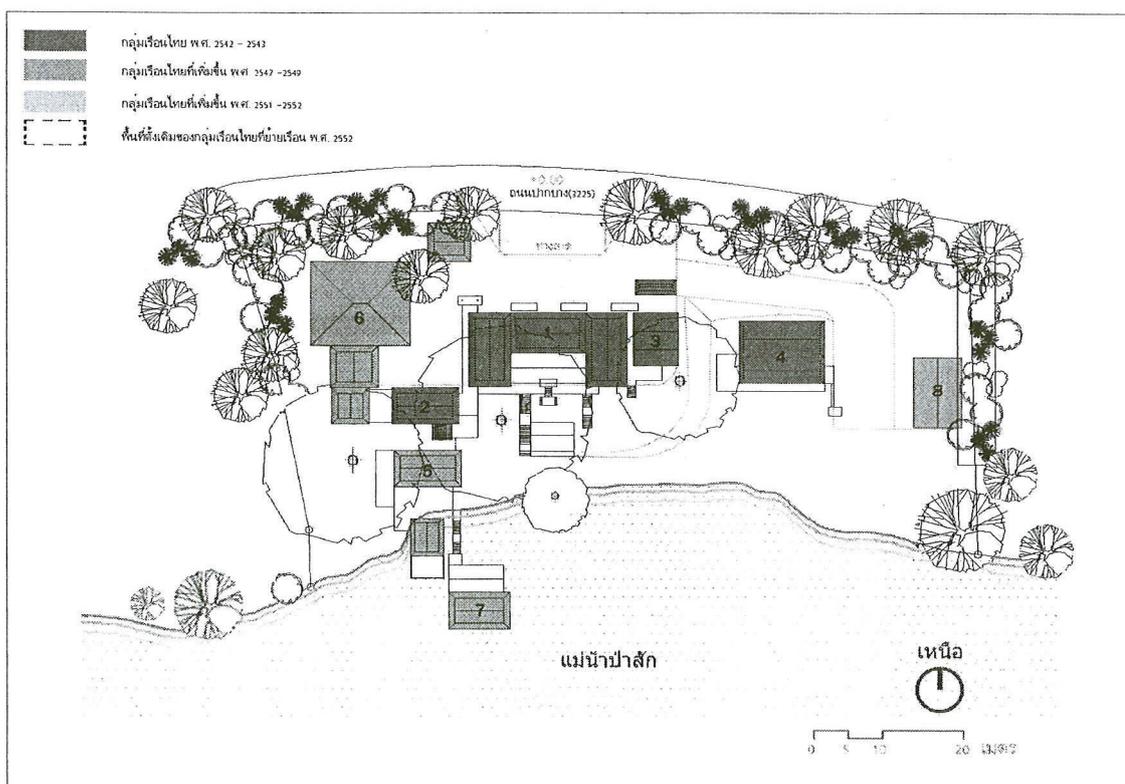
4.2.1.3 ภูมิปัญญาการปลูกเรือนไทยที่บ้านเขาแก้ว

จากการลงพื้นที่สำรวจครั้งที่ 3 ได้เห็นองค์ประกอบของเรือนไทยหลายรูปแบบให้ศึกษา นับเป็นฐานข้อมูลของจริงที่นักศึกษาหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตร์ควรเรียนรู้ เช่น เรือนหลังที่ 1 จะมีหน้าจั่วหลายรูปแบบ บางแบบจั่วลาดงาม ด้านภูมิปัญญาช่างไทยที่กำหนดสัดส่วนของเรือนเป็นมาตรฐานสามารถถอดชิ้นส่วนและประกอบเรือนใหม่ได้ภายในสองวัน เรือนไทยนับเป็นการก่อสร้างระบบชิ้นส่วนสำเร็จรูป (Prefabrication) สามารถถอดย้ายจากที่ต่างๆแล้วนำมาประกอบขึ้นเป็นเรือนใหม่ จากข้อ 4.1.2.2 การจำแนกเรือนตามลำดับการสร้าง และภาพประกอบที่ 4.81 ถึง 4.84 แสดงผังบริเวณบ้านเขาแก้วตั้งแต่ปีพ.ศ.2542- 2554 จากปีพ.ศ.2542 มีเรือนไทยเพียง 4 หลัง ในปัจจุบันมีเรือนไทยรวม 12 หลัง จะเห็นพัฒนาการของการปรับเปลี่ยนผังบริเวณและการปรุงเรือนของบ้านเขาแก้ว ได้แก่ เรือนชานหลังที่ 5 มีการต่อเติม เปลี่ยนรูปทรง เปลี่ยนวัสดุผนังหลังคา เรือนหลังที่ 6 มีการปรับรูปทรงหลังคาเพื่อลดความสูง การย้ายเรือนหลังที่ 10 และเรือแพริมน้ำ นอกจากนี้ยังมีการปรุงเรือนหลายหลังให้เหมาะสมกับการใช้สอย ด้วยลักษณะเด่นของเรือนไทยได้ถูกสูงเพื่อใช้งานเอนกประสงค์นั้น สามารถปรับพื้นที่ใช้สอยของที่โถงชั้นล่างของเรือนไทยแต่ละหลังให้เหมาะสมกับกิจกรรมของบ้านเขาแก้วหรือหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรีได้เป็นอย่างดี (ตารางที่ 4.3)

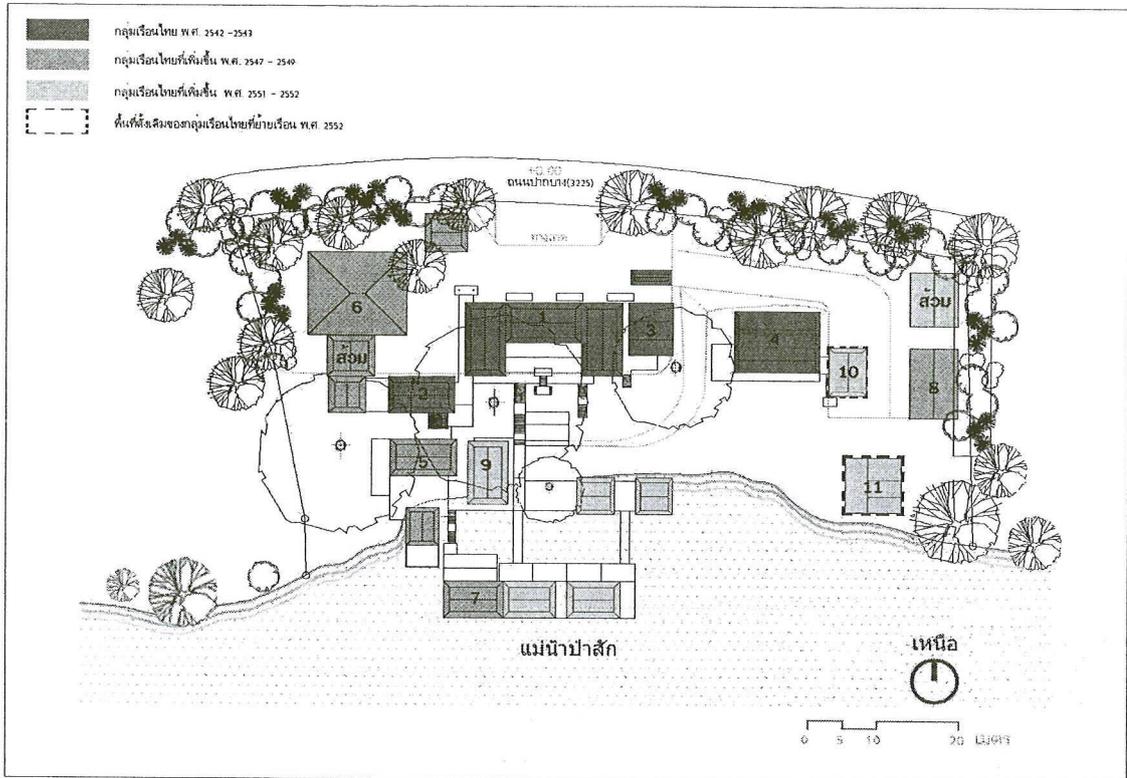
การลงพื้นที่สำรวจครั้งที่ 4 และ 5 เป็นการตอกย้ำในเรื่องสัญชาตญาณของชาวน้ำและสถาปัตยกรรมบนน้ำจากอุทกภัยในเดือนตุลาคมพ.ศ.2553(ภาพประกอบที่ 4.31 ถึง 4.39) เป็นการพิสูจน์ภูมิปัญญาการปลูกเรือนไทยและที่กล่าวว่าเรือนไทยเป็นสถาปัตยกรรมสะท้อนน้ำสะเทินบกได้อย่างชัดเจน นับเป็นความชาญฉลาดของช่างไทยที่ออกแบบบ้านเรือนที่มีพื้นสูงตั้งอยู่บนเสาซึ่งมีความเหมาะสมกับความเป็นเมืองน้ำของประเทศไทย การยกพื้นได้ถูกสูง ชายคายื่นนอกจากจะช่วยให้เกิดร่มเงา กันแดดกันฝนแล้วยังช่วยในการระบายอากาศ ถ่ายเทอากาศเหมาะกับภูมิภาคร้อนชื้นของบ้านเราได้เป็นอย่างดี รวมทั้งการใช้วัสดุก่อสร้าง โครงสร้าง ฝาเรือนที่เป็นไม้จริง หลังคามุงตบจากด้วยคุณสมบัติของวัสดุจากธรรมชาติจะไม่เก็บสะสมความร้อนเหมือนผนังก่ออิฐฉาบปูนจึงทำให้ผู้อยู่อาศัยมีความสบายมากกว่า

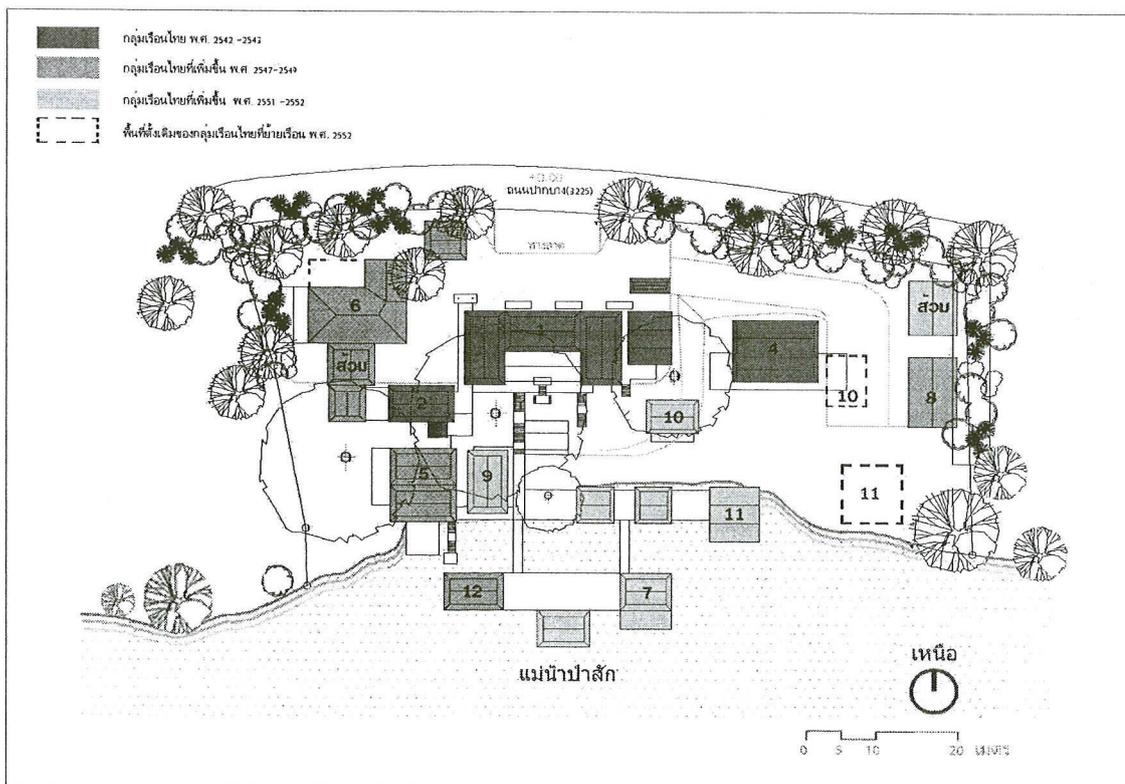
ภาพประกอบที่ 4.81 ผังบริเวณบ้านเขาค้าว พ.ศ. 2542 - 2543

ภาพประกอบที่ 4.82 ผังบริเวณบ้านเขาค้าว พ.ศ. 2547- 2549

ภาพประกอบที่ 4.83 ผังบริเวณบ้านเขี้ยว พ.ศ. 2551 - 2552

ภาพประกอบที่ 4.84 ผังบริเวณบ้านเขี้ยว พ.ศ. 2553 - 2554

ตารางที่ 4.3 เปรียบเทียบการใช้สอยเดิมกับการใช้สอยใหม่

เรือน หลัง ที่	ลักษณะเรือน	การใช้สอยเดิม		การใช้สอยใหม่	
		ชั้นบน	ใต้ถุน	ชั้นบน	ใต้ถุน
1	เรือนหมู่ 3 หลัง ใต้ถุนสูง	พัก อาศัย	เอนกประสงค์	พักอาศัยและถ่ายทำ ภาพยนตร์	สอนเพื่อนรำ ประชุม/ สัมมนา รับประทาน อาหาร
2	เรือนจั่วเดี่ยวใต้ ถุนสูง	พัก อาศัย	เอนกประสงค์	เก็บของ	เตรียมอาหารนั่ง พักผ่อน
3	เรือนจั่วเดี่ยวใต้ ถุนทึบ	พัก อาศัย	ไม่ทราบ	เก็บของการแสดง	แต่งตัวนางรำ เก็บ อุปกรณ์
4	เรือนจั่วแฝด มี ชาน	พัก อาศัย	เอนกประสงค์	พักอาศัย	นิทรรศการเรือ ขึ้นส่วนเรือไทย
5	เรือนจั่วเดี่ยว	พัก อาศัย	ไม่มี	พักอาศัย	เก็บของ
6	เรือนกระหลาป่า ปั้นหย่า	พัก อาศัย	รับแขก	เจ้าของพักอาศัย	จัดแสดงผ้าทอโบราณ เก็บของ
7	เรือนแฝด ปะกน มีนอก ชาน	พัก อาศัย	ไม่มี	พักอาศัย	ไม่มี
8	ยู่่งข้าว	-	เก็บ ข้าวเปลือก	เก็บขึ้นส่วนเรือนไทย	เก็บขึ้นส่วนเรือนไทย
9	เรือนจั่วเดี่ยว ระเบียงรอบ 3 ด้าน	รับแขก	เอนกประสงค์	ถ่ายทำภาพยนตร์ชมการ แสดงนั่งเล่น , กิน ขันโตก	แสดงอุปกรณ์ ทำไร้ทำ นา ทำสวน
10	เรือนจั่วเดี่ยว ระเบียง 4 ด้าน	พักผ่อน	เอนกประสงค์	พักอาศัย	ชมการแสดงนั่งเล่น
11	เรือนจั่วเดี่ยว ฝา 2 ด้าน	-	-	อ่านหนังสือ	-
12	เรือนจั่วเดี่ยว แฝดรวก	-	พักผ่อน	-	จัดแสดงชาติพันธุ์ ไต้หวัน

4.2.2 การพิสูจน์สมมุติฐานข้อที่ 2

4.2.2.1 การเปรียบเทียบที่พักแรมบ้านเขาแก้วกับบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ.2551

โฮมสเตย์ไทย หมายถึง “ การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งซึ่งนักท่องเที่ยวจะพักรวมกับเจ้าของบ้านหลังเดียวกัน และศึกษาธรรมชาติ วิถีชีวิตไทยหรือวัฒนธรรมไทย โดยมีการจัดการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกตามสมควรและได้จดทะเบียนต่อสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว” (ข้อมูลจาก: <http://homestaythai.tourism.go.th>)

ด้วยบ้านเขาแก้วหรือหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรี เป็นกลุ่มเรือนไทยที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำสายสำคัญ มีการเข้าถึงได้โดยสะดวก ผังบริเวณโดยรอบเต็มไปด้วยต้นไม้ใหญ่น้อยให้ความร่มรื่น สบายตาแก่ผู้ที่ผ่านไปมา ผู้คนที่เข้ามาสัมผัสวัฒนธรรมไทยวนแห่งนี้จะได้รับความพึงพอใจที่เต็มไปด้วยน้ำใจไมตรีจิต ความเอาใจใส่ทุกรายละเอียดของผู้เป็นเจ้าของ ด้วยความอบอุ่นเป็นกันเองนี้ทำให้มีผู้ปรารถนาดีนำไปลงในสื่ออิเล็กทรอนิกส์(Internet)ว่าบ้านเขาแก้วเป็นโฮมสเตย์ จึงมีผู้ติดต่อขอเข้าพักแรมในเรือนไทยแห่งนี้เป็นจำนวนมากรวมทั้งการเข้ามาทัศนศึกษาและจัดกิจกรรมต่างๆ จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโฮมสเตย์ในบทที่ 2 ระหว่างปีพ.ศ.2547-2551 สรุปประเด็นการพัฒนาที่อยู่อาศัยรูปแบบโฮมสเตย์ได้ว่า

- ความสำเร็จในการทำโฮมสเตย์ของชุมชนมาจากภาวะความเป็นผู้นำของประธานกลุ่มฯ และการมีส่วนร่วมของเหล่าสมาชิก
- การเข้าถึงหมู่บ้านมีความสะดวกสบาย ภายในภายนอกบริเวณหมู่บ้านมีความปลอดภัย ที่พักอาศัยสะดวกสบายในการค้างแรม
- อาจเกิดปัญหาผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรมอันนำไปสู่ความแตกแยกภายในชุมชน
- ชุมชนมีความต้องการเงินทุนสำหรับบำรุงรักษาบ้านพักที่เป็นโฮมสเตย์และแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้าน
- ควรมีหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ภาครัฐหรือกลุ่มวิจัยเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมไทยของมหาวิทยาลัยเข้าไปดูแล ให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดเพื่อให้ความรู้ เป็นการอนุรักษ์สืบต่อไป
- บทบาทขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นควรจัดกิจกรรมเพื่อสานความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชาวบ้านและองค์การบริหารส่วนตำบลให้มากขึ้น โดยเฉพาะกับแกนนำที่ทำงานในชุมชน
- สักยภาพความพร้อมด้านการจัดการ ด้านส่งเสริมการตลาดอยู่ในระดับต้องปรับปรุงมากที่สุด

ผู้ทำการวิจัยได้เลือกบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ มาเปรียบเทียบเนื่องจากชาวบ้านแม่กำปองมีแนวคิดที่จะพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว ประกอบกับพื้นที่ใกล้เคียงมีแหล่งท่องเที่ยวมีชื่อเสียงเป็นจำนวนมาก และผลงานวิจัยของ ปวีณา งามประกาศสม, 2550 สรุปไว้ว่าบ้านแม่กำปองมีการบริหารจัดการที่แสดงถึงความโปร่งใส มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถในการรองรับของชุมชน... ตลอดจนเครือข่ายการเรียนรู้และประสานงานวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชน งานเครือข่ายความรู้ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค ได้จัดพิมพ์หนังสือ ประสพการณ์งานวิจัยจากพื้นที่ เล่มที่ 18 เรื่องเล่าของคน “แม่กำปอง” หมู่บ้านท่องเที่ยวกลางหุบเขาเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2548 ขึ้น ซึ่งสนับสนุนการพิสูจน์สมมติฐาน “แนวทางการจัดการโฮมสเตย์ไทยให้มีมาตรฐานด้านคุณภาพ เพื่อให้คุ้มค่างับเวลาและค่าใช้จ่าย” ให้มีความน่าเชื่อถือ

ตารางที่ 4.4 แสดงการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยตามประกาศสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ.2551 ของบ้านเขาแก้ว บ้านต้นตาล และ บ้านแม่กำปอง

มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ตามประกาศสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ.2551	บ้านเขาแก้ว	บ้านต้นตาล	บ้านแม่กำปอง
มาตรฐานที่ 1 ด้านที่พัก			
1.1 ลักษณะบ้านพักที่เป็นสัดส่วน	√	√	√
1.2 ที่พักที่นอนสะอาดและสบาย	√	√	√
1.3 มีห้องอาบน้ำและห้องส้วมที่สะอาดมีคิซิด	√	√	√
1.4 มีมุมพักผ่อนภายในบ้านหรือในชุมชน	√	√	√
มาตรฐานที่ 2 ด้านอาหาร			
2.1 ชนิดของอาหารและวัตถุดิบ ที่ใช้ประกอบอาหาร	√	√	√
2.2 มีน้ำดื่มที่สะอาด	x	√	√
2.3 ภาชนะที่บรรจุอาหารที่สะอาด	√	√	√
2.4 ห้องครัวและอุปกรณ์ที่ใช้ในครัวที่ถูกสุขลักษณะ	√	√	√
มาตรฐานที่ 3 ด้านความปลอดภัย			
3.1 มีการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น	x	x	√
3.2 มีการจัดเวรยามดูแลความปลอดภัย	x	√	√
มาตรฐานที่ 4 ด้านบรรยากาศไม้ตรีของเจ้าบ้านและสมาชิก			
4.1 การต้อนรับและการสร้างความคุ้นเคย	√	√	√
4.2 การสร้างกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ในวิถีของชุมชน	√	√	√
มาตรฐานที่ 5 ด้านรายการนำเที่ยว			
5.1 มีรายการนำเที่ยวที่ชัดเจนซึ่งต้องผ่านการยอมรับจากชุมชน	x	√	√
5.2 ข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยว	x	√	√
5.3 เจ้าของบ้านเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น หรือประสานงานให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยว	√	√	√
มาตรฐานที่ 6 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม			
6.1 มีแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน หรือบริเวณใกล้เคียง	√	√	√

มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ตามประกาศสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ.2551	บ้าน เขาแก้ว	บ้าน ต้นตาล	บ้านแม่กำ ปอง
6.2 มีการดูแลแหล่งท่องเที่ยว	x	x	√
6.3 มีแผนงาน หรือมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวและลด สภาวะโลกร้อน	x	x	√
6.4 มีกิจกรรมในการลดผลกระทบจากการท่องเที่ยว เพื่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมและลดสภาวะ โลกร้อน	x	x	√
มาตรฐานที่ 7 ด้านวัฒนธรรม			
7.1 การดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น	√	√	√
7.2 การรักษาวินัยชุมชน คงไว้เป็นกิจกรรมปกติ	√		√
มาตรฐานที่ 8 ด้านการสร้างคุณค่าและมูลค่าของผลิตภัณฑ์ชุมชน			
8.1 ผลิตภัณฑ์จากชุมชนเพื่อเป็นของที่ระลึกของฝาก หรือจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว	√	√	√
8.2 มีผลิตภัณฑ์ที่สร้างคุณค่า และมูลค่าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	x	√	√
มาตรฐานที่ 9 ด้านการบริหารของกลุ่มโฮมสเตย์			
9.1 มีการรวมกลุ่มของชาวบ้าน	x	√	
9.2 มีคณะกรรมการบริหารกลุ่มโฮมสเตย์	x	√	√
9.3 กฎ กติกา การทำงาน ของคณะกรรมการ	x	√	√
9.4 มีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม	x	√	√
9.5 ระบบการจองล่วงหน้า การลงทะเบียน และ ชำระเงินล่วงหน้า	x	√	√
9.6 รายละเอียดค่าธรรมเนียมและการบริการต่างๆ ที่ชัดเจนและเป็นปัจจุบัน	x	√	√
มาตรฐานที่ 10 ด้านการประชาสัมพันธ์			
10.1 มีเอกสาร สิ่งพิมพ์ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน	x	√	√
10.2 มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์	√	√	√
รวมเป็น 31 ดัชนีชี้วัด	15	19	31
ค่าเฉลี่ยร้อยละ100	48	61	100

สำหรับการประเมินตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ.2551 มาตรฐาน 10 ด้าน 31 ดัชนีชี้วัด โดยเปรียบเทียบระหว่างบ้านเขาแก้ว โฮมสเตย์บ้านต้นตาลของนางลำเจียกที่ได้รับรางวัลกนิริทองคำในปีพ.ศ.2551 จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และโครงการภายใต้แผนยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุขจังหวัดสระบุรี หมู่บ้านท่องเที่ยวโฮมสเตย์เชิงวัฒนธรรม หมู่ที่ 4 ตำบลต้นตาล อำเภอเสนาให้ พ.ศ.2550 และโฮมสเตย์บ้านแม่กำปอง พบว่าบ้านแม่กำปองได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ 100 บ้านต้นตาลได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ61 และบ้านเขาแก้วได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ 48 ขณะที่รายชื่อโฮมสเตย์ที่ได้รับการรับรองจากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวรวม 80 แห่ง ไม่ปรากฏชื่อโฮมสเตย์ในจังหวัดสระบุรี (ภาคผนวก ค) การประเมินครั้งนี้ผู้ทำการวิจัยใช้วิธีการสังเกตเปรียบเทียบในพื้นที่จริง

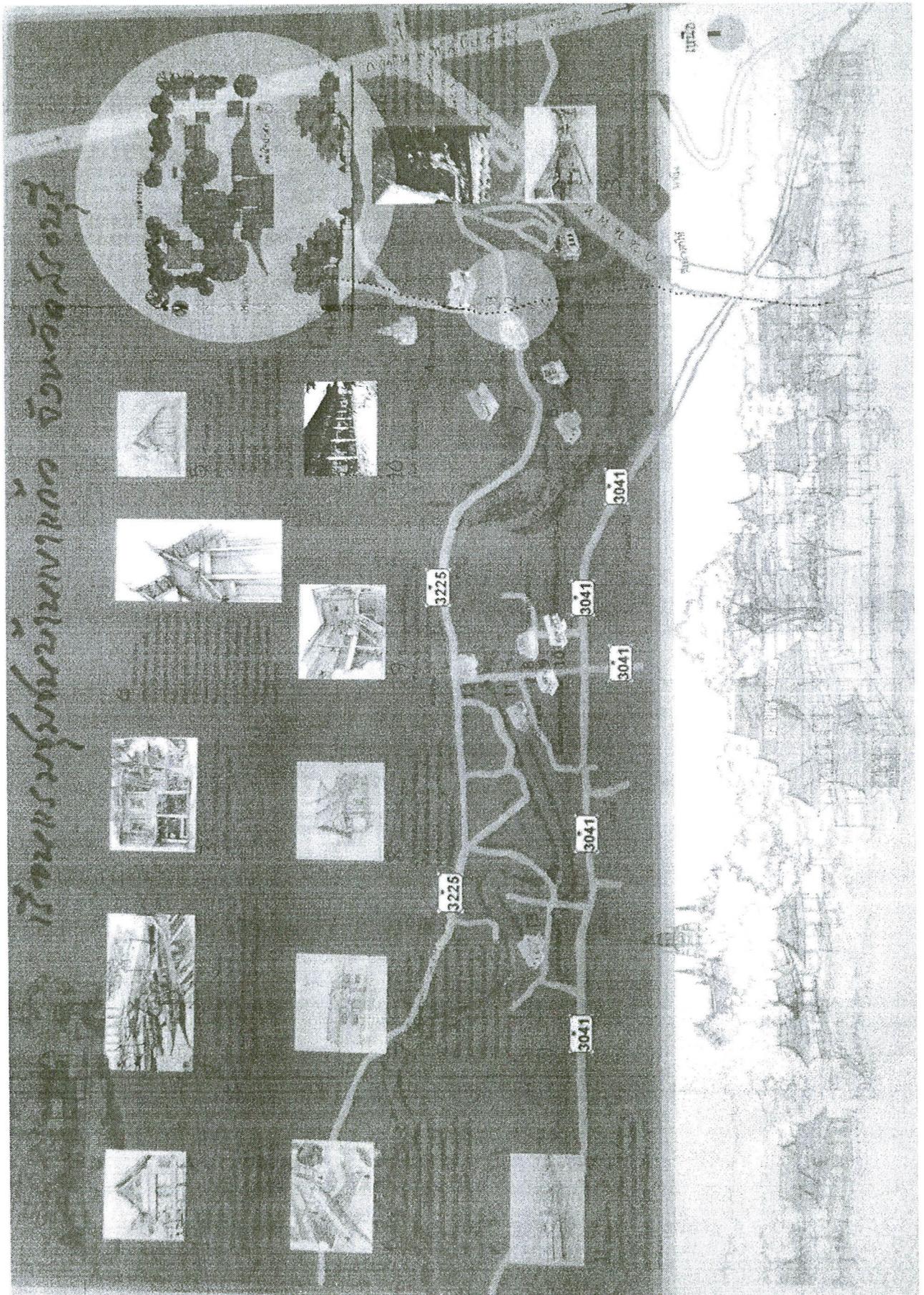
สรุป ถ้าบ้านเขาแก้วจะพัฒนาเป็นโฮมสเตย์ตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ.2551 จะต้องปฏิบัติให้ได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ75 จากมาตรฐานที่ต้องปฏิบัติมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดตามลำดับ ดังนี้

มาตรฐานที่ 3 ด้านความปลอดภัยได้ค่าเฉลี่ยร้อยละศูนย์ต้องดำเนินการให้ครบทั้ง 2 ดัชนีชี้วัด
 มาตรฐานที่ 9 ด้านการบริหารของกลุ่มโฮมสเตย์ได้ค่าเฉลี่ยร้อยละศูนย์ต้องดำเนินการให้มากกว่า
 หรือเท่ากับ 5 ดัชนีชี้วัด มาตรฐานที่ 6 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ 25
 ต้องดำเนินการให้มากกว่าหรือเท่ากับ 3 ดัชนีชี้วัด มาตรฐานที่ 5 ด้านรายการนำเที่ยวได้ค่าเฉลี่ยร้อย
 ละ 33.33 ต้องดำเนินการให้ครบทั้ง 3 ดัชนีชี้วัด มาตรฐานที่ 8 ด้านการสร้างคุณค่าและมูลค่าของ
 ผลิตภัณฑ์ชุมชนได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ 50 ต้องดำเนินการให้ครบทั้ง 2 ดัชนีชี้วัด เช่นเดียวกับมาตรฐาน
 ที่ 10 ด้านการประชาสัมพันธ์ได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ 50 ต้องดำเนินการให้ครบทั้ง 2 ดัชนีชี้วัด

4.2.2.2 ความคุ้มค่าบนเส้นทางท่องเที่ยวสายวัฒนธรรมไทยวนสระบุรี

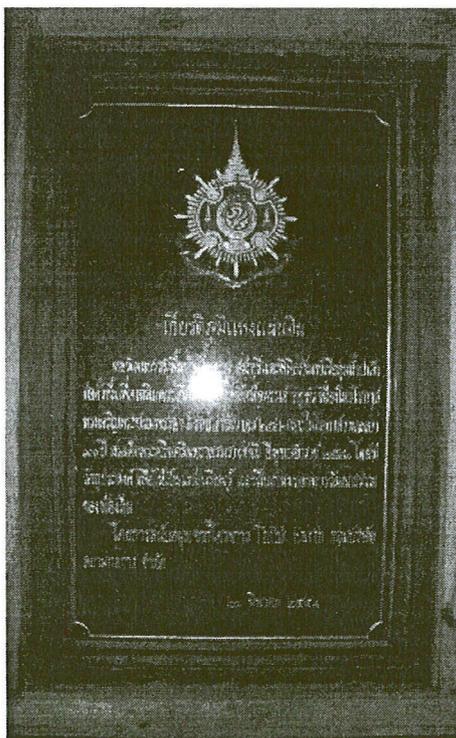
จากการลงพื้นที่สำรวจครั้งที่ 1 พบแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในชุมชนแบ่งได้เป็น 4
 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาคารทางศาสนา กลุ่มสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ กลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้
 และกลุ่มประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ดังข้อมูลที่ปรากฏในข้อ 4.1.3 สามารถนำมาจัดเป็นเส้นทาง
 ท่องเที่ยวสายวัฒนธรรมไทยวน(ภาพประกอบที่ 4.85) ได้หลายลักษณะ ทั้งแบบไป-กลับวันเดียว
 (one day trip) แบบทัศนศึกษา และแบบมาพักค้างคืน เช่น เส้นทางน้ำเป็นเส้นทางทำบุญไหว้พระ
 แก้ววัดลำน้ำป่าสักข้อ 4.1.3.2 เส้นทางบกเป็นเส้นทางสายประวัติศาสตร์ สถานที่สำคัญและแหล่ง
 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรดาวเรือง(บ้าน โตนด) ตำบลดาวเรือง
 อำเภอเมืองสระบุรี กลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าบ้านต้นตาลหมู่ที่ 4 ตำบลต้นตาล-พระยาทอ อำเภอเสนาให้
 และกลุ่มทอผ้ายกมุกบ้านงามล้อม หมู่ที่ 8 ตำบลต้นตาล-พระยาทอ อำเภอเสนาให้ การเยี่ยมชมตลาด
 เช้าวันอาทิตย์บริเวณช่วงบ้านต้นตาล กับตลาดดำน้ำต้นตาลซึ่งเปิดจนถึงสี่โมงเย็น การรับประทาน
 อาหารกลางวันที่ตลาดร้อยปีเสนาในบรรยากาศห้องแถวฝาฉางที่ทอดยาวตามลำน้ำป่าสัก ชิมเกี้ยว
 กรอบละมุลีสุนทรโบราณของตลาดเรือนไม้แห่งนี้ ตอนเย็นชมการแสดงฟ้อนรำพื้นบ้าน
 วัฒนธรรมล้านนาพร้อมรับประทานอาหารแบบขันโตกที่หอวัฒนธรรมพื้นบ้าน ไทยวนสระบุรี
 ริมน้ำป่าสัก ทั้งนี้ทางองค์กรการบริหารส่วนตำบลต้นตาล – พระยาทอ ได้จัดทำคู่มือท่องเที่ยวบ้าน
 ต้นตาล จังหวัดสระบุรี นอกจากนี้ยังมีสถานที่ที่น่าสนใจชมชนดั้งเดิมครั้งมาตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติ
 พันธุ์ไทยวนสองฝากริมแม่ป่าสัก ไปทางทิศตะวันออกของอำเภอเสนาให้จนถึงวัดจันทบุรีที่ชุมชน
 ควรจะทำการศึกษารวบรวมต่อไป

ภาพประกอบที่ 4.85 แผนที่แหล่งเรียนรูชุมชน จ.สระบุรี

4.2.2.3 ความเหมือนและความแตกต่างของบ้านเขาแก้วหรือหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทรยวนสระบุรีกับพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจ่าทวี จังหวัดพิษณุโลก

จากตารางที่ 4.2 พบว่ากิจกรรมที่บ้านเขาแก้วทำมากที่สุดคือการจัดแสดงนิทรรศการซึ่งมีลักษณะการจัดการเช่นเดียวกับพิพิธภัณฑ์ ผู้ทำการวิจัยพบว่าพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจ่าทวีจังหวัดพิษณุโลกและหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทรยวนสระบุรีมีลักษณะคล้ายกัน คือ เป็นทรัพย์สินส่วนบุคคลเกิดจากความเป็นตัวของตัวเองและมีวินัยต่อความมุ่งมั่นของผู้เป็นเจ้าของ ท่านทั้งสองได้รับการยอมรับจากสังคม โดยที่จ่าทวีได้รับเลือกเป็นบุคคลดีเด่นของชาติ สาขาการพัฒนาสังคมด้านศิลปวัฒนธรรมประจำปีพ.ศ.2533 (นัยนา โรจนทัฬหะ, 2537: 45-48) ส่วนอาจารย์ทรงชัยแห่งหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทรยวนสระบุรีได้รับแผ่นป้ายเกียรติภูมิแห่งแผ่นดินจาก โครงการ Think Earth ปีพ.ศ.2533 และเรื่องราวของทั้งสองท่านสามารถสืบค้นข้อมูลได้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Internet) สำหรับความแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ การใช้สอยระหว่างหอวัฒนธรรม(cultural center) และพิพิธภัณฑ์ (museum)

ภาพประกอบที่ 4.86 แผ่นป้ายเกียรติภูมิแห่งแผ่นดินจากโครงการ Think Earth ปีพ.ศ.2533 มอบให้กับ หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทรยวนสระบุรี

ภาพประกอบที่ 4.87 แผนผังอาคารพิพิธภัณฑสถานบ้านจำทวี จังหวัดพิษณุโลก

ด้านโครงสร้างการบริหารจัดการ พิพิธภัณฑสถานบ้านจำทวีมีสองฝ่าย คือ ฝ่ายวิชาการโดย คุณพรศิริ บูรณเขตต์(ลูกสาว) และฝ่ายจัดแสดงมีจำสืบเอกทวีเป็นหลัก สำหรับการจัดแสดงใน พิพิธภัณฑสถานนี้ แบ่งเป็น 4 ส่วนในอาคาร 6 หลัง ประกอบด้วย

1. นิทรรศการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพิษณุโลก 2 สมัย ได้แก่ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยประวัติศาสตร์
2. ข้าวของเครื่องใช้จากทุกภูมิภาค จัดเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ ความเชื่อ ภาษาและวรรณกรรม ศิลปะและหัตถกรรม ดนตรีและการละเล่น วิถีชีวิตและความเป็นอยู่
3. วิถีชีวิตของชาวไททรงดำกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพจาก เพชรบุรี,ราชบุรี มาตั้งหลักแหล่งที่ อบต.บางระกำ
4. คลังพิพิธภัณฑสถานใช้เก็บรวบรวมวัตถุสิ่งของอีกเป็นจำนวนมาก เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ วัตถุธรรมชาติ และเครื่องมือแพทย์แผนโบราณ เป็นต้น

ด้านปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานและบริหารจัดการกับปัญหาพิพิธภัณฑสถานบ้านจำทวี

1. การขาดงบประมาณเพื่อใช้เป็นค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าซ่อมแซมสิ่งของ-อาคาร ค่าแรงพนักงาน ค่ายาม แก้วไขโดยการเปิดร้านขายของพื้นบ้าน ของที่ระลึก ใช้เงินอย่างสมเหตุสมผล ใช้พนักงานให้คุ้มประโยชน์(เพิ่มวันหยุด เพิ่มสวัสดิการ) ช่วงเทศกาลก็รับนักศึกษาฝึกงานขายแผ่นพับในราคาต้นทุน

2. การเติบโตของพิพิธภัณฑ์ ควบคุมไม่ให้โตเกินไป ไม่เน้นโฆษณาแบบเชิญชวนมวลชน เน้นกลุ่มคนที่เป็นผู้ใฝ่หาในระดับหนึ่ง ไม่ใช่พวกฉาบฉวย

3. นักวิชาการซึ่งไม่เคยชอบคุณในฐานะผู้รวบรวมข้อมูลหรือผู้ให้ข้อมูล

4. พวกคนใหญ่โตมาเรียกร้องเอาโน่นเอานี้ (พรศิริ นุรณเขตต์, 2547: 57)

ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวีเก็บค่าเข้าชมตามอัตราเข้าชมพิพิธภัณฑ์ทั่วไป

...ครอบครัวเราทำงานพิพิธภัณฑ์ด้วยใจ ไม่ได้เป็นหน้าที่.... (พรศิริ นุรณเขตต์, 2547: 58)

ตารางที่ 4.5 คุณลักษณะระหว่างบ้านเขาแก้วหรือหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนกับพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวี

คุณลักษณะ	บ้านเขาแก้ว (หอวัฒนธรรมพื้นบ้าน ไทยวน จังหวัดสระบุรี)	พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวี จังหวัด พิษณุโลก
1. ตัวบุคคล		เหมือนกัน
1.4 ความเป็นตัวของตัวเองมีวินัยต่อความ มุ่งมั่นของเจ้าของ		
1.5 ได้รับการยอมรับจากสังคม	Think Earth	กระทรวงวัฒนธรรม
1.1 พื้นฐานครอบครัว	มีฐานะ	ยากจน
1.2 การศึกษา	อาชีวศึกษา	มัธยมปีที่ 3
1.3 อาชีพ	ครู	ช่างปั้นหล่อพระพุทธรูป
2. กิจกรรมหรือการจัดแสดง	แสดงวัฒนธรรมล้านนา - ภาษาวน - การแต่งกาย - การฟ้อนรำ - อาหารแบบขันโตก	จัดแสดงข้าวของเครื่องมือ เครื่องใช้พื้นบ้านไทยในยุคเก่า
3. สิ่งปลูกสร้าง	กลุ่มเรือนไทยจากการ ขอ-ซื้อ-ให้	บ้านพักอาศัยและ ปลูกสร้างอาคารใหม่
4. โครงสร้างการบริหารจัดการ	ทำงานภายในครอบครัว	การจัดเก็บค่าเข้าชม มีผู้นำชมที่ไม่ใช่เจ้าของ

สรุป บ้านเขาแก้วหรือหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรีกับพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวี จังหวัดพิษณุโลกมีความเหมือนกันด้านเป็นทรัพย์สินส่วนบุคคล การได้รับการยอมรับในสังคม การสะสมสิ่งของที่ผู้อื่นไม่เห็นคุณค่าแต่กลับมากด้วยภูมิปัญญา การหาซื้อได้ด้วยทรัพย์สินเงินทองของตนเอง ส่วนความแตกต่างได้แก่ กิจกรรมหรือการจัดแสดง และโครงสร้างการบริหารจัดการของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวีเป็นรูปธรรมมากกว่าบ้านเขาแก้ว

4.3 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการพิสูจน์สมมุติฐานข้อที่ 1 “ บ้านเขาแก้วเป็นแหล่งถ่ายทอดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมไทยวนสระบุรีและเรือนไทยให้คงอยู่(อยู่รอด)” ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังต่อไปนี้

- บ้านเขาแก้วไม่มีลักษณะทางกายภาพของชุมชนล้านนา แต่บริเวณบ้านและตัวบ้านมีลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นล้านนาเหมือนกับบ้านไคยวน ที่ดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนโสมสเดย์บ้านต้นตาลของนางลำเจียกมีลักษณะทางกายภาพของชุมชน คือ ลานกลางหรือช่วงบ้านเป็นที่ตั้ง “เสาใจบ้าน” ซึ่งเป็นศูนย์รวมกิจกรรมทางประเพณีของหมู่บ้านต้นตาลเหมือนบ้านไคยวนที่ดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ แต่บริเวณบ้านและตัวบ้านมีลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นล้านนาบ้านไคยวนเพียงส่วนน้อย

- พื้นที่ใช้สอยของกลุ่มเรือนไทยและบริเวณรอบบ้านเขาแก้วใช้จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมล้านนาที่ทำสม่ำเสมอจำนวนมากที่สุดคือการจัดแสดงนิทรรศการ รongลงมาได้แก่การพักผ่อนและวิถีชีวิตประจำวัน ส่วนกิจกรรมวัฒนธรรมล้านนาทำเพียงบางครั้ง (ตารางที่ 4.2)

- ภูมิปัญญาการปลูกเรือนไทยที่บ้านเขาแก้ว นับเป็นแหล่งเรียนรู้นอกชั้นเรียนที่มีคุณค่ายิ่งสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ แสดงถึงวัฒนธรรมที่อยู่อาศัยด้วยความเข้าใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะวิธีการก่อสร้างเรือนไทย

จากการพิสูจน์สมมุติฐานข้อที่ 2 “ การบริหารจัดการเรือนแรม(โสมสเดย์)ไทยวนขึ้นอยู่กับชุมชนมีความเข้าใจ เห็นคุณค่าของวิถีชีวิตท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมด้วยการร่วมกันสืบทอดเอกลักษณ์ชุมชนด้วยความเต็มใจ ” ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังต่อไปนี้

- ถ้าบ้านเขาแก้วและโสมสเดย์บ้านต้นตาลจะพัฒนาเป็นเรือนแรม(โสมสเดย์)ให้มีมาตรฐานจะต้องปฏิบัติตามประกาศสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เรื่อง กำหนดมาตรฐานบริการท่องเที่ยวมาตรฐานโสมสเดย์ไทย พ.ศ.2551 และเมื่อทำการเปรียบเทียบที่พักแรมกับบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่พบว่าชุมชนบ้านแม่กำปองมีผู้นำที่เข้มแข็ง สร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน ช่วยกันศึกษา สืบทอดเอกลักษณ์ทางระบบนิเวศ วิถีชีวิตท้องถิ่น ลดผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยการสร้างกฎระเบียบชุมชนปฏิบัติร่วมกันอย่างเป็นระเบียบก่อนจะมีกฎหมายมาตรฐานโสมสเดย์ไทย พ.ศ. 2551 แสดงถึงความสามัคคีของคนในชุมชนที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกหลานในอนาคต

- ความคุ้มค่าบนเส้นทางท่องเที่ยวสายวัฒนธรรมไทยวนสระบุรี จากการรวบรวมข้อมูล การลงพื้นที่สำรวจ และสัมภาษณ์ สามารถจัดแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในชุมชนแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาคารทางศาสนา กลุ่มสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ กลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ

กลุ่มประเพณี ศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่มากมายขึ้นอยู่กับชุมชนจะบริหารจัดการอย่างไร หากจะนับความคุ้มค่าคงประเมินเป็นมูลค่ามิได้เพราะไม่สามารถวัดคุณค่าทางจิตใจ อิสรภาพ ความรักชาติ ความเป็นผู้นำ และรากเหง้าทางวัฒนธรรมด้วยมาตรวัดใดๆได้

- บ้านเขาแก้วหรือหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรีมีลักษณะคล้ายกับพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวี จังหวัดพิษณุโลก หรือเรียกบ้านเขาแก้วอีกชื่อหนึ่งว่า พิพิธภัณฑ์ทางชาติพันธุ์ในท้องถิ่น มีความแตกต่างด้านการจัดแสดงทางวัฒนธรรมล้านนากับข้าวของเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน สิ่งที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัดคือบ้านเขาแก้วยังไม่มีโครงสร้างการบริหารจัดการที่ชัดเจน

จากการพิสูจน์สมมุติฐานทั้ง 2 ข้อ เป็นการตอบคำถามการวิจัยที่ว่า การบริหารจัดการบ้านเขาแก้วให้เป็นเรือนแรม(โฮมสเตย์)ได้อย่างไร ส่วนบ้านเขาแก้วเป็นสถานที่เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ตามวิถีชีวิตชาวไทยวนด้วยความเบิกบานได้หรือไม่ นั่นจะเป็นการยืนยันลักษณะของคนวน 10 ประการ ได้แก่ นักเดินทาง ชอบสร้างบุญ อุคหนุนกัน ขยันดี กวีเก่ง นักเลงสือ ฝีมือดั่ง ของขลัง มั่น กตัญญู รักหมู่พวก (พิเนตร น้อยพุทธา, 2545) ว่า เป็นจริงหรือไม่ นอกจากนี้ยังผู้ทำการวิจัยรู้จักบ้านเขาแก้วมากเท่าไรยังเป็นการเน้นย้ำความหมายของคำว่า เรือนแรม ที่พักค้างแรมเหมือนอยู่กับญาติเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตท้องถิ่นมากขึ้นเท่านั้น